

**De skogfinske bosettingene i Aurskog, Setskog og Eidskog,
1650-1725**

Masteroppgave i historie,
Institutt for arkeologi, konservering og historie, Universitetet i Oslo,
høst 2012,
Trine Sennerud Melby

Forord

Sommeren 1990 var jeg 12 år gammel, og oppdaget ved en tilfældighet Dagfinn Grønøsets ”Finnskogens folk” i bestefars bokhylle. Jeg slukte boken liggende i sola på et teppe i hagen, og det ble starten på min fascinasjon for Finnskogen og folket der. Gjennom årene har jeg derfor trasket Finnskogleden på kryss og tvers, danset springdans og spilt låter etter Haltegutten på nøkkelharpa mi, i tillegg til å skrive mellomfagsoppgave i historie om nettopp springdanstradisjonen på Finnskogen.

Valget var derfor ikke vanskelig da jeg skulle bestemme meg for emne for masteroppgaven. En årsak til at jeg har valgt å legge undersøkelsen til Aurskog, Setskog og Eidskog er, i tillegg til det faktum at familien min stammer fra Aurskog og at jeg selv er av finneslekt langt tilbake, at dette er et område hvor det er gjort svært lite forskning fra før.

Stortingsmelding nr. 15, om ”Nasjonale minoriteter i Norge” (2000-2001), tar for seg den statlige politikken overfor skogfinnene, jøder, kvener, rom og romanifolket, og bidro til å sette disse folkegruppene historie og situasjon på forskersamfunnets dagsorden. I sin oppdragsrapport *Ein stad skal dei så sin rug* fokuserer Thor Ola Engen i stor grad på behovet for forskning rundt temaet *identitet*, og da først og fremst forskning på minoriteters identitet, og dette bidro til å øke min interesse for problemstillinger rundt nettopp ulike menneskegruppers etniske identitet.¹

Tusen takk til alle som har hjulpet meg på veien:

- Takk til Hardy Krogstad for spennende historier om Johannes Sigfridsen, cola, skolebrød og lån av bøker.
- Jan Myhrvold, Odd Ottesen, Finn Sollien og Rune Edvardsen har stilt mye av forskningsmaterialet sitt til rådighet for meg, og har alltid tatt seg tid til å svare på spørsmålene mine.
- Takk til Birgit Næss ved Strømmen bibliotek, som har skaffet bøker fra biblioteker i fjern og nær, og fornyet dem for meg langt flere ganger enn hva reglene egentlig tillater.
- Takk til Hilde Sandvik for innspill, kommentarer og nyttig informasjon om ulike sider av samfunnet på 1600- og 1700-tallet.

¹ Engen:2003

- Og sist, men ikke minst, tusen takk til Knut Kjeldstadli, som gjennom alle år har bidratt med grundig, oppmuntrende og inspirerende veiledning, og som ikke mistet troen på meg da jeg holdt på å miste troen på meg selv.

Lørenskog, 12. november 2012.

Innholdsfortegnelse:

Kapittel 1: Innledning	1
Bakgrunn	2
Problemstilling	2
Avgrensning	3
Teoretisk bakgrunn	3
- Etnisitet og minoritet	4
- Integrasjon og assimilasjon	4
Metode	5
Litteratur	7
Kilder	8
Kildekritikk	10
Disposisjon	11
Kapittel 2: Metode	12
Kommentarer til den demografiske oversikten	21
Kapittel 3: Presentasjon av den finske befolkningen; slektsgründere, innflyttere, innbyggere, løsfinner og deres nærmeste familie.	26
Slektsgründere	28
- Sigfrid Pedersen	29
- Morten Pedersen/Jakobsen Mangen	34
- Mikkel Eskildsen Fallet	37
- Pål Steffensen Manglestrand	39
- Mattis Pålsen	40
- Pål Pålsen Fjellskogen	40
- Kristoffer Pålsen Fjellbu	43
- Torbjørn Brynhildsen Åmot	45
Innflyttere	47
- Peder Andersson	47
- Mathis Andersson Savolainen/Saffveland	48
- Pål Jørgensen Hornkjølen	50
- Johan Bertilsson Laukkainen	51
- Lars Sigfridsen Finnsrud	53
- Anne Mortensdatter	54
Innbyggere	55
- Thomas Andersen Vaisen/Vaissinen	55

- Søren Sørensen Bjørknes	56
- Hans Thomasen	57
Løsfinner	59
- Johan Henriksen	59
- Daniel Pålsen	59
- Johan Johansen	59
- Kari Eskildsdatter	60
- Hemming	60
Oppsummering	60
Hvor stor andel utgjorde finnene?	62

Kapittel 4: Selveier, leilending eller husmann?

- Om skogfinnernes økonomi, mobilitet og giftermålsmønster	65
Slektsgründere	65
Innflyttere	68
Innbyggere	69
Løsfinner	69
Utdrag av skifte etter Mattis Nilsen Mattisrud og Dorthe Rasmusdatter	73
Utdrag av skifte etter Johannes Sigfridsen og Elen Nilsdatter Ødegården	74
Merknad til skiftene	74
Geografisk mobilitet	76
Giftermålsmønster	78

Kapittel 5: ”I ufredstid er de ikke alene de aller største spioner”...

- om konflikter og konfliktmønstre i det skogfinske samfunnet	82
Saken om utkastelsen fra Søndre Mangen i 1691	83
- Teori 1- oppsigelse på grunn av lovbrudd	85
- Teori 2 – motstand mot ”løse” personer	87
- Teori 3 – en mektig mann tar seg til rette	88
- Teori 4 – en etnisk konflikt	89
Saken om Pål Mattisens bygsel av Gravdalen	90
Saken om Pål Pålsen Fjellskogen	96

Slagsmålet i Mikkel Eskildsen Fallets hus	98
Ole Mortensen Kjensmo og drapet på Peder Hesbøl	100
Hans Sigfridsen Almennings leiermål med Marte Pålsdatter	102
Om neper, rug, gårdovertakelse og en stakkars enslig desertør	104
Kapittel 6: Navn og navnetradisjoner	108
Finske slektsnavn	108
Fornavn/patronym	113
Kapittel 7: Konklusjon	117
Litteratur	122
Skriftlige kilder	124
Muntlige kilder	126
Tabelloversikt	126
Kart	126
Vedlegg	130
- Oversikt over mennesker av finneslekt bosatt i Aurskog, Setskog og Eidskog mellom 1650 og 1725	130
- Oversikt over innbyggere av henholdsvis sannsynlig finsk og norsk etnisitet, Aurskog, Setskog og Eidskog, 1650-1725	141

Kapittel 1: Innledning

De finske bosettingene i Aurskog, Setskog og Eidskog mellom 1650 og 1725 er emnet for denne undersøkelsen. ”Finnskogen” er blitt et kjent begrep, som i bevisstheten til folk flest først og fremst assosieres med området rundt Svullrya i Grue kommune. Færre er klar over at det også var utstrakt finnebosetting lenger sør, blant annet i Eidskog og Aurskog. Det er menneskene i disse områdene, i randsonen til det vi i dag kaller Finnskogen, jeg ønsker å presentere. Hvem var de? Hvordan artet livet deres seg? Og hva slags forhold hadde de til den norske majoritetsbefolkningen?

Bakgrunn

Skogfinnene kom, som navnet tilsier, fra Finland, og da først og fremst fra områdene Savolax og Rautalampi i den sørvestlige delen av landet. Vandringerne vestover startet på 1570-tallet, og i de første årene slo finnene seg ned på ulike steder i Sverige; fra Stockholm via Norrköping og Linköping til Västergötland, Närke og Bergslagen.¹ De reiste altså ikke direkte til Norge, tvert imot var de fleste som kom hit, født i Sverige. Den store innvandringen til Norge begynte da heller ikke før på 1640-tallet. Teoriene om hvorfor finnene utvandret er mange. En hovedteori er at finnene var nødt til å finne nye områder der de kunne bedrive svedjebruk. Svedjebruket – at man brenner skog for deretter å så i asken – krevde jevn tilgang på nye og urørte skogsområder, og befolkningsøkningen hadde gjort det trangt om plassen i hjemlandet. Når da hertug Karl - den senere kong Karl den 9. av Sverige – i 1579 annonserte at alle som ville bosette seg i skogene vest i Värmland skulle få beholde den jorda de ryddet, i tillegg til å nyte godt av seks års skattefrihet, var det mange som forlot nødsår og harde vilkår hjemme og satset på å finne trygghet og lykke i vest. Siste del av 1500-tallet var nemlig en tid preget av krig og uro i Finland, noe som gikk hardt ut over bønder og småkårsfolk, i form av harde skatter og utskrivninger.²

De første finnene i Norge bosatte seg ved Røgden-sjøen i Grue Finnskog, og derfra spredte finner seg både nordover mot Trysil, sørover til blant annet Eidskog og Setskog, og derfra

¹ Christensen 2002:40

² Christensen 2002, Østberg 1978, Lindtorp 1946

igjen til Aurskog.³ Imidlertid hersker det tvil om finnene i Aurskog kom fra Grue, eller om i det minste en del av dem hadde vandret direkte over grensa fra Värmland.⁴ Visestattholder Just Høg ble i 1685 pålagt å sørge for at det ble satt opp manntall over alle finner bosatt i Norge, og ifølge *Finnemanntallet 1686* bodde det i dette år finner både i Aurskog og Eidskog.⁵

Problemstilling

Om det er få personer i mitt undersøkelsesområde som regner seg som skogfinner i dag, var forholdene annerledes på 1600- og 1700-tallet. I denne undersøkelsen vil jeg søke å finne svar på følgende spørsmål:

1. Hvem var skogfinnene? Hvor mange innvandret til Aurskog, Setskog og Eidskog, og hvordan artet livet deres seg her? Mitt mål er først og fremst å identifisere og presentere så mange personer som mulig med finsk etnisitet som levde i området i kortere eller lengre perioder mellom 1650 og 1725. Så langt kildene tillater, vil jeg søke å gi en deskriptiv framstilling med vekt på bakgrunn, ekteskap og familieforhold, bosted, næringsveier og navnetradisjoner.
2. Hvordan plasserte skogfinnene seg sosialt og økonomisk i det norske majoritetssamfunnet, og hva slags relasjoner hadde de til sivilbefolkningen og myndighetene i Norge?⁶
3. I hvilken utstrekning markerte skogfinnene seg som egen etnisk gruppe? Fenomener som integrasjon og assimilasjon vil jeg komme inn på dersom jeg ser tegn på at den skogfinske etnisiteten svekkes i løpet av de syttifem årene undersøkelsen favner.

³ Lindtorp 1946:14

⁴ Fossen 1992:24

⁵ Nedskrevet 1686, kopi finnes i Opsahl 1990. Finnemanntallet vil i denne framstillingen forkortes FMT.

⁶ Med *myndigheter* mener jeg de styrende makter i samfunnet, både lokalt og nasjonalt, f. eks. bygdelensmannen, presten, sorenskriveren, fogden, amtmannen, stattholderen, kongen og de lovgivende instanser. Med *sivilbefolkning* mener jeg først og fremst etnisk norske mennesker bosatt på plasser og gårder nær skogfinnene.

Avgrensning

En årsak til at jeg har valgt å legge undersøkelsen til Aurskog, Setskog og Eidskog, er at dette er områder hvor det er gjort svært lite forskning sammenliknet med for eksempel Grue, Kirkenær, Våler og de vestlige delene av Värmland i Sverige.⁷ Området er også interessant fordi vi med sikkerhet vet at det bodde en forholdsvis stor gruppe skogfinner her. Allikevel hører området i dag ikke inn under Finnskogen, og meg bekjent gir lokalbefolkningen i liten grad uttrykk for bevissthet om, interesse for eller identifikasjon med deres skogfinske aner. Dette står i motsetning til den etter hvert lange rekken av husflidsmesser, musikkfestivaler og ulike typer seminarer med den skogfinske kulturen som tema som hvert år arrangeres på Finnskogen. Som nevnt i forordet har skogfinnene fått økt oppmerksomhet i årene som har gått etter at gruppen fikk status som nasjonal minoritet. Stortingsmeldingen fra 2000-2001 kalkulerer med at det finnes ”fleire hundre personar som identifiserer seg som skogfinnar i dei områda der skogfinnane slo seg ned”.⁸

Jeg har vurdert om oppgaven kunne vært lagt til 1800-tallet, men har valgt å ikke gjøre det, da skogfinner ikke nevnes eksplisitt verken i de nominative folketellingene eller i kirkebøkene på 1800-tallet. Etter å ha fått bedre oversikt over hva som finnes av informasjon om skogfinnene i blant annet tingbøkene og kirkebøkene for området mitt, har jeg kommet fram til at tidsrommet mellom 1650 og 1725 er det som best dekkes av kildene. Dette vil jeg komme tilbake til under punktet ”Kilder”. Antallet personer er slik at undersøkelsen kvantitativt ikke vil ese utover rimelige grenser. Derfor vil det også være mulig å forfølge flere problemstillinger og dimensjoner som nevnt ovenfor, og avgrensningen kan gjøre det mulig å gi et tilfredsstillende helhetsbilde. Selv om Setskog på den tiden var en del av Høland prestegjeld, har jeg valgt å se bort fra Høland, da Finnemantallet, som er en av mine viktigste kilder, ikke dekker dette området.⁹ Finner blir heller ikke nevnt i tingbøkene for Høland i denne perioden.

Teoretisk bakgrunn

⁷ Området kalles *Finnskogen* i Norge, *Finnmarken* i Sverige.

⁸ Stortingsmelding nr. 15 (2000-2001):39

⁹ Opsahl 1990.

a) Etnisitet og minoritet

Knut Kjeldstadli skriver i *Norsk innvandringshistorie* at "etnisitet foreligger når faktiske eller forestilte trekk ved en gruppe tilskrives mening og brukes til å trekke en grense mellom gruppa og omverdenen".¹⁰ Det kan være gruppa selv, omgivelsene eller disse to i et samspill som trekker denne grensa. Ifølge definisjonen er altså ikke etnisitet noe som ligger inne i et menneske eller en gruppe mennesker. Det er ikke et biologisk trekk, men kan ses på som et potensiale som i mange situasjoner er tonet ned, men som kan aktiveres og få betydning i møtet med omverdenen. I mange situasjoner der ulike menneskegrupper møtes, er ikke etnisitet på noe vis viktig eller avgjørende, mens selv små forskjeller, for eksempel i skikker eller riter, kan få store konsekvenser i en annen setting. Dette siste kan altså skje når etnisiteten brukes til å trekke en grense mellom "vi" og "dem" - til å styrke gruppeidentiteten - når man har behov for å forsvare visse privilegier eller for å understreke en forskjell fordi man er tjent med det.¹¹

En av mine problemstillinger dreier seg om i hvilken utstrekning skogfinnene utgjorde en egen etnisk gruppe. En gruppe mennesker som er i mindretall, som skiller seg ut fra flertallet ved å tilskrives eller tilskrive seg en særart og som ikke har tilgang på maktposisjoner i et samfunn, kan beskrives som en etnisk minoritet.¹² Jeg har som utgangspunkt at skogfinnene dannet en slik minoritet, og dermed handler det altså om en opprettholdt etnisk grense, en markering av skogfinnene som noe annet enn nordmenn. Uttrykksmåten for den etniske identiteten, altså gruppas skikker og tradisjoner, kan variere over tid og fra sted til sted.¹³ Det var i så fall ikke avgjørende om kulturforskjellene mellom skogfinner eller nordmenn var små eller store, så lenge de ble brukt til å trekke en grense mellom de to gruppene.

b) Integrasjon/assimilasjon

Assimilasjon innebærer at personer som er bærere av en kultur går helt opp i en annen kultur og blir lik medlemmene der, mens integrasjon mer kan beskrives som en funksjonell tilpasning mellom kulturer: En innvandret gruppe som er integrert respekterer sitt nye lands

¹⁰ Kjeldstadli 2002:13

¹¹ Eriksen 1993

¹² Kjeldstadli 2002:13

¹³ Barth 1969

lover, men har for øvrig frihet til å dyrke sin egenart. Integrasjon kan dermed både ses som en målsetting fra myndighetenes side og som en tilstand, men vil over tid ofte føre til at mindretallskulturen blir fullstendig assimilert med flertallskulturen.¹⁴

Hva er det som styrer hvorvidt en etnisk gruppe opprettholder seg selv som en distinkt enhet? Den svenske migrasjonsforskeren Charles Westin framhever at en folkegruppe må ha en viss kritisk størrelse for at deres kultur skal kunne motstå trykket fra majoritetssamfunnet. Videre nevner han giftermålsmønsteret – at det er stor grad av giftermål mellom medlemmer av gruppa – som sentralt. En forutsetning for dette er en god balanse mellom menn og kvinner. Det er også viktig at gruppa bor innenfor et noenlunde geografisk konsentrert område, og at dette området ligger atskilt fra majoritetssamfunnet. Videre kan både spesielle yrkeskunnskaper og egen forvaltning eller indre struktur spille en stor rolle. Det kan også ha betydning hvorvidt det finnes muligheter for skolegang og religionsutøvelse og for å opprettholde eget språk, og om gruppen blir utsatt for diskriminering.¹⁵ Men det er ikke bare trekk ved gruppa selv som bestemmer om den kan mestre trykket fra majoritetssamfunnet. Vel så viktig er det å se på hvordan gruppa blir mottatt av omverdenen. Én og samme gruppe kan bli forstått ulikt til ulike tider. Betydningen av et trekk kan skifte når relasjonene skifter.

Metode

- Punkt 1 i problemstillingen blir berørt og utførlig drøftet i kapittel 2 – om metode.
 - Punkt 2 i problemstillingen består av to deler: Hvordan plasserte skogfinnene seg sosialt og økonomisk i det norske majoritetssamfunnet, og hva slags relasjoner hadde de til sivilbefolkningen og myndighetene i Norge?
1. Hvordan skogfinnene plasserte seg sosialt og økonomisk i samfunnet, vil jeg blant annet forsøke å bedømme ut fra deres eiendomsforhold. Var de selveiere, leilendinger eller husmenn, og kan deres yrker fortelle oss noe om deres sosiale status og/eller mobilitet?

¹⁴ Heckmann 1992

¹⁵ Westin 1998:128-130.

2. For å finne ut noe om skogfinnenes sosiale relasjoner til nordmenn, vil jeg blant annet undersøke skogfinnenes giftermålmønster, mobilitet/flyttemønster og hvem de hadde samkvem med i dagliglivet:
- Høy grad av giftermål innenfor gruppa skogfinner er et tydelig tegn på at etnisk tilhørighet ble vurdert som viktig, mens ekteskap mellom skogfinne og nordmann kan tyde på det motsatte.
 - Kildene viser at finnene flyttet ofte. Det kan være at de regulerte seg imellom hvor det var best at hver enkelt bodde innen et område, men også avhengighet av slektsnettverk, flytting med det som mål å skaffe seg bedre vilkår eller fordi de ble jaget vekk av myndighetene, kan være mulige forklaringer på den hyppige flyttingen.

Hva juridiske relasjoner angår, vil det være interessant å se på hva slags saker som kunne produsere spenning/uenighet mellom skogfinnene og den norske bygdebefolkningen og/eller myndighetene, om etnisitet blir understreket i konfliktmaterialet og om resultatet av sakene uttrykker visse maktforhold. Kan man gjennom å se på argumentasjonen i en sak kunne finne utsagn som tilskriver skogfinnene kollektive egenskaper?

- Punkt 3 i problemstillingen dreier seg om i hvilken utstrekning skogfinnene markerte seg som egen etnisk gruppe. Jeg kommer til å lete etter uttrykk for skogfinnenes etniske identitet på flere områder:
 - Næringsveier:
Var skogfinnenes tradisjonelle svedjebruk utbredt etter innvandringen til Norge, eller tok husdyrhold og tradisjonelt åkerbruk over som viktigste næringsvei?
 - Navn:
Ved å undersøke om skogfinnene beholdt egne navnetradisjoner, kan man få en pekepinn om graden av assimilasjon med den norske befolkningen.
 - Kultur/trosforestillinger:
Forteller kildene noe om særfinnske kulturtrekk som for eksempel badstuebading, og hvilken rolle spilte egentlig trolldom og overtro i skogfinnenes liv og bevissthet?

Et tidvis sparsomt kildetilfang innebærer at det vil variere fra område til område hvor dyptgående undersøkelser blir. Det kunne selvfølgelig også tenkes flere indikatorer som gir

uttrykk for etnisk identitet, for eksempel utbredelsen av det finske språket, men kildetilfanget er av en slik art at dette ikke virker mulig.

Fenomener som integrasjon og assimilasjon vil jeg som nevnt ovenfor kun komme inn på dersom jeg ser tegn på at den skogfinske etnisiteten svekkes i løpet av tidsrommet.

Litteratur

Det finnes en forholdsvis omfattende litteratur om finnebosettingene i Norge, men en stor del av denne utgjøres av arbeider som tar for seg det såkalte ”kjerneområdet”, altså Grue, Kirkenær og Våler. Innvandringen til områder som Bærum, Hadeland og ikke minst Aurskog, Setskog og Eidskog er mindre kjent, og følgelig dårligere dokumentert i litteraturen. Mitt inntrykk er at en del av den litteraturen som faktisk finnes om mitt område ikke har vitenskapelige ambisjoner utover det å gi en populærhistorisk framstilling av skogfinnene, og forfatterne har som sådan ikke gjort mer inngående og kildekritiske vurderinger av det foreliggende materiale. Litteraturen fungerer derfor ofte som en ivaretaker av den skogfinske tradisjonen framfor å avdekke og problematisere nye sider ved denne kulturen. Selvlærte forskere har gjort et stort arbeid, men det er likevel behov for flere vitenskapelige framstillinger om skogfinnene.

En av de tidligste bøkene som ble skrevet om mennesker av finneslekt i Aurskog og Høland er Øyvind Ribsskogs *Finnene kring Mangensjøen* fra 1958. Forfatteren går detaljert til verks og tar for seg alle plasser og vanger i området hvor det beviselig har bodd finner. For hver plass er det nevnt antall mennesker i huslyden og deres navn og alder eller fødselsdato, hvem som er gift med hvem og hvor de kommer fra, i tillegg til korte redevisninger for hva de levde av – størrelsen på plassen, antall kyr eller om de hadde bekkvern. Et problem ved boka er at kildehenvisningene til dels er mangelfulle. Et annet problem er at tidsangivelsene ofte er vage, eller helt og holdent ikke-eksisterende. Men det finnes visse dato- og stedfestede beskrivelser av konflikter mellom finner og nordmenn, og disse utgjør et godt utgangspunkt for studier av primærkildene, først og fremst tingbøker, og dermed eventuell verifisering av opplysningene.

Av eldre skildringer om skogfinnene vil jeg framheve Eilert Sundts *Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge* fra 1850, *Dagbok över mina vandringar på Wermlands och Solörs finnskogar 1821* av Carl Axel Gottlund og Sven Lönborgs artikler om ”Finmarkerna i mellersta Skandinavien”, fra tidsskriftet *Ymer* i 1902. Disse har vært til stor nytte for meg ved at de har gitt meg en noenlunde bred innføring om skogfinnenes kultur, på tross av at mitt område bare omtales og beskrives i noen få avsnitt.

Urskogs beskrivelse av Anders Heyerdahl er, som navnet tilsier, en beskrivelse av Aurskog. Boka ble skrevet så langt tilbake som i 1882, og gir dermed et godt bilde av et samfunn som kanskje ikke var så veldig annerledes enn det samfunnet skogfinnene møtte da de innvandret til området. Kristian Østbergs *Finnskogene* har kun med korte stykker om Aurskog og Eidskog, men gir ellers en dyptgående og detaljert framstilling av de fleste sider av skogfinnenes liv og levnet. Blant annet gjengir Østberg lover og forordninger utstedt 1600-tallet, og forteller om tildragelser i kjølvannet av disse.

Kilder

Lokalhistoriker Odd Ottesen har blant annet forfattet bygdeboka for Setskog og Høland, og har inngående kunnskaper om finneslektene i dette området. Han har stilt mye av materialet sitt til rådighet for meg, og det var hans utvalg av kilder gjort i forbindelse med bygdeboksarbeidet jeg tok utgangspunkt i da jeg begynte å orientere meg i kildetilfanget om skogfinnene.

Begrunnelsen for valg av tidsrom er at fogderegnskapet for året 1651 nevner en ”Siffrij Pedersen finde” på Mangen i Aurskog, og dette er den eldste kilden jeg har funnet hvor det står eksplisitt at en mann er finne. Kildene viser videre at en av hans etterkommere flyttet til Grasmoen på Setskog i begynnelsen av 1720-årene, og vi kan med ganske stor sikkerhet si at denne Johannes Sigfridsen var den første person av finneætt på Setskog.

Kildematerialet som er gått gjennom og analysert i forbindelse med denne framstillingen er som følger:

Presten i Eidskog begynte å føre *kirkebøker* i 1689, mens det i Aurskog finnes kirkebøker fra og med 1707. Kirkebøker for Setskog finnes fra 1719. Disse utgjør en viktig kildegruppe, idet de gir en oversikt over personene som bodde innen et kirkesogn. Videre forteller de meg om navngiving, flyttemønster og giftermålsmønster og dermed også om assimilasjonsprosessen, ved at jeg kan se om en person av finneslekt giftet seg innenfor gruppen finner eller ikke.

Manntallene, i særdeleshet *Finnemanntallet*, danner grunnlaget for arbeidet med å rekonstruere skogfinnebefolkningen i mitt område, i tillegg til at også de gir et godt bilde av skogfinnenes flyttemønster.¹⁶ Finnemanntallet utgjør en oversikt over de fleste mennesker, både menn, kvinner og barn, av finsk herkomst i Aurskog og Eidskog i 1686. Ideelt sett skulle det ha registrert samtlige finner, men blant annet manntallene nevnt ovenfor viser at ikke alle ble ført inn i 1686. Manntallene samlet bør derimot kunne gi et noenlunde fullstendig bilde.

Tingbøkene er veldig viktige kilder. Disse gir informasjon om blant annet rettstvister, og kan således si mye om forholdet mellom skogfinner og bygdebefolkning eller myndigheter. Blant annet kan det være interessant å se på om etnisitet blir understreket i konfliktmaterialet.

I *stattholderskapets supplikasjonsprotokoll* er det registrert klager på den finske befolkningen. I Riksarkivet finnes det en forholdsvis stor mengde klager fra 1650- og 1660-åra, blant annet fordi de bosatte seg i de norske bøndernes utmark. Her kan jeg som startpunkt og første veiviser inn i materialet bruke Kristian Østbergs henvisninger til kildene.

Det ble etter hvert utstedt en rekke *forordninger* og *lover* som gjaldt finnene, blant annet Frederik 3.s forordning av 1648 – ”Forordning om skogfinner” - som sa at den som brant bråte eller jaktet og fisket uten lov, og uten å betale skatt, skulle landsforvises. Disse lovene og forordningene sier en god del om hvordan skogfinnene levde, og myndighetenes syn på dette.

*Skatteliste*ne forteller blant annet om skyldsetting og hvem som eide gårdene. Også *fogderegnskapene* og *skifteprotokoller* gir opplysninger om gårder og hvem som bodde hvor, og ikke minst gir disse kildene et fyldig bilde av skogfinnenes materielle vilkår. *Matriklene*

¹⁶ Manntallene jeg vil analysere er foruten Finnemanntallet manntallene fra 1664, 1666 og 1701.

gir opplysninger om husdyrhold, jordsmonn, skog, fiskevann og eventuelle kverner, og sier derfor mye om skogfinnenes næringsveier.

Kildegruppene nevnt ovenfor utgjør mine viktigste primærkilder. Bygdebokslitteraturen for Aurskog, Setskog og Eidskog har også vært til stor hjelp for meg.

Manntall, kirkebøker, skifteprotokoller og matrikler er altså eksempler på kilder som vil hjelpe meg til å finne svar på spørsmålet om skogfinnenes sosiale og økonomiske plassering i samfunnet, mens kirkebøker og manntall vil være mine viktigste kilder til viten om skogfinnenes sosiale relasjoner til den norske sivilbefolkningen og myndighetene. Lover og forordninger, tingbøker og stattholderskapets supplikasjonsprotokoll kan si en del om de juridiske relasjonene mellom skogfinner og nordmenn, og om myndighetenes og bygdebefolkningens syn på skogfinnene. Under ett håper jeg de ulike kildetyperne vil gi meg en fylldig beskrivelse av skogfinnene i Aurskog, Eidskog og Setskog.

Kildekritikk

Det er flere kildekritiske aspekter man bør kjenne til når man jobber med kilder. For det første kan kildene inneholde feil, utelatelser og unøyaktigheter, og det er fort gjort å lese feil eller misforstå et materiale skrevet med gotisk håndskrift. Videre kan eventuelle avskrifter inneholde feil, og det samme gjelder selvfølgelig all sekundærlitteratur. Gunnar Thorvaldsen lister i sin bok opp en del tommelfingerregler for fornuftig kildebruk, som viktigheten av å vite om en kilde er første- eller annenhånds, hvem som har skrevet den, om det er indre sammenheng i opplysningene vi finner og om innholdet i kilden stemmer overens med hva vi ellers vet om en sak¹⁷.

Når det gjelder kildekritiske problemer knyttet spesifikt til den enkelte kilde, er det også litt av hvert å ta hensyn til:

I manntallene er navn ofte forvansket i forhold til dåpslistenes versjon, og den oppgitte alder kan avvike med mange år. Også kirkebøkene har mange mangler. Personer man ut fra andre kilder har fått bekreftet at bor i et visst prestegjeld, kan være utelatt i bøkene. Ifølge

¹⁷ Thorvaldsen 1996:18

Thorvaldsen er det særlig dødsfall som i liten grad har blitt registrert, mens de fleste ekteskapsinngåelser er nedtegnet.¹⁸ Samlet gjør dette at det kan bli vanskelig for meg å gjenfinne visse personer i stoffet, og knytte disse sammen med de rette familiemedlemmer. I tillegg kommer at skogfinnenes finske familienavn ofte enten ble fornorsket eller erstattet med norsk patronymikon da de ble innskrevet i manntall og protokoller, noe som gjør det vanskelig å skjelve skogfinner fra nordmenn. Visse steder tilføyde presten ”finne” etter navnet deres, men denne praksisen ble mer og mer sjelden utover 1700-tallet. I og med at skogfinnene kom vandrende fra Sverige og at mange av dem kunne snakke svensk, var det heller ikke uvanlig at de tok ”Svensk” som etternavn, og dette er med på å komplisere bildet ytterligere.

Tingbøkene kan være vanskelige å finne fram i på grunn av mangelfulle henvisninger til hvilken sak det er som blir referert, og det er vel også usikkert om mennesker fra ulike sosiale lag og etniske grupper fikk framstilt sakene sine med like stor objektivitet.¹⁹ For å unngå at slutninger trekkes på feil grunnlag, kan det derfor være lurt å sammenholde opplysninger fra ulike kildetyper for å se om den enkelte opplysning virker troverdig eller om den bør forkastes.

Disposisjon

Fremstillingen er organisert slik at jeg har samlet informasjonen om skogfinnene i egne kapitler etter tema:

Kapittel 1: Innledning.

Kapittel 2: Metode.

Kapittel 3: Presentasjon av skogfinnene med vekt på bakgrunn, ekteskap og familieforhold, bosted og næringsveier. Undersøkelingsgruppen er inndelt i kategoriene slektsgründere, innflyttere, innbyggere og løsfinner.

Kapittel 4: Om skogfinnenes økonomi, mobilitet og giftermålsmonster.

Kapittel 5: Tingboksaker – om konflikter og konfliktmonstre i det skogfinske samfunnet.

Kapittel 6: Navn og navnetradisjoner – finske slektsnavn og bruken av fornavn/patronym.

Kapittel 7: Konklusjon.

¹⁸ Thorvaldsen 1996:98

¹⁹ Thorvaldsen 1996:152

Kapittel 2: Metode

En stor del av denne oppgaven er viet arbeidet med å samle, klassifisere og presentere den skogfinske befolkningen i Aurskog, Setskog og Eidskog mellom 1650 og 1725. Det er flere årsaker til at jeg har valgt å bruke mye tid og ressurser på dette. En grunn er at det ikke er blitt foretatt en grunnforskning om finnebefolkningen i disse bygdene før, og opplysningene har interesse og verdi i seg selv som basiskunnskap om skogfinnene i området. En annen er at kategoriseringene vil bli lagt til grunn for andre slutninger i oppgaven hvor etnisitet er avgjørende.

Da avgjørelsen om å skrive om finnebosettingene vel var tatt, dukket den første store utfordringen opp: Hvordan skulle jeg gå fram for å identifisere den finske befolkningen bosatt i området så langt tilbake som på 1600- og 1700-tallet? Hardy Krogstad fra Setskog har vært en viktig muntlig kilde. I familietilstelninger hadde jeg flere ganger hørt han prate om Sigfrid Sigfridsen, eller "Sefrissen" som han kalles på folkemunne - men Sigfrid var også den eneste navngitte finske person jeg hadde hørt om ved prosjektets oppstart. Etter gjentatte møter og samtaler med Hardy, i tillegg til lokalhistorikerne Finn Sollien og Odd Ottesen, hadde jeg samlet et materiale av en viss størrelse, men stoffet besto for det meste av informasjon om enkeltstående hendelser, fenomener og personer. Og for å kunne lage en mest mulig fullstendig oversikt over alle finnene i området, så jeg meg nødt til å gå grundigere til verks.

Jeg valgte å ta for meg Finnemanntallet først. Manntallet ga en første oversikt over den finske befolkningen i Aurskog og Eidskog i året 1686, og utgjorde et godt utgangspunkt for videre leting. En utfordring var at manntallet er felles for Eidskog og Vinger, da Eidskog fram til 1859 var anneks til Vinger prestegjeld. Dermed var det vanskelig å vite hvilke personer som hørte til Eidskog og hvilke som hørte til Vinger. For å løse dette ble beliggenheten til hver enkelt gård og plass nevnt i kapittelet om Vinger fastlagt, slik at jeg på den måten kunne plassere alle personer på riktig sted. Å finne ut av gårdenes plassering var en overkommelig oppgave. De fleste av gårdene heter det samme i dag som for 300 år siden, og i de tilfeller der bygningene er borte, bærer området fortsatt gårdens navn og kan lett finnes igjen på moderne kart. Husmannsplassene er i større grad forsvunnet, men ved hjelp av kart, familiens lokalkjennskap og samtaler med Finn og Hardy, tillegg til bygdebøkernes beskrivelser av gårdenes og plassenes plassering, klarte jeg å identifisere samtlige.

Som tidligere nevnt finnes ikke noe Finnemantall for Setskog, og de eneste menneskene av finneslekt jeg med sikkerhet kan si bodde i dette området, var Torbjørn Åmot og Johannes Sigfridsen (nr. 72, b.f.1, sønnesønn av slektsgründer Sigfrid Pedersen) med familier.

Videre tok jeg for meg manttallene, først og fremst de for 1664, 1666 og 1700/1701, og så kirkebøkene. Kirkebøkene ble som tidligere nevnt ikke påbegynt før i henholdsvis 1689 (Eidskog), 1707 (Aurskog) og 1719 (Setskog/Høland), altså i siste del av min undersøkelsesperiode. Men i og med at de dodes alder ved dødsfallet stort sett er registrert, gir bøkene allikevel opplysninger om tidligere tider. Til slutt gikk jeg gjennom tingbøker og andre kilder, så som matrikler og supplikasjonsprotokoller, hele tiden på jakt etter informasjon om mennesker og hendelser i mitt område og tidsrom. Gjennomgangen av kildene var enormt tidkrevende. Jeg hadde ikke mulighet til å studere alle kilder like inngående og regelmessig, til det er stoffmengden altfor stor. Men informasjon i en kilde tok meg hele tiden videre til andre kilder. For eksempel kunne en supplikasjonsprotokoll omtale en klage for et bestemt forhold. Deretter kunne jeg gå til tingboken for samme tidsrom og få utfyllende opplysninger om det samme forholdet. Også sekundærlitteraturen var til stor hjelp i dette arbeidet. Som tidligere nevnt henviser både Øyvind Ribsskog og Kristian Østberg til primærkildene i sine bøker, og Indre Akershus Blad hadde på 1950-tallet en artikkelserie om bygda i ”gamle dager”, der informasjon fra tingbøker om årstall og eksakt dato for stevninger mot finnene blir referert.

For å etablere populasjonen jeg skulle studere, tok jeg altså utgangspunkt i alle mennesker med beviselig finsk etnisitet som jeg fant hadde vært bosatt i Aurskog, Setskog eller Eidskog konstant eller i et kortere tidsrom mellom 1650 og 1725.²⁰ Men jeg har også i denne gruppen medregnet alle mennesker med tilknytning til disse - først og fremst barn og ektefeller, men også venner, arbeidsgivere, faddere og personer de var i konflikt med. Til sammen utgjør disse en anseelig gruppe mennesker, nesten 800 i tallet, og i mange av tilfellene har det vært vanskelig for meg å fastslå om de hadde finsk eller norsk etnisitet. Derfor måtte jeg finne kriterier å legge til grunn for en inndeling av gruppen i tre kategorier; bekreftede finner, personer som mest sannsynlig var av finsk herkomst og personer med relasjoner til finner, men som mest sannsynlig var nordmenn. Bare slik kunne jeg se fordelingen mellom finner og nordmenn i populasjonen og undersøke nærmere interaksjonen mellom dem.

²⁰ Mennesker med beviselig finsk etnisitet har jeg plassert i kategorien ”bekreftede finner”. Se under for kriterier.

Måten jeg resonnerer på er former for sannsynlighetsbetraktninger. Resultatene er ikke å anse som 100 % sikre.

I vedlegget finnes en oversikt over samtlige personer jeg har lyktes i å identifisere. Jeg har laget egne lister for hver av de tre ovennevnte kategorier, og alle personer er nummerert og markert med en farge som viser familie- eller gruppetilknytning. Hver slektsgründer og innflytter med familie og etterkommere har sin egen farge, og innflytterne er i tillegg markert med uthevet skrift. Innbyggernes navn er skrevet med blått, med unntak av de tre presenterte familier, som har hver sin farge, mens løsfinner er registrert med lilla farge.

I kategorien ”bekreftede finner” har jeg plassert mennesker som oppfyller ett eller flere av følgende kriterier:

- Mennesker benevnt som finner i Finnemanntallet eller andre primærkilder.
- Mennesker med typisk finske slektsnavn.
- Etterkommere etter bekreftede finner - født fram til 1725.
- Barn med én norsk og én finsk forelder er definert som finske.

Jeg har valgt å definere alle etterkommere etter bekreftede finner født fram til 1725 som finske, uten hensyn til om de er 2.-, 3.- eller 4. generasjon. Det er viktig å understreke at jeg ved å inkludere alle til og med 4. generasjon vil komme fram til det absolutte maksimale antallet finner. Man kan selvfølgelig diskutere om dette gir et korrekt bilde av virkeligheten, men i og med at jeg kan finne finske kulturtrekk blant noen i 4. generasjon, er det en viss sannsynlighet for at den finske etnisiteten er blitt bevart så lenge.²¹ Med finske kulturtrekk mener jeg blant annet giftermål mellom etterkommere av bekreftede finner og fortsatt bruk av finske slektsnavn og finske markørnavn (førnavn).²²

Hvordan ville tallene sett ut dersom jeg hadde valgt strengere kriterier? For å komme fram til det absolutte minimumsantall bekreftede finner, ville jeg utelukkende ha regnet personer hvor begge foreldre beviselig er finske samt personer benevnt som finner i primærkildene til kategorien. Antallet ville da selvfølgelig ha blitt atskillig lavere. Man kan også diskutere om

²¹ Jeg vurderte først å definere alle t.o.m. 3. generasjon som finner, men dette ville medført betydelig mer arbeid.

²² Se ellers kriteriene for kategorien ”sannsynlige finner”.

det ville vært rimelig å inkludere personer med finske slektsnavn i denne kategorien. Fordi personer med finske slektsnavn i teorien kan ha én forelder med norsk opphav eller være nordmann gift med en finne, medfører dette valget en viss grad av usikkerhet. Jeg har i mitt materiale ikke støtt på personer med helt eller delvis norsk bakgrunn som har vært bærer av et finsk slektsnavn, men kildene viser at slike fenomener har eksistert: Skogfinnen Pål (finsk: Poavo) Räisäinen (1786-1855) fra Øyern på Brandval skriver i ett av sine mange brev til C.A. Gottlund om ”Tol Erlandsen Soikainen Fangnästangen” og ”Torbjørn Torbjørnson Kimuinen” fra Tangen som var gift med finske kvinner, men som begge hadde norske fedre.²³

Kriteriene nevnt ovenfor er konkrete og gjør denne kategorien til en ”streng” kategori. Det vil si at premissene jeg har lagt til grunn for inndelingen har gjort det enkelt for meg å plassere menneskene enten i eller utenfor kategorien: Enten er de benevnt som finner i kildene eller ikke, enten er de bærere av et finsk slektsnavn eller ikke. Å gruppere resten av populasjonen som enten ”sannsynlige finner” eller ”sannsynlige nordmenn” skulle vise seg å være mye vanskeligere. Hvilke kriterier var det formålstjenlig å legge til grunn for en inndeling i disse kategoriene?

Jeg har valgt å plassere mennesker som oppfyller ett eller flere av følgende kriterier i kategorien ”sannsynlige finner”:

- Mennesker benevnt som ”svenske” i primærkildene.²⁴
- Mennesker bosatt på gårder/plasser der kildene forteller at det er eller har vært badstuer.
- Mennesker som i kildene blir karakterisert som eller mistenkt for å være trolldomskyndige.
- Mennesker som drev svedjebruk.
- Mennesker med finske markørnavn (fornavn).

²³ Finska Litteratursällskapet arkiv, Helsingfors: Brevsamlingen; Gottlundsamlingen. Den finske filologen Carl Axel Gottlund hadde tett kontakt, bl.a. gjennom brevveksling, med skogfinnene i Norge og Sverige fra 1821, da han kom hjem fra sin andre forskningsreise i området, og like til sin død i 1875. Mye av korrespondansen er bevart i arkivet i Helsingfors.

²⁴ For forklaring på dette, se kapittel 3.

Hva er begrunnelsen for å velge disse kriteriene? Jeg har tidligere nevnt at benevningene ”svensk” og ”finsk” i norske kilder ofte blir brukt om hverandre om personer med beviselig finsk etnisitet, så benevningen ”svensk” vil være en viktig markør.

Den skogfinske befolkningen blir i litteratur og sagnmateriale ofte karakterisert via fenomener som badstubading, svedjebruk og historier om trolldom og overtro. En middels stor finnegård kunne bestå av ei badstue, av mange finner sett på som den viktigste bygningen, ei rie, hvor de tørket korn, ei røykstue, hvor de spiste, sov og arbeidet, samt kokehus, jordkjeller, fjøs og stall. Ofte var badstua det første huset som ble bygd på gården, men den ble gjerne brukt som rie de første årene, fram til de resterende husene var på plass.²⁵ Badstuene var små og besto kun av ett rom. De hadde jordgolv, og røykovnen var plassert i et hjørne ved døren.

Røykovnen hadde fulgt med finnene østfra, og var en stor ovn oppmurt av gråstein. Den tålte høy varme uten å sprekke, og den holdt også svært godt på varmen – selv når det var svært kaldt holdt det å fyre én gang i døgnet. Fordi røykovnene ikke hadde skorstein kunne røyken være sjenerende under oppfyring, men den samlet seg så oppunder taket og avga varme. Baderne satt på ”laven”, det vil si en brisk som var montert oppe ved taket ved den innerste langveggen.²⁶ Barn, kvinner og menn badet sammen, upåvirket av hva storsamfunnets moralske voktere måtte mene om den saken.

Svedjebruket har røtter så langt tilbake som det har vært drevet jordbruk i en eller annen form, og metoden er kjent i de fleste deler av verden. I nyere historisk tid ble metoden hovedsakelig benyttet av skogfinnene, som brakte med seg teknikken fra Finland til Sverige og deretter videre til Norge på 15- og 1600-tallet. Brenning av granskog på morenejord var den viktigste svedjeformen. Trærne ble hugget på våren og fikk ligge over vinteren og tørke, før svedjen ble påtent rundt midtsommer det påfølgende år.²⁷ Finnene sådde så rugkorn i asken umiddelbart etter slokking, og før regnvær gjorde asken hard. Det næringsrike jordsmonnet rugen ble sådd i ga vesentlig større avlinger enn det moderne åkerbruket, og man slapp det tunge oppdyrkingsarbeidet og årlig gjødsling som sistnevnte metode fordrer. Ulempen er at svedjebruk er svært plasskrevende - man må årlig svi av nye områder - og markene kunne bli

²⁵ Christensen 2002:63

²⁶ Østberg 1978:180-181

²⁷ Denne svedjeformen ble kalt ”huuhta”. April heter ”huhtikuu” på finsk, og dette forteller at finnene ryddet svedjen så tidlig som mulig på våren, for å få lengst mulig tørketid. Christensen 2002:58

liggende langt unna gården.²⁸ Skogfinnenes svedjebruk førte til konflikter med tradisjonelle bønder om bruken av skogen, og norske myndigheter innførte også etter hvert forbudssoner for å sikre forsyning av trelast til bergverksdrift og for eksport.

Skogfinnene levde i nær samhandling med naturen. Forestillingene om naturen var derfor sentrale i deres tenkning. For dem hadde alt i naturen sjel, det være seg jorden, vannet, ilden eller luften, og alt var enten fiendtlig eller vennligsinnet. Troen på at man kunne beherske disse kreftene med magi var sterk, og derfor hadde trolldom sin naturlige plass i dagliglivet.²⁹ Finnene skilte mellom hvit og svart magi. Den hvite skulle hjelpe deg selv og andre i hverdagen. Trakk du et sykt barn tre ganger gjennom en kløyvd rogn en torsdagsnatt, skulle det bli friskt igjen, og det finnes bevart mange nedskrevne finske trollbønner man kunne framsi for å «stemme blod», altså stoppe blødninger.³⁰ Den svarte magien ble brukt til å utøve makt over andre, både mennesker og dyr. Var man sint på noen, kunne man stemme bjørn eller ulv på dem, eller skyte ”trollskudd” over dem.³¹ Historiene om skogfinnenes trolldomsevner er mange, og språket var rimeligvis med på å forsterke bygdefolkets tro på finnenes overnaturlige evner. Ord og regler framsatt på et uforståelig språk med et fremmedartet tonefall vil ha sterkere virkning enn trolldomsord framsagt på eget språk.

Fornavn kan også være en god etnisitetsmarkør, gitt at navnetradisjonene i én etnisk gruppe skiller seg ut fra en annen. Ville det være mulig å finne utpregede finske markørnavn i mitt materiale? Jeg gikk gjennom fornavnene til alle de bekreftede finnene i mitt område, og fant at det er visse navn, nesten utelukkende bibel- og helgennavn, som opptrer med stor hyppighet. Eksempler på disse er mannsnavnene Ole, Peder, Sigfrid og Pål og kvinnenavnene Berte, Mari/Marte og Kari. Enkelte av navnene, som Sigfrid og Berte, ser ut til å være svært lite brukt av nordmenn i samme område, mens for eksempel Peder og Kari brukes av begge folkegrupper.³² Er det dermed på dette grunnlaget mulig å skille ut sannsynlige finner fra sannsynlige nordmenn? Svaret på dette tror jeg må være at navnene kun kan gi oss en pekepinn om etnisitet. Mennesker med norrøne navn som Torstein, Torbjørn og Gunhild vil mest sannsynlig være norske, mens Sigfrid og Berte sannsynligvis har finsk bakgrunn. Et

²⁸ Larsson (red) 1995

²⁹ Sundén-Cullberg 2000:139

³⁰ Østberg 1925

³¹ Trollskudd var å skyte på en trefigur kalt ”mieskuva”, mannebilde direkte oversatt. Figuren lignet en person man ønsket å skade eller drepe.

³² Eidskog og Aurskog bygdebøker fra starttidspunkt til 1725.

navn som Kari er hyppig brukt av begge folkegrupper, og betyr dermed ikke at en person *ikke* er finsk, men heller ikke at hun er det. Og kanskje kunne også finner ha norrøne navn, selv om dette ser ut til å høre til sjeldenhetene: Dersom Torbjørn Brynhildsen Åmot, med sitt gamle, nordiske fornavn faktisk var finsk, er han et godt eksempel på dette.³³

Personer som ikke oppfyller kriteriene til kategoriene ”bekreftede finner” og ”sannsynlige finner”, altså hvor jeg ikke finner opplysninger som samlet peker mot en finsk etnisitet, har jeg valgt å kategorisere som ”sannsynlige nordmenn”.

Kriteriene nevnt ovenfor er usikre. Med dette mener jeg at informasjon om blant annet kulturtrekk og fornavn ikke i like stor grad som optegnelser i Finnemantallet og finske slektsnavn kan gi meg sikre svar på spørsmål om menneskers etnisitet. Men summen av slike opplysninger vil kunne gi meg et forholdsvis godt grunnlag for å trekke slutninger og felle en dom.

Jeg har gjennomgått kildeopplysningene for hvert enkelt individ i undersøkelsesgruppen, og ut fra de ovennevnte kriterier plassert vedkommende i den kategorien jeg mener han/hun hører hjemme. I tilfeller hvor opplysningene peker i ulike retninger, har jeg måttet velge hvilket kriterium jeg ønsker å tillegge mest vekt. Blant annet anser jeg opplysninger om svedjebruk, trolldom og badstuer som sterkere markører enn fornavn, for selv om badstuer historisk sett også er blitt brukt i Norge, førte religiøse og sosiale forhold fra 1400-tallet av til at denne skikken for en stor del opphørte blant nordmenn.³⁴ I tilfellet Torbjørn Åmot lar jeg nettopp det faktum at en badstue datert til 1600-tallet er funnet på familiegården hans i Sverige veie tyngst.

Den bekreftet finske befolkningen har jeg igjen delt inn i kategoriene ”slektsgründere”, ”innflyttere”, ”innbyggere” og ”løsfinner”. I kapittel 3 redegjør jeg for hvilke kriterier jeg har lagt til grunn for denne inndelingen. En slik inndeling forutsetter at jeg har klart å finne forholdsvis mye informasjon om hver enkelt person, blant annet tidspunkt for giftermål og

³³ Mer om navn og navnetradisjoner i kapittel 6.

³⁴ Fladby 1974:32. ”Menn og kvinner badet sammen i badstuen, og fra kirkelig hold ble det bl.a. av den grunn drevet sterk agitasjon mot badstubading fra 1400-tallet av. I tillegg antok man at den sterke spredningen av syfilis i 1500-årene skyldtes smitteoverføring i badstuen. På den tiden begynte derfor skikken med badstubading å avta, og på 1800-tallet forekom den bare sporadisk i Norge.”

flytting. Kildene har hjulpet meg langt på vei med å finne slike opplysninger, og i de tilfellene hvor jeg ikke har hatt konkret informasjon å gå ut fra, har jeg ved hjelp av andre biografiske opplysninger resonnert meg fram til den mest sannsynlige teorien. Iblant har det vært vanskelig for meg å avgjøre i hvilken kategori en person mest sannsynlig hører hjemme. Tilfellet Anne Mortensdatter er et typisk eksempel på dette.³⁵

Arbeidet med å etablere populasjonen har vært svært tidkrevende. Dels kommer det av at kildematerialet som nevnt ovenfor er stort, men like viktig er alle de praktiske problemene jeg har støtt på underveis. Jeg har måttet lære meg å lese gotisk håndskrift, og selv med godkjent eksamen i lommen har det vært en stor utfordring. Kildedokumentene ble nedskrevet før rettskrivningsnormenes tid, så jeg har måttet bruke en god del tid og fantasi for å komme fram til at ord og meninger som er stavet helt forskjellig er ment å ha samme betydning, eller at varianter av samme navn viser til samme person. For eksempel blir ”Mari”/”Marte” og ”Berte”/”Beret”/”Birgitte” ofte brukt om hverandre, og et stedsnavn som ”Setskog” er stavet alt fra ”Sitskoug” til ”Sidzschofven”. Min erfaring er at navn i manntallene ofte er forvansket i forhold til slik de er skrevet i kirkebøkene. Jeg har valgt å bruke den varianten som går igjen i flest kilder, eller som ligger nærmest opptil dagens stavemåte. I tillegg kommer at finneses familienavn ofte enten ble fornorsket eller erstattet med norsk patronymikon da de ble innskrevet i manntall og protokoller, noe som kan gjøre det vanskelig å skjelne finner fra nordmenn. Visse steder tilføyde presten ”finne” etter personnavnet, men denne praksisen virker det som ble mer og mer sjelden utover 1700-tallet. Blant annet har jeg i manntallet 1700/1701 ikke funnet noen som blir betegnet som ”finner”.

I det hele tatt har det vært litt av et detektivarbeid å samle informasjon om en del av personene i stoffet, og å knytte disse sammen med de rette familiemedlemmer. Arbeidsprosedyren har vært som følger: Jeg har funnet en person i en kilde, for eksempel en mann registrert i Finnemanntallet. Deretter har jeg tatt for meg andre kilder for å finne informasjon om han. Kanskje har jeg funnet opplysninger om giftermål eller dødsdato i kirkeboken, eller jeg har kunnet lese om hans økonomiske situasjon i et skifte. Men hvordan kan jeg egentlig vite at det er en og samme mann som er omtalt? Navnet må selvfølgelig være identisk i de ulike kildene, eller i det minste være varianter av samme navn. Men da mange mennesker har likelydende navn, må i tillegg andre biografiske opplysninger stemme, som

³⁵ For informasjon om Anne Mortensdatter, se kapittel 3.

bosted eller navn på ektefelle og barn. Ofte har jeg erfart at kildene ikke gir likelydende opplysninger. Fødselsår og oppgitt alder på et bestemt tidspunkt kan avvike med mange år kildene imellom, og navn på koner og barn kan variere.³⁶ Iblant forteller kildene om hendelser som opplagt er naturstridige. Et eksempel på dette er at Mari Mortensdatter, datter til Morten i Mangen, ifølge kirkeboka skal ha blitt mor som 57-åring. I slike tilfeller har jeg forsøkt å veie opplysningene opp mot hverandre for å komme fram til den mest sannsynlige slutning. For å unngå at slutninger trekkes på feil grunnlag, har jeg sammenholdt opplysninger fra ulike kildetyper for å se om den enkelte opplysning virker troverdig eller om den bør forkastes.

Når det gjelder kildekritiske problemer knyttet spesifikt til den enkelte kilde, er det litt av hvert å ta hensyn til, i tillegg til utfordringene nevnt ovenfor:

Tingbøkene kan være vanskelige å finne fram i på grunn av mangelfulle overskrifter og henvisninger til hvilken sak det er som blir referert. Det kan også stilles spørsmål ved om mennesker fra ulike sosiale lag og etniske grupper fikk framstilt sakene sine med like stor objektivitet.³⁷ Også kirkebøker og manttall har mangler. Personer man ut fra én kilde har fått bekreftet at bor i et visst prestegejld, kan være utelatt i en annen. Årsakene til dette kan være mange: Lang reisevei, gjerne kombinert med dårlig vær, kunne hindre folk fra å møte i kirken eller hos fut eller sorenskriver, eller folk kunne være syke eller bortreist i tidsrommet et manttall skulle tas opp.³⁸ I tillegg var avstandene så store og kommunikasjonen såpass dårlig at det er sannsynlig at ikke alle beskjeder fra myndighetene kom fram til rette vedkommende. Det er også rimelig å tro at en del mennesker holdt seg unna kontakt med myndighetene som best de kunne, for å slippe å bli registrert og dermed måtte betale skatt. Når det gjelder kirkebøker er det ifølge Gunnar Thorvaldsen særlig dødsfall som i liten grad er blitt registrert, mens de fleste ekteskapsinngåelser er nedtegnet.³⁹

Skifter blir brukt for å finne informasjon om skogfinnenes sosiale og økonomiske plassering i samfunnet. I denne sammenheng er det viktig å ta hensyn til at de offentlige skiftene ofte ikke var representative for befolkningen. Blant annet var det sjelden at det ble skiftet offentlig i de aller fattigste familiene, og på grunn av sorenskriverens krav om 1 % av boets verdi i gebyr

³⁶ Jeg har diskutert slike problemstillinger knyttet til hver enkelt person i kapittel 3.

³⁷ Thorvaldsen 1996:152

³⁸ Pål Steffensen Mangestrand var i 1686 for gammel og syk til å møte på tinget. Mer om dette i kapittel 3.

³⁹ Thorvaldsen 1996:98

kunne de etterlatte forsøke å unndra gjenstander fra taksering og fordeling. Det er også viktig å være oppmerksom på tall for netto formue, da en liten gård med lav gjeld kunne ende på samme tall som et rikt bo med store låneforpliktelser.⁴⁰

Som nevnt i kapittel 1 finnes det forholdsvis mye litteratur om skogfinnene i Norge, men i mange tilfeller preges den av mangelfulle kildehenvisninger og vage eller ikke-eksisterende tids- og stedsangivelser.⁴¹ Også i bygdebøkene kan det være vanskelig å knytte opplysninger til kilder. Her redegjør forfatterne i innledningen generelt for hvilke kilder som er brukt, men det finnes ingen direkte linker underveis i framstillingen mellom opplysninger og kilde.

Når det gjelder ulike versjoner av patronymikon, har jeg valgt å bruke navneendelsene slik de står i kildene, men med en viss modernisering av stavemåten.⁴² Navneendelsene gir meg en pekepinn om en persons etniske tilhørighet, ved at endelsen –son markerer tilhørighet til Sverige, mens –sen var den varianten som ble mest brukt i Norge.

Kommentarer til den demografiske oversikten

Den demografiske oversikten viser antallet bekreftede finner, sannsynlige finner og sannsynlige nordmenn basert på mine valgte kriterier i årene 1650, 1690 og 1725. Jeg har valgt disse tre årstallene fordi de gir en pekepinn om antallet bekreftede og sannsynlige finner i starten, midtveis og på slutten av mitt undersøkelsestidsrom. Tabell 2.1 viser hvordan populasjonen fordelte seg aldersmessig, mens tabell 2.2 også inkluderer en oversikt over kjønnsfordelingen. Jeg har valgt å sette et skarpt skille på årene 1650 og 1725. Det innebærer at jeg beskriver befolkningen kun i mitt tidsrom. Et barn født i 1726 vil dermed ikke omfattes av undersøkelsen, selv om eldre søsken er registrert.

Om enkelte av personene er opplysningene mange og kildene samstemte, slik at jeg med rimelig stor sikkerhet kan fastslå både fødselsdato- og sted, tidspunkt for eventuell flytting til Norge og tid og sted for begravelsen. Det vil si at jeg kan oppgi en persons faktiske alder i tabellen. Men dette er kun unntaksvis, og dermed blir det for en stor del basert på gjetting å

⁴⁰ Dyrvik 1996

⁴¹ Se kapittel 1.

⁴² Blant annet har jeg konsekvent endret den tyske flertalls-s (ß) til vanlig s.

anslå populasjonen på de tre ulike tidspunktene. For hver enkelt person har jeg forsøkt å regne meg fram til en sannsynlig alder. Under redegjør jeg for hvordan jeg har tenkt og hva jeg har basert mine resonnementer på. Av plasshensyn kan jeg ikke kommentere alle eventualiteter.

Jeg har kommet fram til en persons sannsynlige alder ut fra blant annet alder på barn, ektefelle, foreldre og opplysninger om arbeid. ”Alder ukjent”-kategorien er brukt når jeg har svært få indisier på alder, for eksempel kun kommunikant-datoer eller dato for giftermål. Som tidligere nevnt, finnes det ikke kirkebøker fra før år 1689 for Eidskog og 1707 for Aurskog. Derfor har jeg tatt det valg å oppføre alle kommunikanter, nyslåtte ektefolk, døde og folk som ble dømt til offentlig skrifte (”publice absolverit) etter disse datoene med ”alder ukjent” både i 1690 og 1725, dersom jeg ikke har funnet andre og utfyllende opplysninger om dem. For eksempel forteller Vinger kirkebok 1 at Anne Sigfridsdatter (nr. 2, b.f.4) 28. juni 1696 ble dømt til offentlig skrifte for leiermål. Barnet døde, og ble begravet samme dag. Denne opplysningen, i tillegg til informasjon om hennes giftermål med Johan Pyhua (nr. 1, b.f.4), gjør at jeg kan fastslå med 100 % sikkerhet at Anne var født i 1690. Om hun bodde i mitt område på dette tidspunktet, kan jeg derimot ikke si noe sikkert om. Men kirkeboken forteller videre at Anne og mannen Johan én uke før, 21. juni, hadde blitt dømt til pub.abs. for 2 ½ års fravær fra nattverd. Dermed vet jeg at de bodde på Eidskog så tidlig som i årsskiftet 1693/94, og jeg anser det som sannsynlig at de også bodde der i 1690.

Jeg har valgt å ta med personer uten kjent dødsdato født 1665 og senere, men før 1690, hvor jeg har opplysninger som beviser at de nådde voksen alder (for eksempel giftermål og navn på barn) i registrene for 1690 og 1725. Barnedødeligheten var høy på denne tida, men de som levde opp kunne regne med en sannsynlig levealder på ca. 60 år.⁴³

Ingen personer er registrert med ukjent alder i 1650. Årsaken til dette er at kildene totalt sett viser at forholdsvis få finner bodde i Aurskog og Eidskog i 1650, så mest sannsynlig var ingen eller bare en liten del av denne gruppen født eller kommet til området på dette tidspunktet. Det er kun bekreftede finner som er registrert med ukjent alder, i og med at jeg har lite informasjon om dem, og dermed ingen opplysninger om folk nevnt i tilknytning til dem i kildene.

⁴³ Informasjon fra Solvi Sogner over telefon.

Mennesker som mest sannsynlig var av norsk etnisitet med ukjent fødselsdato, men med barn født ca. 1670-80, har jeg registrert under 1650, da det er sannsynlig at de var født og bodde i området da.

I mange tilfeller har det vært vanskelig å finne nøyaktig informasjon om når personene kom til Norge, så selv om jeg har sikre opplysninger om fødselsår, kan jeg kun bygge mine antagelser på når kildene forteller om en person for første gang. Dette vil da være det senest mulige år for flyttingen. I visse tilfeller taler andre faktorer for at personen flyttet hit før det registrerte tidspunktet, og jeg har da i presentasjonen forsøkt å argumentere for hvorfor jeg mener at kildene ikke gir et korrekt bilde av de virkelige hendelser.

Kunnskap om plassenes og gårdenes opphav kan også gi informasjon om befolkningsmønsteret. For eksempel regner jeg det som rimelig å tro at alle personer registrert med navnet "Lauvhøgda" kom til Eidskog etter 1650, da Sigfrid Sigfridsen med familie først flyttet dit sent på 1670-tallet, og Sigfrid og svigerforeldrene er de første som nevnes i forbindelse med den plassen.⁴⁴

I visse tilfeller har jeg informasjon om barns fødselsår, men lite eller ingen informasjon om foreldrene. Biologien tilsier at foreldrene må være født minst 15 år tidligere, men utover dette er det umulig å si noe sikkert om foreldrenes fødselsår. Kunnskap om barnets plass i søskenflokket kan hjelpe meg litt lenger på vei, men grunnlaget for slutninger blir fortsatt veldig vagt. Jeg har satt 30 år som en gjennomsnittsalder for når foreldre fikk barn – det vil si at foreldres fødselsdato er satt til 30 år før barnets. For ektefeller hvor den ene har ukjent alder/fødselsdato regner jeg det som trolig at de var født omtrent samme år.

⁴⁴ FMT:77

Tabell 2.1: Demografisk oversikt

1650

Alder (år)	0-15	16-30	31-50	50+	Alder ukjent	Totalbefolkning
Bekreftede finner	9	4	8	1		22
Sannsynlige finner	1	2	2			5
Sannsynlige nordmenn	7	8	3	1		19
Totalbefolkning	17	14	13	2		46

1690

Alder (år)	0-15	16-30	31-50	50+	Alder ukjent	Totalbefolkning
Bekreftede finner	68	60	39	21	48	236
Sannsynlige finner	29	25	15	8		77
Sannsynlige nordmenn	22	22	15	6		65
Totalbefolkning	119	107	69	35	48	378

1725

Alder (år)	0-15	16-30	31-50	50+	Alder ukjent	Totalbefolkning
Bekreftede finner	88	63	75	57	50	333
Sannsynlige finner	24	21	30	23		98
Sannsynlige nordmenn	10	23	26	20		79
Totalbefolkning	122	107	131	100	50	510

Tabell 2.2: Demografisk oversikt – kjønn

1650

Alder (år)	0-15		16-30		31-50		50+		Alder ukjent		Totalbefolkning	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Finner	1	8	3	1	2	6		1			6	16
Sannsynlige finner	1			2	1	1					2	3
Sannsynlige nordmenn	2	5	5	3		3		1			7	12
Totalbefolkning	4	13	8	6	3	10		2			15	31

1690

Alder (år)	0-15		16-30		31-50		50+		Alder ukjent		Totalbefolkning	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Finner	29	39	25	35	10	30	10	10	21	27	95	141
Sannsynlige finner	18	11	16	9	11	4	3	5			48	29
Sannsynlige nordmenn	10	12	12	10	6	9	2	4			30	35
Totalbefolkning	57	62	53	54	27	43	15	19	21	27	173	205

1725

Alder (år)	0-15		16-30		31-50		50+		Alder ukjent		Totalbefolkning	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Finner	36	52	38	25	33	42	25	33	22	27	154	179
Sannsynlige finner	14	10	9	12	18	12	15	8			56	42
Sannsynlige nordmenn	6	4	8	15	12	14	10	10			36	43
Totalbefolkning	56	66	55	52	63	68	50	51	22	27	246	264

Kapittel 3: Presentasjon av den finske befolkningen; slektsgründere, innflyttere, innbyggere, løsfinner og deres nærmeste familie.

Hvem var de første finske bosetterne i Aurskog, Eidskog og Setskog? Fordi kildetilfanget er spedt og iblant gir motstridende opplysninger, er det ikke så enkelt å finne svar på dette spørsmålet. Men etter granskning av først og fremst primærkilder, men også bygdebøker og annen litteratur om emnet, har jeg med rimelig stor sikkerhet kunnet identifisere en anselig gruppe mennesker som i en lengre eller kortere periode av sitt liv bodde her i årene mellom 1650 og 1725.

Hvorfor er det så viktig å identifisere denne gruppen? Svaret er at det er disse menneskene jeg skal bruke som basis for mine undersøkelser og resonnementer, og derfor mener jeg det er viktig både å vise omfanget av gruppen som helhet, altså størrelsen, og gi en presis gjennomgang på individnivå. På individnivå kan også det å fastlegge om en person var finne spille en rolle, eksempelvis om man skal drøfte konflikter på etnisk grunnlag. Dessuten kan en slik identifikasjon ha interesse for slektsforskere og andre som vil forske på skogfinnene.

Innen den bekreftede finske befolkningen finnes mennesker jeg har valgt å dele inn i fire kategorier; ”slektsgründere”, ”innflyttere”, ”innbyggere” og ”løsfinner”. I dette kapittelet ønsker jeg å gi en kort presentasjon av representanter for de ulike kategoriene og deres nærmeste familie, og så langt det lar seg gjøre tegne et bilde av personene og deres liv ut over rent biografiske opplysninger som navn og fødselsår. Viktige hendelser og fenomener vil kun bli kort omtalt her, da jeg vil komme tilbake til disse i senere kapitler. Hvor mye informasjon jeg har klart å finne om hver enkelt, varierer veldig.

Med termen ”slektsgründer” mener jeg en bekreftet finsk mann som helt sikkert bodde i Aurskog eller Eidskog og som var gift og/eller hadde barn ved undersøkelsens starttidspunkt (1650). Der det er usikkerhet rundt personer, tidspunkter for hendelser og slektskapsforhold, vil jeg argumentere for hvorfor jeg trekker de slutninger jeg gjør. I oversikten over slektsgründere har jeg også presentert en mann som jeg ikke har kunnet fastslå med 100 % sikkerhet var finsk. Årsaken til at Torbjørn Brynhildsen Åmot er med, er at jeg ønsker å vise

hvor vanskelig det kan være å finne fram til menneskenes rette etnisitet og hvordan jeg har resonnet for å komme fram til et mulig svar.

Termen ”innflytter” betegner en bekreftet finsk mann som jeg kan stadfeste flyttet til Eidskog, Aurskog eller Setskog en gang mellom 1650 og 1725, som bodde der i en kortere eller lengre periode, og som var gift og/eller hadde etterkommere - men som ikke selv giftet seg inn i en slektsgründers slekt. Innflytterne har en stor rolle i denne framstillingen i kraft av deres etterkommeres inngifte i og interaksjon med slektsgründernes familier.

Samtlige menn i mitt materiale som oppfyller kravene til å bli kategorisert som enten slektsgründere eller innflyttere blir presentert i oppgaven. Blant menneskene i begge ovennevnte kategorier finner vi menn og familier som var bærere av særfinnske kulturtrekk, for eksempel et finsk slektsnavn, og som viser seg å være gode representanter for blant annet den tids mobilitet og giftermålsmonster.

Min totaloversikt over befolkningen i Eidskog, Aurskog og Setskog mellom 1650 og 1725 rommer som tidligere nevnt også to andre kategorier mennesker. Den første kategorien har jeg valgt å kalle ”innbyggere”. Innbyggerne er bekreftet finske menn mest sannsynlig født etter 1650 som jeg ikke har klart å finne opplysninger om, bortsett fra en eller noen få innføringer i kirkeboka eller andre kilder. Disse må nødvendigvis enten være etterkommere etter slektsgründere eller på et eller annet tidspunkt ha flyttet til Aurskog/Setskog/Eidskog, men da jeg ikke har opplysninger som kan verifisere noe av dette, har jeg valgt å la disse menneskene utgjøre en egen kategori. Med noen få unntak er all informasjon jeg har om hver enkelt begrenset til navn og dato enten for giftermål, barns giftermål eller dåp, offentlig skrifte eller begravelse, og jeg vil derfor ikke presentere dem enkeltvis i dette kapitlet. Unntatt fra dette er Thomas Andersen Vaisen, Søren Sørensen og Hans Thomasen. Hans oppfyller strengt tatt ikke kravene til å komme inn under denne kategorien, for selv om jeg har forholdsvis mye informasjon om han, har jeg ikke klart å finne fakta som bekrefter finsk etnisitet. Allikevel har jeg valgt å presentere han, da informasjonen jeg har funnet berører flere andre og interessante problemstillinger, som jeg vil komme tilbake til i senere kapitler.

Hvordan har jeg så kunnet identifisere menneskene i kategorien ”innbyggere” som finske? Av plasshensyn kan jeg ikke ta for meg hver enkelt person her, men de oppfyller alle en eller

flere av kriteriene for finsk etnisitet: De kan være bærere av et finsk slektsnavn, bli eksplisitt benevnt som finske i kilden eller være registrert i Finnemantallet.

Den siste kategorien har jeg valgt å kalle ”løsfinner”. Begrepet ”løsfinner” var datidens merkelapp på finske mennesker, både menn og kvinner, som ikke var fastboende, altså som ikke hadde en formell tillatelse fra myndighetene, bygslingsbrev eller lignende, om bruk av en gård eller plass. Disse kunne allikevel sette opp egne hus og opparbeide jord, men da de som oftest ikke betalte noen former for skatter, ble ikke dette sett på med blide øyne dersom det ble kjent for myndighetene. Løsfinnene bodde gjerne som innerster hos andre finner, og det var ikke uvanlig at de ikke kunne norsk. De møtte sjelden til gudstjeneste eller på tingene, og mange bodde også så langt til skogs at myndighetene ikke visste om deres eksistens. Løsfinnene var blant samfunnets fattigste og kunne være tiggere og fanter, tjenestefolk, omstreifere og kriminelle og menn som hadde rømt fra militærtjeneste. De er en for stor og uensartet gruppe til at alle kan bli presentert på individnivå her, og jeg har heller ikke så mye informasjon om hver enkelt, men gruppen som helhet er kjennetegnet av stor mobilitet. Mitt inntrykk at myndighetene praktiserte en litt tilfeldig bruk av termen ”løsfinne”, og at det ikke alltid var det konkrete eiendomsforholdet som avgjorde hvem som fikk et slikt stempel på seg. Dette vil jeg komme tilbake til senere.

Opplysninger om eiendomsforhold, bosted og yrke har til en viss grad hjulpet meg med å kategorisere innbyggere og løsfinner, men om de fleste av menneskene i begge disse gruppene har jeg få slike opplysninger. For å kunne skille gruppen ”løsfinner” ut fra ”innbyggere” har jeg derfor måttet ta noen valg. Jeg har valgt å la personer som blir beskrevet som svært fattige eller som jeg ut fra kildene får inntrykk av lever en omflakkende tilværelse, tilhøre gruppen løsfinner. I denne gruppen plasserer jeg også de ugifte finnene, i tillegg til de som blir benevnt som ”løsfinner” i kildene. Gifte finner med eller uten barn om hvilke jeg *ikke* har opplysninger som peker mot at de var blant de fattigste av de fattige, har jeg valgt å kategorisere som innbyggere. Det vil alltid finnes usikkerhetsmomenter rundt en slik kategorisering, men slik jeg ser det, er det denne inndelingen som gir det mest korrekte bildet. Jeg har valgt å plukke ut fem personer/familier som jeg har funnet litt informasjon om, og som på hver sin måte kan stå som representanter for løsfinnene.

Slektsgründere

Sigfrid Pedersen (nr. 74, b.f.1) – slektsgründer nr. 1⁴⁵

I fogderegnskapet 1651/52 finner vi at en ”Siffrij Pedersen finde” ga 20 riksdaler (rd) i førstebygsel av Kronens gård Søndre Mangen i Aurskog, med en årlig landskyld på to rd. Dette er etter hva jeg har kunnet finne ut den første person av finneslekt som bygslet en gård i Aurskog - ifølge bygdeboka for Aurskog og Blaker var det norske brukere her inntil Sigfrid Pedersen bygslet gården.⁴⁶ Sigfrids etterslekt kom til å sitte på Mangen inntil den i 1691 ble fordrevet ved dom. Men selv om slekten måtte vike fra selve gården, finner vi etterkommere vidt forgrenet i skogområdene mellom Nes, Aurskog og Eidskog, og siden enda videre.

Manntallet av 1666 nevner en Sigfrid Pedersen, 72 år gammel, boende på Mangen sammen med de tre sønnene Peder, Johannes og Sigfrid, og det er ingenting som tyder på at dette ikke er samme Sigfrid finne som er nevnt i kildene i 1651/52. Sigfrids sønn Peder oppgir i Finnemanntallet 1686 å ha bygslet en Morten Pedersens (nr. 1, b.f.1) halvpart av Søndre Mangen 18 år tidligere, altså i 1668.⁴⁷ Johannes Sigfridsen oppgir samme sted å bruke den halvpart av Søndre Mangen som hans far ”Sifri Mangen” hadde brukt før han døde. Han hadde altså i 1686 ennå ikke bygslet gårdparten, men ”brugt det med hans Moder som forleden aar er død”.⁴⁸ Sigfrids ellers ukjente kone (nr. 75, b.f.1) døde således i 1685, og det er ingen grunn til ikke å tro at hun er mor til alle hans barn. Sigfrid Sigfridsen på Lauvhøgda oppgir i 1686 å være født i Sverige av finske foreldre, og dersom denne Sigfrid er identisk med den tredje av Sigfrid Pedersens sønner, vet vi altså at Sigfrid Pedersens kone var finsk.⁴⁹

Hvordan kan vi så vite at Sigfrid Sigfridsen på Lauvhøgda er samme person som han som bodde på Mangen i 1666? Et holdepunkt for dette er at Johannes Mattisen Rakeie (nr. 67, b.f.1) i Nes (født 1723) i 1748 ble gift med Sigrid Nilsdatter Krokstad (nr. 68, b.f.1) i Vinger, og da de ifølge kirkeboken var beslektet ”uti 3. ledd”, måtte de ha kongens tillatelse, et såkalt ”Kongebrev”, for å kunne gifte seg.⁵⁰ Johannes var sønnesønn av Johannes Sigfridsen og Sigrid var datterdatter av Sigfrid Sigfridsen på Lauvhøgda, og jeg kan ikke finne noen annen slektskapsforbindelse mellom Johannes og Siri.

⁴⁵ Tallene i parentes viser til den enkeltes liste og nummer i befolkningslistene i vedlegget.

⁴⁶ Lillevold 1961a:38

⁴⁷ FMT:33

⁴⁸ FMT:34

⁴⁹ FMT:76

⁵⁰ Nes kirkebok 1740-49

Ettersom jeg altså antar at de tre Sigfridssønnene nevnt i 1666 er identiske med mennene vi gjenfinner i FMT, med Peder og Johannes på Mangen i Aurskog og Sigfrid på Lauvhøgda i Eidskog, kan vi få noe rede på Sigfrid Pedersens bostedsforhold før han bygslet Søndre Mangen i Aurskog. I 1686 oppgir sønnene Peder og Johannes å være født på Mangen i Aurskog, mens sønnen Sigfrid sier å være født i Brunskog i Sverige.⁵¹ Imidlertid har jeg mine tvil om hvor pålitelig Finnemantallet er hva opplysninger om fødested angår, i og med at gjennomgang av mantallene av 1664 og 1666 og Finnemantallet viser at aldersangivelser og oppgitt fødselsår ofte er omtrentlig og ikke følger logisk av hverandre.⁵²

Hvor kom så Sigfrid Pedersen fra, før han slo seg ned på Mangen i Aurskog? Sønnen Peder Sigfridsen oppgir altså, som nevnt ovenfor, å være født i ”Mangen her i Sognet”.⁵³ Jeg mener at dette like gjerne kan tolkes dit hen at Peder bare er *vokst opp* på Mangen i Aurskog, mens opplysningene om fødested kan være en forveksling mellom Mangen i Aurskog og to andre steder med samme navn, beliggende i Sverige. Spørsmålet er så hvilket Mangen i Sverige vi kan anta slekten på Mangen i Aurskog kom fra. Brunskog, oppgitt som sønnen Sigfrids fødested, ligger litt øst for Arvika. Nabobygda i nord heter Mangskog, og denne ligger rundt sjøen Mangen.⁵⁴ I Gunnarskog, nabobygda nord-vest for Mangskog, ligger også en sjø ved navn Mangen, og her er mange bosteder med samme navn som i de tilgrensende bygdene.

Ifølge Roland Kihlstadius bodde en Sigfrid Persson i 1646 og ennå i 1648 på Bredsjön i Lekvattnet i Sverige. Denne Sigfrid drepte i 1648 sin nabo Mats Eriksson Ikoinen i Långtjärn og rømte derpå til Norge. Hustruen var i ferd med å avvikle boet for å følge etter sin mann, da retten besluttet å arrestere 2/3 av boet inntil Sigfrid selv hadde innfunnet seg for å stå til ansvar for sin handling.⁵⁵ Kan dette være ”vår” Sigfrid? At patronymikonet Persson ikke er identisk med Pedersen utelukker ikke at det er samme mann, da prester og andre nedskrivere

⁵¹ FMT:33-34/76-77

⁵² Bl.a. blir Peder Sigfridsens alder i FMT oppgitt å være 50 år, noe som tilsier at han skulle vært født i 1636. Men ifølge mantallene var han i 1664 20 år og i 1666 26 år, noe som tilsvarer fødselsårene 1644 og 1640. Johannes Sigfridsen oppgir i 1686 å være 40 år, men ifølge mantallet var han kun 12 år i 1666. Slike motstridende opplysninger hva alder og fødselsår angår preger hele materialet mitt, og gjør det overveiende sannsynlig at også andre opplysninger, som for eksempel oppgitt fødested, er usikre og omtrentlige. Dette er noe jeg tar hensyn til når jeg trekker mine slutninger.

⁵³ FMT:33

⁵⁴ Se kartet. Mangskog ble ifølge Karl F. Lindahl utskilt fra Brunskog først i 1705.

⁵⁵ Kihlstadius 1984:22.

gjernge varierte mellom flere varianter av samme navn i sine nedtegnelser (så som Per/Peder), og etterstavelsen -son i Sverige da som nå tilsvarte den norske -sen.⁵⁶

Lekvatnet ligger øst for Kongsvinger og er en grensebygd på svensk side. De tidligste finske nybyggerne var svært mobile, og man kan følge familier på vandring fra sted til sted fra midt-Sverige og vestover til Värmland og Norge. Dermed er avstanden fra Brunskog og Mangskog til Mangen i Aurskog ikke større (ca. 120 km) enn at det ikke er utenkelig at den Sigfrid Persson som fra 1646 til 1648 bodde på Bredsjön i Lekvatnet, er samme mann som vi kjenner fra Mangen i Aurskog. Samtidige kilder bekrefter i alle fall at Sigfrid i Lekvatnet flyttet til Norge. Det er således mulig at en og samme mann, Sigfrid Pedersen, tidlig på 1640-tallet bodde i Brunskog (som inkluderte Mangskog), for deretter å flytte nordover til Lekvatnet, hvorfra han flytter og dukker opp på Mangen i Aurskog i 1651.

En annen teori, og denne er kanskje mer sannsynlig, er at Sigfrid Pedersen på Mangen i Aurskog er identisk med den Sigfrid Persson som oppføres i ”mantalslängder” på Lilla Mangen i Gunnarskog i årene 1646-48.⁵⁷ Lilla Mangen ligger nordvest for sjøen Mangen i Gunnarskog, mens Stora Mangen ligger på sørsiden. Det ser ut til at torpet Lilla Mangen ble tatt opp omkring 1625 av en Per Sigfridsson, som fra 1630 til 1643 nevnes her i skattelister og manntall. Deretter overtok det som sannsynligvis var sønnen, Sigfrid Persson, og han står registrert i skattelistene mellom 1644 og 1648. Av innførsel i Jösse Herads domsprotokoll for 10. september 1649 får vi rede på at finnene Per Sigfridsson og Sigfrid Persson oppgir og forlater plassene Mangen og Tinnhöjden, som de selv hadde tatt opp, da de ikke får bruke skogen som de vil.⁵⁸ Sigfrid ble dømt for ulovlig fallhugging og måtte betale en bot på 12 mark.⁵⁹ Jeg finner derimot ingenting i kildene om hvor Sigfrid Pedersen bodde fra 1648 og fram til han, dersom han er den Sigfrid som flyttet til Mangen i Aurskog, bygslet Søndre Mangen i 1651/52.

Hva opplysningene om at sønnen Sigfrid Sigfridsen var født i Brunskog angår, kan et mulig svar på dette være at Sigfrids oppgitte fødselsår (1646) er feil, og at han egentlig ble født noen

⁵⁶ Mer om dette i kapittel 6.

⁵⁷ Manntall

⁵⁸ I 1647 kom restriksjoner på bruk av skogen i Sverige, noe som rammet finneses svedjebruk. Det er nok håndhevingen av dette som gjorde at Sigfrid Persson på Mangen i Gunnarskog sa fra seg plassen.

⁵⁹ Ericson 1990:152

år etter, på et tidspunkt hvor familien oppholdt seg i Brunskog. Det er også mulig at Sigfrid ble født i Brunskog selv om foreldrene hans aldri bodde fast der.

Sigfrid Pedersen og hans kone (nr. 75, b.f.1) hadde sønnene Peder, Johannes og Sigfrid, og en datter hvis fornavn er ukjent. La oss nå se på barna, og ta til med datteren:

? **Sigfridsdatter** (nr. 76, b.f.1) giftet seg med smeden Peder Henriksen (nr. 128, b.f.1), født i Fryksdalen i Sverige, og fikk tre barn med han. Familien bodde først på Pilterud i Modum, så en tid i Sørkedalen, før de i 1679 flyttet til Søndre Mangen. Her ble Peder husmann hos Peder Sigfridsen, konas bror.⁶⁰

Peder Sigfridsen (nr. 80, b.f.1), som var eldste sønn av Sigfrid Pedersen, giftet seg i Sverige i 1665 med en finsk kvinne, og i manntallet av 1666 er han registrert som husmann på Søndre Mangen. Som nevnt ovenfor bygslet han halve gården rundt år 1668, og betalte da en avgift pålydende åtte riksdaler. Den årlige landskylden var fortsatt to riksdaler. I tillegg opplyses det om at Peder betalte landskyld til fogden, skatt til kongen og tiende til både konge, kirke og prest.⁶¹ Imidlertid blir det nevnt at Peder ikke hadde bygselsseddelen hos seg, men at denne ble oppbevart hos tidligere bygsler Jens Olsen Bolts enke - noe som senere skulle vise seg å bli skjebnesvangert.⁶²

Peder og kona hadde i 1686 ti barn: To sønner tjente hos onkelen Sigfrid Sigfridsen i Lauvhøgda, en datter var i tjeneste på Nordre Mangen, mens de resterende syv barna var hjemme. Peder Sigfridsen hadde ytterligere en husmann i tillegg til Peder Henriksen. Denne het Jens Jensen (nr. 100, b.f.2) og var født i Sverige av finske foreldre, men rømte til Norge i 1683 for å slippe soldattjeneste. Jens var finsk gift og hadde to barn.

I 1691 ble Peder Sigfridsen og de øvrige finner på Mangen, deriblant sønnen **Peder Pedersen Sjølungen** (nr. 83, b.f.1), ved dom oppsagt fra gården.⁶³ I 1701 bodde ifølge manntallet Peder og familien hos nevnte sønn på plassen Garsjøseter, en husmannsplass under Søndre Mangen.

⁶⁰ FMT:33

⁶¹ FMT:33

⁶² FMT:33. Se også kapittel 5.

⁶³ Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 5.

Anders Hansen Garsjøen (nr. 27, b.f.1), bror til Mikkel Hansen Soot og sønn av Hans Mikkelsen Ovlén, skulle etter hvert ta over denne plassen.⁶⁴

Johannes Sigfridsen (nr. 65, b.f.1), bror til Peder, giftet seg i 1677 med Anne Gregersdatter (nr. 66, b.f.1), en finsk kvinne fra Fryksdalen i Sverige, og fikk seks barn med henne. Som tidligere nevnt brukte Johannes sammen med sin mor den delen av Søndre Mangen som hans far Sigfrid hadde bygslet, men jeg tror ikke at Johannes i årene etter morens død i 1685 noen gang selv bygslet den.⁶⁵ I Finnemantallet står det om Johannes at han betalte sin årlige skatt og landskyld, og at han regelmessig oppsøkte både kirke og ting.⁶⁶ Sammen med broren Peder ryddet Johannes plassen ”Soetlie” i 1687.⁶⁷ Johannes og familien måtte flytte fra Søndre Mangen i 1691, og vi finner dem igjen i 1701 på plassen Molidalen, en husmannsplass under nettopp Søndre Mangen. Her bodde de sammen med Johannes’ nevø **Johannes Pedersen** (nr. 82, b.f.1), sønn av Peder Sigfridsen, og dennes familie. Johannes Sigfridsen døde i Rakeie i Nes i 1730.

Sigfrid Sigfridsen (nr. 90, b.f.1), den tredje Sigfrid-sønnen, flyttet som ung til Sverige, men kom tilbake til Norge på slutten av 1670-tallet, i ”Seniste u-freds Aaringer”.⁶⁸ Med seg hit hadde han konen Anne Henriksdatter (nr. 133, b.f.1), også hun født i Sverige av finske foreldre, som han etter hvert skulle få syv barn med. Den eldste sønnen het Hans, og han møter vi i kapittelet om tingboksaker, i forbindelse med anklager om leiermål. I den første tiden i Norge bodde de hos Annes foreldre på plassen Lauvhøgda under Bolskog i Eidskog, før Sigfrid i 1685 bygslet halve Almenningen gård, også den beliggende i Eidskog.⁶⁹ Men familien bodde ennå i 1686 på Lauvhøgda. I 1698 står det å lese i panteboken om Sigfrid at han var ”en suensch Finde som nu er fattig af Formue og ingen Betaling formaar at udrede”.⁷⁰ Årsaken til dette var at han skyldte 1 riksdaler i skatt. To år senere flyttet familien til gården Kråkfoss.

⁶⁴ Se informasjon om slektsgründer nr. 3, Mikkel Eskildsen Fallet, og hans familie.

⁶⁵ Dommen i 1691 støtter denne teorien, da et av argumentene for utdrivelsen var at myndighetene ikke ønsket slike ”Løse finder” på en av kronens gårder. (Fra tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1691.) I 1648 forbød Danmarks og Norges konge, Fredrik III, løsfinner å oppholde seg i riket.

⁶⁶ FMT:34

⁶⁷ Plassen kalles i dag ”Soot”.

⁶⁸ Krigen 1675-1679 (Gyldenløvefeiden), FMT:77

⁶⁹ FMT:77

⁷⁰ Pantebok, Eidskog, 1698

Det bodde flere familier i Lauvhøgda på denne tida. Enken Anne Mortensdatter (nr. 9, b.f.3) og hennes seks barn bodde i Lauvhøgda samtidig med Sigfrid og familien hans, og hadde i 1686 bodd der i hele 14 år.⁷¹ Annes mann hadde ifølge Finnemantallet vært norsk født.⁷² Også en innerstfamilie bodde på Lauvhøgda i dette tidsrommet – det var Gjertrud Kristoffersdatter (nr. 17, b.f.3), mannen Hemming (nr. 16, b.f.3) og deres datter Lisabeth (nr. 18, b.f.3) på to år.⁷³

Morten Pedersen/Jakobsen Mangen (nr. 1, b.f.1) – slektsgründer nr. 2

Sigfrid Pedersen betalte førstebyggesel for Søndre Mangen i 1651/2. Brukerforholdene for øvrig på dette tidspunktet kjenner jeg ikke til, og arbeidsmengden tilsier at jeg ikke kan gå nærmere inn i dette. Lillevold hevder at Sigfrid fikk en medbruker, Morten Pedersen, allerede tidlig på 1650-tallet, og at Sigfrid og Morten i 1654/55 sto sammen om bygselen.⁷⁴ Dette er opplysninger jeg dessverre ikke har lyktes i å verifisere. Alt som står om Morten Pedersen i FMT er at Sigfrid Pedersens sønn Peder Sigfridsen rundt 1668 ”bøxsselet dend halfue deel deraf (Søndre Mangen), Som Morten Pedersøn finne fradøde”.⁷⁵ Går jeg derimot til manttallene, får jeg flere opplysninger:

I manttallene av 1664 og 1666 er Sigfrid og hans familie bruker av den ene halvpart av Søndre Mangen, og Mortens enke, ”Berthe Mortenssdaatter” (nr. 2, b.f.1), registrert som bruker av den andre halvparten.⁷⁶ Dermed vet jeg at Morten må være død før 1664, men jeg har altså ikke klart å finne ut når han og familien hans flyttet til gården, og hvor lenge de eventuelt bodde der uten byggesel.

Presten i Aurskog, Christen Engebretsen Schancke, var ved Mortens død gått inn som bygsler i hans sted. Etter Schanckes død i 1668 eller 1669 overtok sogneprest Jens Olsen Bolt bygselen, men allerede kort tid etter overtok Sigfrid Pedersens sønn Peder Sigfridsen bygselen for halve Søndre Mangen.

⁷¹ Du kan lese mer om Anne Mortensdatter senere i kapittelet.

⁷² FMT:77

⁷³ FMT:78

⁷⁴ Lillevold 1961a:39

⁷⁵ FMT:33

⁷⁶ Manttall Aurskog 1664. Berte er altså gift med én Morten og datter av en annen.

I Finnemanntallet benevnes Morten som ”Morten Pederssøn finne”, men jeg er ikke overbevist om at hans rette patronymikon var Pedersen. Derimot tror jeg at det var Jakobsen. Bakgrunnen for denne teorien er som følger: ”Böret Mårtensdotter” ble ifølge manntall for Kyrkoskogen i Köla sokn i Sverige født i Gamla Kopparberg i 1635.⁷⁷ Kirkeboken forteller at hun giftet seg med ”Mårten Jakobsson från Mangen i Norge”, og at de sammen fikk flere barn, deriblant datteren ”Marit Mårtensdotter”.⁷⁸ Jeg har ikke kommet over noe som skulle tilsi at det levde en annen Morten, med patronymikon Jacobsen, på Mangen i samme tidsrom som Morten Pedersen. Ei heller er det sannsynlig at begge disse mennene ved navn Morten – dersom det faktisk hadde vært to av dem – hadde koner med likelydende fornavn og patronymikon. Berte og Böret kan nemlig godt være varianter av samme navn, preget av å være nedskrevet i henholdsvis Norge og Sverige. Dermed velger jeg å stole på samtidige kilder framfor andrehåndsberetninger nedskrevet mange år etterpå i Finnemanntallet, og konkluderer med at Morten i Mangens rette patronymikon var Jakobsen. Pedersen må rett og slett være en feil eller en glipp.

Datteren Marit skal være født på Kyrkoskogen i Köla sokn i Sverige i 1662, og dette er underlig i og med at hun var datter på Mangen. Samtidig kan det være flere mulige forklaringer på dette: Kanskje er fødestedet feilaktig oppført, hun kan være født der under et besøk, eller det kan hende at foreldrene for en stund atter bodde på gamle tomter. Det vi uansett vet, er at Berte flyttet tilbake til Kyrkoskogen en tid etter at hun nevnes i kildene i 1666, for i hennes dødsruner fra 1700 kan man lese at hun ”återwände till Kyrkioskogen och lefwadt där i 35 åhr, blef död den 7 Nowember...”.⁷⁹ Morten og Berte fikk seks barn, fem gutter og en jente:

Morten Mortensen Ovlén (nr. 4, b.f.1), eldste sønn, var i 1666 18 år og tjenestedreng på Søndre Mangen, trolig hos nabobonden Sigfrid Pedersen. Morten giftet seg i 1677 på Eidskog med en finsk kvinne, Kari (nr. 5, b.f.1), og i 1680 bygslet han halve gården Ovlén i Aurskog, der han ble til sin død i 1721. I 1686 bodde Karis bror (nr. 6, b.f.1) hos han som tjenestedreng, og også Karis mor (nr. 7, b.f.1) bodde hos dem på dette tidspunktet – hun var da en ”gammel

⁷⁷ Manntall 1641

⁷⁸ Ericson 1990:275. Marit blir kalt ”Mari” i norske kilder. Mari Mortensdatter finner vi senere igjen på plassen Havsjømoen i Eidskog, der hun bodde med mannen Botve Larsen (Engen 1982a:506).

⁷⁹ Ericson 1990:275

Vanferdig Qvinde” [dvs, vanfør] på 60 år.⁸⁰ Morten og Kari fikk tre barn; Peder, Morten og Eli.

Peder Mortensen Ovljen (nr. 11, b.f.1) bodde i Mangen inntil han var 16 år. Deretter arbeidet han hos Paul Torstensen i Christiania i ett år, før han flyttet til Mattis Eriksen på Krokskogen. Her ble han i 13 år, før han flyttet til Ovljen i 1680 og bygslet den andre halvparten av gården. Han giftet seg i 1677 med en finsk kvinne, og så på nytt kort tid etterpå med Kari Henriksdatter (nr. 137, b.f.1). Med henne fikk han fem barn.⁸¹ I matrikuleringsforslaget fra 1723 blir Ovljen benevnt som finnetorp, noe som tyder på at Peder og familien fortsatt bodde på sin halvpart av gården. På dette tidspunktet var broren Morten som nevnt død, mens Peder levde helt til 1728.

Jakob Mortensen (nr. 3, b.f.1) var hjemme i 1664 og alderen oppgis til 14 år. I 1666 oppføres han som husmann på Søndre Mangen, og alderen til 20 år. Han nevnes ikke i Finnemantallet, men vi finner han igjen i et rettsreferat fra 1677, i forbindelse med saken mot Pål Pålsen Fjellskogen. I rettsreferatet kommer det fram at Jakob hadde ulovlig kontakt med svenske finner, og at han blant annet bedrev handel med tobakk med dem. Men siden Jakob ikke var den stevnedede i saken, har jeg ikke funnet opplysninger om han utover dette.⁸²

Den yngre broren **Anders Mortensen Ovljen** (nr. 17, b.f.1) vet vi ikke så mye om. I 1672 ble han stevnet etter et slagsmål i Mikkel Fallets hus.⁸³ Dette året må også han ha bodd i Ovljen, da han er benevnt som ”Anders Mortensen Offlin” i rettsreferatet. Videre vet vi at han ikke har ønsket å være soldat, for han rømte fra utskrivning i 1682.⁸⁴

Ole Mortensen Kjensmo (nr. 18, b.f.1), derimot, var nylig utskrevet som soldat i 1682, og var i tjeneste hos før nevnte Paul Torstensen da han i 1683 ble beskyldt for drap.⁸⁵ Dette vil jeg komme tilbake til senere. Ole giftet seg i 1689 med Marte Tostensdatter (nr. 135, b.f.1), og de fikk åtte barn sammen.

⁸⁰ FMT:35

⁸¹ FMT:35, Lillevold 1961a:19/42

⁸² Se mer om denne saken i kapittel 5.

⁸³ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1672.

⁸⁴ Lillevold 1961a:42

⁸⁵ Lillevold 1965:154

Datteren **Mari Mortensdatter** (nr. 2, b.f.2) giftet seg med Botve Larsen Havsjømoen i Eidskog (nr. 1, b.f.2). De nevnes ikke i FMT, og kan ha bodd i Sverige på dette tidspunktet, men fra senest 1693 var de brukere på Havsjømoen.⁸⁶ Dette vet jeg fordi datteren Kari ble døpt ”Havsjømoen” i 1693.⁸⁷ I løpet av Den store nordiske krig (1700-1721) ble familien på Havsjømoen evakuert to ganger, og for skadene de ble påført i forbindelse med evakueringene ble Botve tilkjent en erstatning på 6 riksdaler.

Undersøker vi de oppgitte datoer for Maris fødsel og død nærmere, finner vi ytterligere et eksempel på nedskriverens noe lemfeldige omgang med biografiske fakta. Ifølge kirkeboka døde Mari 96 år gammel i 1744, og dette stemmer dårlig overens med fødselsåret 1662, som er oppgitt i de svenske kildene. Hvilken kilde er det da som gir oss feil opplysninger? Jeg tror at alderen ble for høyt oppgitt da hun døde, og at det dermed er kirkeboka som gir oss gale opplysninger. Mari fikk sitt yngste barn i 1705, og dersom hun faktisk hadde vært født i 1648, ville hun ha blitt mor som 57-åring - noe jeg regner som helt usannsynlig.

Mikkel Eskildsen Fallet (nr. 25, b.f.1) - slektsgründer nr. 3

Mikkel Eskildsen Fallet bodde på plassen Fallet i Ovlien-skogen i Aurskog på midten av 1600-tallet. Han kalles i manntallet 1664 ”Michell i Fallet” og i 1666 ”Michel Eschelsøn”. Førstnevnte år brukte Mikkel plassen sammen med sønnen Hans Mikkelsen, mens han var enebruger i 1666. Dette året er Anders Andersen (nr. 59, s.f.1) registrert som husmann på Fallet.

Fallet ligger litt nordøst for Nordre Ovlien, ”trej Miil I Skougen, Ind Imoed Eedzskougen [Eidskog], og Grendssen, Liggende”, og hørte inn under gården Ovlien, som var krongods.⁸⁸ Her kan ennå i dag ses spor etter tidligere bosetning. Spørsmålet er så når Mikkel flyttet til plassen, og hvor lenge det var bosetning her? Noen fullgode svar på disse spørsmålene har jeg egentlig ikke. Mikkel nevnes ikke i Finnemanntallet, og jeg har heller ikke funnet informasjon om Fallet utover den jeg har fått i tilknytning til han, bortsett fra en opplysning om at Pål

⁸⁶ Engen 1982a:506-507

⁸⁷ Vinger kirkebok 1, 1689-1729

⁸⁸ FMT:37. At Ovlien var krongods, kan ha vært en sannhet med modifikasjoner, da assessor Anders Simensen allerede på midten av 1600-tallet fikk råderett over gården, mest sannsynlig gjennom lån til statskassen. Lillevold 1961a:17

Steffensen Mangestrand var oppvokst her.⁸⁹ Og i og med at Pål ble født ca. 1635, er det sannsynlig at Pål og familien kom til Fallet før Mikkel, eller bodde her omtrent samtidig. I tingboka for 1672 finner jeg dog en liten notis: To menn fra Ovlien skal i dette år ha sloss i Mikkel Fallets hus; den ene gav den andre tre knivstikk. Hvordan utfallet av denne saken ble, vil jeg komme tilbake til i kapittel 5, men vi vet i det minste at Mikkel fortsatt levde og bodde her i 1672.⁹⁰ Leter jeg etter navnet hans i samtidige kilder, finner jeg at en ”Mickel Eskillsson Tarfwen eller Tarvainen” i 1648 forlot torpet sitt i Ulvsjön, men om dette er samme mann som siden bodde på Fallet, er umulig å si noe sikkert om.⁹¹ Likevel velger jeg å utgå fra at Mikkel var kommet til Aurskog i 1650, og at han derfor skal regnes blant mine slektsgründere.

Mikkel hadde altså minst en sønn, Hans Mikkelsen, men jeg tror at han også hadde en sønn ved navn Nils Mikkelsen (nr. 136, b.f.1).⁹² Og at denne sønnen var far til Mattis Nilsen Mattisrud i Nes (nr. 138, b.f.1). Denne teorien underbygges av at da Mattis og hans kone Dorthie Rasmusdatter (nr. 136, s.f.1) døde uten livsarvinger i 1732, var arvingene hans søskenbarn – nemlig barna til Hans Mikkelsen Ovlien.⁹³

Hans Mikkelsen Ovlien (nr. 26, b.f.1), sønn til Mikkel Eskildsen Fallet, oppgir i Finnemanntallet at han vokste opp i Fallet og bodde der til midt på 1660-tallet. Deretter flyttet han til Ovlien. Til Ovlien må han ha flyttet senest i 1666, da han er registrert som bruker av halve gården dette år.⁹⁴ Her bodde han så fram til de første årene av Gyldenløvefeiden. Myndighetene oppfordret i 1776 alle finner som ønsket å være trygge til å flytte inn til bygdene, og Hans Mikkelsen flyttet til Tore Auli i Nes (nr. 7, s.n.1). I 1686 bodde han i Skreksrud skog, også dette i Nes, hvor han livnærte seg av svarving og dagarbeid. Ingen kone nevnes i 1686, så mest sannsynlig var hun på dette tidspunktet død. Syv barn kjennes, og det er altså disse syv som er oppgitt som søskenbarn av Mattis Nilsen i 1732 (noen var da døde). Hans Mikkelsen døde som legdemann på Fossum i Nes 1721.

⁸⁹ Slektsgründer nr. 4 – mer informasjon om han senere.

⁹⁰ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1672.

⁹¹ Mantalslängder, Ulvsjön, 1626-48.

⁹² Mantall Aurskog 1664

⁹³ Se skifte etter Mattis Nilsen Mattisrud, Nes, 1732.

⁹⁴ Mantall Aurskog 1666.

Flere av Hans' barn er registrert bosatt på husmannsplasser under Søndre Mangen i 1701. Sønnen **Mikkel Hansen Soot** (nr. 30, b.f.1) er registrert på plassen Soot. Dette er samme plass som Peder og Johannes Sigfridsen ryddet i 1687, men som de ble drevet bort fra i 1691. Sønnen **Mattis Hansen Fagerlien** (nr. 28, b.f.1) og hans familie bodde på Fagerlien dette året, mens **Anders Hansen Garsjøen** (nr. 27, b.f.1) og familien flyttet til Garsjøeter i Aurskog noen år etter 1701.

Pål Steffensen Mangestrand (nr. 46, b.f.1) - slektsgründer nr. 4

Pål ble født ca. år 1635. Regner jeg dette årstallet som sikkert, vil han i 1650 ha vært for ung til å være gift og ha barn. Men i og med at jeg med sikkerhet vet at Pål bodde i Aurskog dette år, og at oppgitt fødselsår som tidligere nevnt ofte viser seg å være usikkert, velger jeg å regne han med til gruppen slektsgründere.

Steffen, Påls sønn, møtte på tinget i 1686 på vegne av sin far, ”I faderens Svaghed og Alderdoms forfald”.⁹⁵ Han oppgir om sin far at han ble født av finske foreldre, men vokste opp her i riket, på plassen Fallet under Ovlien. Som voksen levde han en omflakkende tilværelse: Han bodde tre år på Havsjømoen i Eidskog, deretter på Mangestrand i Nes – som han selv ryddet - derpå på Mangen, så atter på Havsjømoen, før han våren 1685 flyttet til Mangestrand på ny.⁹⁶⁹⁷ I 1689 fikk han pass til Vinger, og det var her han døde i 1696.⁹⁸

I 1677 ble Pål og sønnen Steffen nevnt i forbindelse med en rettssak der Pål Pålsen Fjellskogen var stevnet for å ha hatt ulovlig kontakt med svenske finner.⁹⁹

Pål var norsk gift (nr. 23, s.f.1) og hadde fire barn:

Steffen og **Anders Pålsen** (nr. 47 og 48, b.f.1) var hjemme i 1686 (Steffen hadde da en stund vært soldat), mens to ikke navngitte døtre (nr. 49 og 50, b.f.1) var i tjeneste; den ene på Eidskog, den andre på Hadeland.

⁹⁵ FMT:37

⁹⁶ Jf. landskyldseddell fra 1672.

⁹⁷ Engen 1982a:506

⁹⁸ Å få pass, eller ”å bli forpasset” innebar at man fikk en slags vandelsattest av presten som man skulle levere til menigheten dit man kom. Man måtte ha et slikt pass for å, i hvert fall offisielt, få lov til å flytte.

⁹⁹ Pål Pålsen Fjellskogen er slektsgründer nr. 6. Mer om rettssaken i kapittel 5.

Mattis Pålson (nr. 26, b.f.2) – slektsgründer nr. 5

Mattis Pålson ble født så tidlig som i 1606, og er dermed en av få i mitt materiale med fødselsår før 1620. Allikevel kan jeg ikke med 100 % sikkerhet fastslå at han var gift i 1650. Dette fordi hans kone, som jeg ikke kjenner navnet til (nr. 171, b.f.2), ifølge FMT var 83 år gammel i 1686, mens barna Pål Mattisen (nr. 27, b.f.2) og Børet Mattisdatter (nr. 28, b.f.2) oppgis å være svært unge - henholdsvis 20 og 17 år gamle.¹⁰⁰ Her er det enkelt å se at det er noe som ikke stemmer - Mattis' kone kan umulig ha født barn i en alder av over 60 år. Jeg kan bare spekulere i hvor det er feilen ligger, men én mulig teori er at oppgitt alder på kona i 1686 er feil, og at hun i virkeligheten var mye yngre. Det kan også hende at Mattis' kone i 1686 ikke var mor til hans barn, men at moren var en yngre kvinne som på dette tidspunktet var død, og at Mattis deretter hadde giftet seg med den jevnaldrende kvinnen. At alderen på barna er feil, tror jeg ikke er like sannsynlig, i og med at de begge fortsatt bor hjemme. På bakgrunn av tidligere erfaring med omtrentlige aldersangivelser i Finnemanntallet, velger jeg å gå for førstnevnte teori. Jeg kan for eksempel gå ut fra at Mattis' kone var født rundt 1630. Da er det sannsynlig at hun var gift som 20-åring i 1650, og at hun fødte barna sine før fylte 40.

Om familien vet jeg ikke mye, bortsett fra at de i 1686 bodde på Havsjømoen i Eidskog. I Finnemanntallet beskrives de som ”tiggere och fanter”, og det var først i 1684 at de fikk fast bosted – fram til da hadde de reist omkring fra sted til sted.¹⁰¹ Sønnen Pål var i 1686 registrert i Aurskog, og jeg finner han igjen på plassen Gravidalen i 1695, i forbindelse med at fogden hadde anlagt sak mot han.¹⁰² Selv om Pål Mattisen måtte flytte fra plassen noen år etter, ble familien hans trolig boende i området. I alle fall er en mann som mest sannsynlig ut fra navn og fødselsår er Påls sønn, Erik Pålson (nr. 176, s.f.2), blitt registrert i kirkeboken med bosted Gravidalen da han døde 40 år gammel i 1734.¹⁰³

Pål Pålson Fjellskogen (nr. 29, b.f.2) – slektsgründer nr. 6

¹⁰⁰ FMT: 81

¹⁰¹ FMT:81

¹⁰² Mer om dette i kapittel 5.

¹⁰³ Aurskog kirkebok 1: Erik ble jordfestet 8. des. 1734.

Ifølge Finnemantallet ble Pål Pålsen Fjellskogen født av ”Svenske forEldre” i Nya Kopparverket i Sverige i 1614.¹⁰⁴ Så finner jeg intet om han i kildene før han 1. oktober 1669 får fogdens tillatelse til å bruke plassen Fjellskogen i Eidskog, som hadde blitt tatt opp av finnen Erik Larsen (nr. 45, b.f.3) midt på 1660-tallet.¹⁰⁵ Som med de to foregående slektsgründerne er det umulig for meg å fastslå sikkert om Pål var etablert med kone og barn i 1650, men siden han er født i 1614, regner jeg det som sannsynlig at han i det minste var gift på dette tidspunktet. Pål Pålsens kone, Marte Larsdatter (nr. 30, b.f.2) var som han født i Nya Kopparverket, og fødselsåret oppgis å være 1616.¹⁰⁶ Pål og Martes barn var i 1686 Lisabet på 17 år, Anne på 15, Eli på 13 og Klemet på 12 år.

Dersom jeg går til kirkebøkene finner jeg litt andre tall: Da Eli Pålsdatter døde i 1696 ble alderen satt til 25 år, noe som innebærer at hun skulle vært født i 1671. Og da Pål døde i 1698 het det at han var 86 år, altså født i 1612.¹⁰⁷ Sammenholdt med Finnemantallet finner jeg altså en differanse på to år hva opplysninger om fødsels- og dødsår angår.

At ulike kilder gir forskjellige opplysninger får ingen praktiske konsekvenser for mine resonnementer så lenge det ikke er snakk om mer enn to år, men når jeg ser nærmere på mor Martes fødselsår og opplysningene om barnas alder, støter jeg igjen på en logisk brist: Marte kan umulig ha blitt mor i en alder av 53 år og eldre. Enten er Martes alder satt vilkårlig, eller så var hun stemor til barna. Det er selvfølgelig også en mulighet for at barnas alder er feil, men den anser jeg som liten i og med at opplysningene om Eli i Finnemantallet og kirkeboken nesten helt stemmer overens med hverandre.

Pål Pålsen Fjellskogens navn dukker opp flere steder i tingbøkene for perioden. I 1673 kom han for retten siktet for å ha huset før nevnte Erik Larsen, som var dømt fredløs, og Pål ble også på et tidspunkt stevnet for å ha brent bråte i andres skog.¹⁰⁸ I juni 1677 måtte han igjen møte i retten, denne gang for en langt mer alvorlig anklage. Krigen mellom Sverige og Danmark-Norge medførte forbud mot all kontakt og samarbeid med svenskene, og da en

¹⁰⁴ FMT:81. Jeg velger å tolke dette utsagnet dit hen at foreldrene var svenskfødte finner, og at Pål dermed var finsk. Hadde ikke dette vært tilfelle, ville han ikke vært registrert i FMT. I tillegg har jeg sett flere eksempler i norske kilder på at benevningene ”svensk” og ”finsk” ble brukt om hverandre, begge om personer med beviselig finsk etnisitet.

¹⁰⁵ Fogderegnskap 1669

¹⁰⁶ FMT:82

¹⁰⁷ Vinger kirkebok 1

¹⁰⁸ Lillevold 1965: 69

tropp soldater på marsj mot Sverige fant åtte svenske finner i Pål Pålsens hus, ble han anklaget for å ha hjulpet fienden.¹⁰⁹

Marte og Pål fikk som tidligere nevnt fire barn:

Lisabet Pålsdatter (nr. 32, b.f.2) giftet seg i Eidskog i 1691 med soldat Mathis Iversen (nr. 20, b.f.2), som var født i Sverige. De flyttet til Lisabets onkel - Kristoffer Pålsen Fjellbu - på Fjellbu, og fikk fem barn.¹¹⁰

Anne Pålsdatter (nr. 33, b.f.2) giftet seg med Henrik Henriksson (nr. 10, b.f.2), kalt "Lusca-Heiken" og sønn av Hidrich Simson Huska fra Brunskog.¹¹¹ Av Anne og Henriks seks barn var det kun to som levde opp. De andre døde mellom 1696 og 1698, to til syv år gamle.

Lisabet og Anne ble i 1699 sammen med søsknene Anders Pedersen og Berte Pedersdatter siktet for å ha stjålet flere tønner neper fra Per Mathisen Savolainen (nr. 73, b.f.2).¹¹² Lisabet innrømmet å ha stjålet ei kvart tønne neper fra han, men hvordan denne saken endte, har jeg ikke klart å finne ut.¹¹³

Klemet Pålsen (nr. 35, b.f.2) giftet seg i Vinger i 1696 med Lisabeth Henriksdatter (nr. 39, b.f.2), som var søster til "Lusca-Heiken". Lisabeth tjente på Rustad i Vinger ved trolovelsen. Klemet og Lisabeth fikk syv barn. Blant disse var Eli Klemetsdatter (nr. 40, b.f.2), som i 1731 giftet seg med Peder Mathisen (nr. 72, b.f.2), sønn av Mattis Hansen Fagerlien og dermed oldebarn av Mikkel Eskildsen Fallet på Ovlien i Aurskog.¹¹⁴

I 1702 fikk Klemet Pålsen og før nevnte Anders Pedersen bot for å ha skåret rugbråten til Mathis Pedersen Savolainen (nr. 74, b.f.2), som var sønnen til Per Mathisen Savolainen. Jeg vil skrive mer utfyllende om denne saken i kapittel 5.

¹⁰⁹ Krigen som nevnes er Gyldenløvefeiden. Mer om disse rettsakene i kapittel 5.

¹¹⁰ Slektsgründer nr. 7

¹¹¹ Lindahl 1982:70

¹¹² Sønn av innflytter nr. 2, Mathis Savolainen/Saffveland.

¹¹³ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1699 / Engen 1982a:474

¹¹⁴ Slektsgründer nr. 3

I tillegg hadde Marte og Pål datteren **Eli Pålsdatter** (nr. 34, b.f.2), som som nevnt ovenfor døde ung.

Kristoffer Pålsen Fjellbu (nr. 31, b.f.2) – slektsgründer nr. 7

Kristoffer Pålsen Fjellbu tok opp plassen Fjellbu i Eidskog senest år 1660, altså noen år før broren Pål Pålsen bosatte seg på Fjellskogen. Kristoffer var som sin bror født i Nya Kopperverket i Sverige, men fødselsåret er ukjent, og jeg finner heller ingen sikre opplysninger om når han flyttet til Norge. Navnet på Kristoffers kone finnes ikke i kildene, men han fikk tre barn; Marte, Berte og Daniel.

Angående spørsmålet om det er sannsynlig at Kristoffer var gift og bosatt i Norge i 1650, har jeg heller ikke her noen sikre svar. Dersom vi går ut fra at Kristoffer var født omtrent samtidig med broren Pål (født 1614), er det overveiende sannsynlig at han var gift i 1650, men det blir uansett ikke annet enn spekulasjoner fra min side. Tar jeg derimot utgangspunkt i informasjonen jeg finner om barna hans, hjelper det meg langt på vei:

Datteren Marte Kristoffersdatter ble født i 1644, og da det ikke står noe i kirkebøkene om at hun var født som ”slegfredsbarn”, slutter jeg av dette at Kristoffer giftet seg senest i nevnte år.¹¹⁵¹¹⁶ Jeg finner ingen informasjon om hvor Marte ble født, men om søsteren Berte Kristoffersdatter står det å lese at hun var født i Fjellbu i 1660.¹¹⁷ På dette grunnlaget velger jeg å definere Kristoffer Pålsen Fjellbu som slektsgründer. At sønnen Daniel Kristoffersen ble født i Sverige vanskeliggjør bildet litt, men siden han ble født såpass sent som i 1670 og jeg med sikkerhet vet at Kristoffer bodde i Fjellbu igjen da han døde, lar jeg ikke denne opplysningen påvirke konklusjonen min.

Marte Kristoffersdatter (nr. 36, b.f.2) giftet seg med den finskfødte tidligere soldat Simon Mathisen (nr. 134, b.f.2), som var født i Brunskog i Sverige, og sammen flyttet de til plassen Smerud under Ljøner i Eidskog.¹¹⁸ Det var Simon selv som ryddet plassen en gang på 1680-

¹¹⁵ Datidens betegnelse på barn født utenfor ekteskap.

¹¹⁶ FMT:85

¹¹⁷ Vinger kirkebok 1

¹¹⁸ Vinger kirkebok 1

tallet.¹¹⁹ I denne første tiden ble plassen kalt Simonrud, som vel betyr ”Simons rydning”, og da sønnen Mattis Simonsen (nr. 53, b.f.2) ble født i 1690, er heller ikke navnet Smerud nevnt. I kirkeboka er det kun registrert at familien bodde på Ljønerskogen.¹²⁰ Navnet Smerud må ha kommet til fordi de neste brukerne var smeder, nemlig Johan Bertilsson Laukkainen og sønnen Israel.¹²¹

Simon og Marte fikk åtte barn. En av sønnene, Mattis, tok over plassen Fjellskogen etter Klemet Pålsen. Marte døde i 1696, og allerede året etter giftet Simon seg på nytt – med Kari Torsdatter Fjeld (nr. 134, b.f.2), som han fikk ytterligere tre barn med. Ellers får vi vite om Simon at han ”gaar i bøyden och Suarfuer” og at han ”Kand indtet med skiotterj”.¹²²

Berte Kristoffersdatter (nr. 37, b.f.2) giftet seg i Vinger i 1694 med Anders Pedersen (nr. 111, b.f.2), og de fikk åtte barn. Anders var bruker av Fjellskogen samtidig med Klemet Pålsen. Folket her ble evakuert til Kongsvinger Festning to ganger i løpet av krigsårene på begynnelsen av 1700-tallet, og ved takseringen i 1721 ble Anders tilkjent 6 rd for den skade han hadde lidd.¹²³ Han slapp dermed å betale skatt dette året.¹²⁴ Som tidligere nevnt var Anders flere ganger i klammeri med loven, og i 1724 måtte han møte for retten på nytt – denne gangen beskyldt for å ha huset en desertør.¹²⁵ På slutten av livet bodde Berte og Anders i Buholtet under Grasmo i Eidskog, en plass som Anders i 1719 tok over etter foreldrene Peder Andersson og Helge Mattisdatter.

Daniel Kristoffersen (nr. 38, b.f.2) giftet seg i 1694 med Anders Pedersens søster Berte Pedersdatter (nr. 113, b.f.2). Dette er samme Berte som ble beskyldt for å ha stjålet neper sammen med sin bror og Anne og Lisabet Pålsdatter i 1699. Daniel og Berte fikk seks barn, og også denne familien tilbrakte en del år på Fjellskogen. I 1690-åra og noen år utover 1700-tallet bodde dermed to av Kristoffer Pålsens tre barn på Fjellskogen sammen med fetteren Klemet Pålsen og hans familie. Da Daniel og Berte døde på 1730-tallet, var de tilbake i Fjellbu.

¹¹⁹ Matrikuleringsforslag, 1723

¹²⁰ Vinger kirkebok 1

¹²¹ Johan Bertilsson Laukkainen er innflytter nr. 4. Engen 1982a:81.

¹²² FMT:85. Med ”skiotterj” menes å skyte, i betydningen ”gå på jakt” eller å være jeger. Å ”svarve” betyr å dreie. En svarver kunne ha flere arbeidsområder. Han kunne bl.a. dreie treprodukter eller hogg- og stikkvåpen.

¹²³ Den store nordiske krig, 1700-1721

¹²⁴ Engen 1982a:474

¹²⁵ Mer om dette i kapittel 5.

Torbjørn Brynhildsen Åmot (nr. 19, b.f.3) - slektsgründer nr. 8

Torbjørn Brynhildsen Åmot ble født i 1626 på gården Remjäng i Järnskog i Värmland, men flyttet til Setskog og Norge i ung alder. Han giftet seg med Kari Olsdotter (nr. 8, s.f.3), og jeg har klart å identifisere fem barn. Om Kari var født i Sverige eller Norge kan jeg ikke si for sikkert, ei heller om hun var av finsk avstamning, men patronymikonet ”Olsdotter” tyder på at også hun i det minste var født i Sverige. Jeg har ikke funnet opplysninger om når paret giftet seg eller eksakt når de flyttet, men Torbjørn og Karis første barn, Syver Torbjørnsen Åmot, ble født på gården Åmot i Setskog i 1651.¹²⁶ Og i og med at jeg regner det som lite sannsynlig at paret ville ha valgt å flytte mens Kari var gravid, går jeg ut fra at de ble brukere av Åmot senest i 1650 og at Torbjørn dermed skal regnes som slektsgründer.

Fra 1656 var Jørgen Østby eier av Åmot, men i 1666 gikk gården som pant fra eier Jørgen til bruker Torbjørn, og ni år senere, i 1675, kjøpte Torbjørn gården og ble eier av hele Åmot, inkludert plassene Sætra og Ødegården. Etter noen år solgte Torbjørn gården til Erich Petersen fra Frederikshald, mens han på sin side solgte Åmot videre til Torbjørns tre sønner Syver, Halvor og Brynhild allerede i 1691.

Torbjørn kom som nevnt fra Järnskog. Han skal ha hatt flere brødre, men kun en bror er kjent ved navn, nemlig Peder Bryngelsen Remjäng, som døde i Remjäng i 1690.¹²⁷ Også Torbjørns far, Bryngel Torbjørnson Remjäng, forble bosatt i Sverige.¹²⁸ Han nevnes i kirkeboken for Järnskog i 1669, og da må han ha vært en gammel mann.¹²⁹

I og med at Torbjørn ikke er bærer av et finsk slektsnavn, ikke blir benevnt som finne i kildene og heller ikke er registrert i Finnemantallet, er det umulig å fastslå sikkert at han var finsk. At han ikke nevnes i Finnemantallet er det imidlertid en plausibel forklaring på: Det finnes ikke noe slikt manttall for Setskog. Om årsaken er at fut og sorenskriver ikke gjorde jobben sin, eller om det rett og slett er gått tapt i årenes løp, vet jeg ikke. Dermed har jeg måttet gå til andre kilder for å finne informasjon om Torbjørn og for om mulig kunne trekke noen slutninger vedrørende hans etnisitet. Det første som slår meg, er at navnet hans tyder på

¹²⁶ Manttall 1664

¹²⁷ Se klagesak 1676 lenger ned på siden.

¹²⁸ Brynhild og Bryngel er henholdsvis norsk og svensk variant av ett og samme navn.

¹²⁹ Kirkebokens ”bänkradslängd” 1669, nr. 10.

at han var norsk. Torbjørn er et gammelt nordisk navn sammensatt av gudenavnet Tor og ”bjørn”. Men det finnes også opplysninger som peker i motsatt retning:

I 1676, mens Gyldenløvefeiden raste som verst, kom det inn en klagesak til stattholderen om at ”en Mand af Sidzschofven [dvs. Setskog], Nafnlig Torbiørn Omodt” skal ha hatt sine tre brødre boende hos seg. Dette var selvfølgelig ingen forbrytelse i utgangspunktet, men det blir understreket i sakspapirene at både Torbjørn og hans kone, og dermed også hans brødre, er svenske, og at gården Åmot ligger nær svenskegrensen. Og siden Torbjørns brødre så langt jeg kan se aldri var registrert med fast tilhold i Norge, medførte bosituasjonen at myndighetene mistenkte Torbjørn for samarbeid med fienden. Samkvem med svensker i krigstid var som tidligere nevnt ansett å være en alvorlig forbrytelse, og i 1681 kom det til forlik i saken.¹³⁰ Det finnes mange lignende klagesaker i stattholderskapets supplikasjonsprotokoller, og ofte omhandler disse personer benevnt som finner eller svensker. Finnene hadde gjerne slekt på begge sider av grensen, og mobiliteten var stor.¹³¹

De svenske styrkene kunne imidlertid utgjøre en reell trussel overfor folk som bodde langs grensen, og det var ikke uvanlig at de gikk til angrep. I 1678 slapp Torbjørn skatt fordi han ”af Fienden er Offuerfalden och ruinerit”, og året etter lå Åmot øde da folkene der var ”aff Fienden fordreffuen”.¹³²

Samtidige kilder omtaler altså Torbjørn som svensk, mens jeg vil hevde at hans rette etnisitet mest sannsynlig var finsk. Bakgrunnen for dette er at finnene gjerne hadde bodd en stund i Sverige før de flyttet videre til Norge, de kunne snakke svensk, og ble dermed omtalt som svenske – selv om de opprinnelig var av finsk herkomst. I tillegg ble benevningene ”svensk” og ”finsk” som tidligere nevnt ofte brukt om hverandre i kildene.¹³³ Andre fakta som underbygger denne teorien er funn av en badstue datert til 1600-tallet på familiegården i Remjäng, og at flere av Torbjørn og Karis barnebarn giftet seg inn i slekten til Sigfrid Pedersen.¹³⁴

¹³⁰ Stattholderskapets supplikasjonsprotokoller for 1676 og 1681.

¹³¹ Mer om dette i kapittel 4.

¹³² Skatteliste 1678/79.

¹³³ Jf. fotnote 104.

¹³⁴ Opplysningene om badstua har jeg ifølge en gul lapp på skrivebordet fra Rune Edvardsen, som vissnok hadde fått informasjonen fra en professor Knut Wideland. Jeg har ikke klart å finne ut mer om dette, og da Rune dessverre gikk bort i fjor, har det ikke vært mulig å spørre han. Ellers er kildene manntall og kirkebøker.

Torbjørn og Kari fikk minst seks barn; Syver, Gulbrand, Halvor, Peder, Brynhild og Karen.

I 1670 ble Syver Torbjørnsen Åmot (nr. 20, b.f.3) og Peder Torbjørnsen Åmot (nr. 23, b.f.3) stevnet for å ha lugget og slått enken på Sætra i hodet med et bråtegev. Sætra var på denne tiden husmannsplass under Åmot. Torbjørn måtte skaffe enken en legekyndig mann, men saken endte likevel med forlik i 1671.¹³⁵ Tjue år senere, i 1691, kjøpte Syver hovedbruket på Åmot, og i 1701 er han og sønnen Ole Syversen Åmot (nr. 25, b.f.3) registrert som oppsittere her.¹³⁶ Samtidig som Syver kjøpte Åmot, overtok brødrene Halvor Torbjørnsen Åmot (nr. 21, b.f.3) og Brynhild Torbjørnsen Åmot (nr. 81, b.f.3) hver sin av de to tilhørende plassene Sætra og Ødegården. Brynhild solgte noen år etter Ødegården til Syver, mens Halvors etterslekt ble værende på Sætra.

Gulbrand Torbjørnsen Åmot (nr. 24, b.f.3) tilbrakte det meste av sitt voksne liv i Høland, mens søsteren Karen Torbjørnsdatter Åmot (nr. 22, b.f.3) giftet seg med nordmannen Ole Andersen Kinnestad (nr. 14, s.n.3) og flyttet til gården Kinnestad i Setskog. De fikk blant annet datteren Ingeborg Olsdatter Kinnestad (nr. 27, b.f.3) sammen.

Innflyttere

Peder Andersson (nr. 107, b.f.2) – innflytter nr. 1

Peder Andersson er en av få som blir betegnet som ”finnemand” i kirkeboken, og ble som så mange av de andre finnene født av finske foreldre i Nya Kopparverket i Sverige.¹³⁷¹³⁸ Han ble født i 1630, men flyttet ikke til Norge og Vinger prestegjeld før i 1665.¹³⁹ Med seg til presten i Vinger, Anders Medelfart, hadde han et pass som bekreftet at han jevnlig gikk til nattverd og at han ”iche forhuggen skougen till u-plicht”, og han fikk allerede i november samme år byggle gården Børslungen.¹⁴⁰

¹³⁵ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1671.

¹³⁶ Manntall 1700-1701

¹³⁷ Forholdsvis få av de mange bekræftede finner i mitt materiale blir eksplisitt benevnt som ”finner” i kildene.

¹³⁸ Vinger kirkebok 1

¹³⁹ FMT:73

¹⁴⁰ FMT:74

Peder og kona Helge Mattisdatter (nr. 108, b.f.2) flyttet fra Børslungen til Buholtet i Eidskog i 1697. Buholtet var husmannsplass under gården Nordre Grasmø, og ble ryddet på slutten av 1600-tallet – noe som gjør den til den eldste plassen under Grasmø. Om det var Peder Andersson selv som tok opp plassen, kan jeg ikke si noe sikkert om.

Hele ni barn fikk Peder og Helge, alle født mellom 1666 og 1685, men flere av dem døde før de nådde voksenalder. Døtrene Anne (nr. 116 b.f.2) og Eli (nr. 117 b.f.2) ble begravet henholdsvis seks og tre år gamle 27. november 1698, altså året etter at familien flyttet til Eidskog, og hva barna Valborg (nr. 109, b.f.2), Lars (nr. 114, b.f.2) og Kari (nr. 115, b.f.2) angår, døde sistnevnte før familien flyttet fra Vinger, og de andre to har jeg ikke funnet opplysninger om utover navn og fødselsår.¹⁴¹ Sønnen Peder Pedersen (nr. 110, b.f.2) levde hele sitt voksne liv i Nes, og han giftet seg to ganger – først i 1707 med Berte Sørensdatter (nr. 93, s.f.2) og siden med Siri Knutsdatter (nr. 94, s.f.2).

To av Peder og Helges barn – Anders Pedersen og Berte Pedersdatter – kom til å gifte seg inn i familien til slektsgründer Kristoffer Pålsen Fjellbu (se ovenfor), og datteren Marte Pedersdatter (nr. 112, b.f.2) giftet seg inn i familien til Mathis Andersson Savolainen/Saffveland.¹⁴²

Mathis Andersson Savolainen/Saffveland (nr. 161, b.f.2) – innflytter nr. 2

Mathis Andersson Savolainen/Saffvelands navn dukker opp første gang i matrikkelen av 1667, der han står som en av brukerne på gården Vestfjell i Eidskog.¹⁴³ På denne tiden var det fire bruk på Vestfjell, og Mathis Andersson står som bruker av Vestfjellbakken. Han nevnes dog ikke i Finnemanntallet, men en årsak til dette kan være at han på denne tiden oppholdt seg i Sverige. Jorun Engen skriver i bygdeboka for Eidskog at en Mathis Saffveland bodde i Sverige først på 1690-tallet.¹⁴⁴ Forfatteren oppgir dessverre ikke hvor hun har disse opplysningene fra, og jeg har heller ikke lyktes i å finne Mathis Saffveland i svenske

¹⁴¹ Vinger kirkebok 1

¹⁴² Innflytter nr. 2

¹⁴³ Saffveland er en fornorsket versjon av det finske slektsnavnet Savolainen. Årsaken til at jeg oppgir begge navnevariantene vil jeg komme tilbake til i kapittelet om finske slektsnavn.

¹⁴⁴ Engen 1982b:317.

manntall. Det jeg derimot vet, er at ”finnen Mathis Saffveland” ble begravet i Eidskog 61 år gammel i oktober 1695.¹⁴⁵ Han hadde reist fra Sverige for å besøke sønnen som da arbeidet på gården Søndre Grasmo, men ble syk og døde på Hornkjølen – en husmannsplass under Grasmo. Jeg regner det som svært sannsynlig at denne Mathis er identisk med Mathis fra matrikkelen. Noe som ytterligere forsterker denne teorien, er at sistnevnte Mathis’ sønn, Per Mathisen Savolainen, ble neste bruker på Vestfjell.

Er det så sannsynlig at Mathis Andersson Savolainen/Saffveland bodde i Eidskog allerede i 1650? Svaret på dette må bli nei. Kildene oppgir ikke navnet på Mathis’ kone, men han fikk tre sønner; Per, Mathis og Erland. Ifølge manntallet av 1700 ble Per født i 1655 i Brunskog i Sverige. Hva de to andre sønnene angår, har jeg ikke klart å finne opplysninger om fødested i norske kilder. Og siden mitt sparsomme kildemateriale peker mot at Mathis mest trolig tilbrakte store deler av sitt liv i Sverige, går jeg ut fra at han også bodde der i 1650. Men Mathis’ sønner ble alle tre boende i Norge, og de og etterkommerne deres kom til å gifte seg inn i mange av de andre finnefamiliene i Eidskog og området rundt.

Per Mathisen Savolainen (nr. 73, b.f.2), Mathis’ eldste sønn, ble som nevnt ovenfor født i Brunskog, men flyttet sannsynligvis til Eidskog med familien senest i 1667. I 1697 giftet han seg i Eidskog med Marte Pålsdatter Hornkjølen (nr. 86, b.f.2), datter av Pål Jørgensen og Kirsten Andersdotter.¹⁴⁶ Per og Marte fikk etter hvert fire barn – tre sønner og datteren Kirsten (nr. 75, b.f.2), som ble sagt å være ”uden forstand”, og derfor var satt under brødrenes vergemål.¹⁴⁷ I manntallet av 1700 finner vi ”Peder Mathiasen Saverland” på Vestfjell, og Per og Marte tilbrakte mesteparten av sitt voksne liv her.¹⁴⁸ Per var innblandet i flere konflikter med naboene Anne og Lisabet Pålsdatter, Klemet Pålsen, Anders Pedersen og Berte Pedersdatter, men det ser ut til at det var Per som var den fornærmede part i alle sakene jeg har funnet beskrivelser av.

Neste sønn, **Mathis Mathisen Savolainen** (nr. 67, b.f.2), giftet seg i 1711 med Marte Pedersdatter Buholtet, datter av Peder Andersson og Helge Mattisdatter.¹⁴⁹ Paret bodde en

¹⁴⁵ Vinger kirkebok 1

¹⁴⁶ Innflytter nr. 3

¹⁴⁷ Skifteprotokoll, Eidskog, 1741

¹⁴⁸ ”Saverland” er en variant/omskrivning av Savolainen/Saffveland.

¹⁴⁹ Innflytter nr. 1

stund hos Martes foreldre i Buholtet, før de flyttet til Fjellbu. Blant Mathis' og Martes elleve barn var sønnen Mathis (nr. 66, b.f.2) som gjennom sine to ekteskap kom til å gifte seg inn i familiene til Pål og Kristoffer Pålsen.

Sønnen **Erland Mathisen Savolainen** (nr. 19, b.f.2) giftet seg med Anne Andersdatter Rudberg (nr. 16, s.f.2) i 1713, og flyttet til plassen Lindkjølen. Jeg har ikke klart å finne ut noe mer om deres liv, bortsett fra at sønnen Erik Erlandsen Savolainen (nr. 18, b.f.2) giftet seg med Marte Henriksdatter (nr. 17, b.f.2), som igjen var datter av Lusca-Heiken. Erland måtte skrifte offentlig i 1706 etter "lejermaal" med Anne Torbjørnsdatter Karterud.¹⁵⁰

Pål Jørgensen Hornkjølen (nr. 83, b.f.2) – innflytter nr. 3

Pål Jørgensen Hornkjølen flyttet til gården Ellingsrud i Vinger sogn sammen med kona Kirsten Andersdotter (nr. 84, b.f.2) "2 Aar for u-freden".¹⁵¹ Utsagnet "u-freden" må nødvendigvis sikte til Gyldenløvefeiden, og siden denne krigen startet i 1675, vil det si at Pål og Kirsten flyttet til Vinger, mest sannsynlig fra Sverige, i 1673. Dette stemmer godt overens med opplysninger fra samtidige svenske kilder: Pål er registrert som gift i manntallet for Slobyn i Brunskog i årene 1669-72. I 1672 blir han oppgitt å være soldat, men deretter forsvinner han fra kildene.¹⁵²

Ifølge Finnemanntallet ble Pål og Kirsten født av finske foreldre i henholdsvis Mangskog og Brunskog. Pål er registrert som gift i ovennevnte manntall, så paret må ha giftet seg en gang før 1669, og deres syv barn ble født i årene mellom 1669 og 1687. For bygselen av halve Ellingsrud betalte de 8 riksdaler og en geit.¹⁵³ På et eller annet tidspunkt flyttet så familien fra Ellingsrud til Nordstun, eller Nordre Hornkjølen, som er det korrekte navnet. Nordre Hornkjølen var husmannsplass under gården Søndre Grasmø, og dermed nærmeste nabo til Buholtet, der Peder Andersson og hans familie bodde. Pål Jørgensen er oppgitt som første

¹⁵⁰ Vinger kirkebok 1. "Lejermaal" var datidens betegnelse på samleie utenfor ekteskap. Offentlig skrifte inne i kirken gikk under betegnelsen "Publice absolverit".

¹⁵¹ FMT:74.

¹⁵² Mantalslängder, Slobyn, og Lindahl 1982:47

¹⁵³ FMT:74

bruker av Hornkjølen, og siden plassen ble ryddet sist på 1600-tallet, er det trolig Pål selv som var rydningsmann.¹⁵⁴

Som nevnt ovenfor giftet Pål og Kirstens datter Marte Pålsdatter Hornkjølen (nr. 86, b.f.2) seg med Per Mathisen Savolainen. Men også Marte hadde et finsk slektsnavn. Jeg har nemlig lyktes i å finne fram til Pål Jørgensen Hornkjølen sine finske slektsnavn. Det var Laainen.¹⁵⁵

Aldersangivelsene på Pål spriker veldig. I kirkebøkene ble alderen hans oppgitt til 80 år og 6 måneder da han døde i 1726, noe som gir fødselsåret 1646.¹⁵⁶ Men ifølge Finnemanntallet var Pål 58 år og kona Kirsten 54 i 1686, noe som tilsier at de skulle vært født i henholdsvis 1628 og 1632. Hvilken kilde er så mest pålitelig? Heller ikke i dette tilfellet kan jeg gi noe godt svar på spørsmålet, men dersom jeg tar utgangspunkt i barnas fødselsår, tyder dette igjen på at opplysningene i Finnemanntallet er uriktige. Pål og Kirstens yngste datter ble født i 1687, og da som nå var det helt utelukket at en kvinne kunne bli mor som 55-åring. Og selv om det i seg selv ikke er usannsynlig at Kirsten var 14 år eldre enn sin mann, taler dette samlet for at det er sannsynlig at hun ble født senere enn hva som er oppgitt i Finnemanntallet.

Johan Bertilsson Laukkainen (nr. 30, b.f.3) – innflytter nr. 4

Johan Bertilsson Laukkainen ble født på gården Sörboheden i Mörtnes i Sverige i 1632. Fødselsåret kan jeg angi eksakt da Johans alder ble oppgitt til 86 år da han døde i Eidskog i 1718.¹⁵⁷ I 1697 fikk han ”fasta för h [hemmanen] Sörboheden”, og han finnes også i manntall for hjemstedet i årene 1696-1710.¹⁵⁸ Når flyttet han og hans kone så til Norge? Det er vanskelig å fastslå sikkert, men i og med at han ikke nevnes i manntallet i 1711, regner jeg det som sannsynlig at de hadde flyttet til Eidskog i dette år. En annen opplysning som bekrefter denne teorien er at sønnen Israel og hans kone Ingrid Klausdotter flyttet sammen med dem, og

¹⁵⁴ Engen 1982c:413

¹⁵⁵ Jeg redegjør for hvordan jeg har kommet fram til dette i kapittel 6.

¹⁵⁶ Vinger kirkebok 1. Det var først i 1685 at prestene ble pålagt å føre kirkebøker, og i Vinger/Eidskog begynner kirkebøkene 1. januar 1689. For personer født før 1689 er det bare anført oppgitt alder ved dødsfallet.

¹⁵⁷ Vinger kirkebok 1

¹⁵⁸ ”Fasta” er svensk for bygsel. Johan fikk altså bygsel på gården Sörboheden i 1697. Mantalslängder, Sörboheden og Häradsrättens domböcker, Mörtnes og Fryksdalen.

da Ingrid døde 34 år gammel i 1711, ble hennes bosted oppgitt å være Ljønerskogen i Eidskog.¹⁵⁹

Johan var gift med Gertrud Israelsdotter Parkkoinen (nr. 31, b.f.3), født i Arnstorp i Sunne i 1650. Paret hadde minst fire barn, men det var kun sønnen Israel og datteren Annika som flyttet med foreldrene til Norge.

I og med at Johan flyttet til Norge så sent som i 1710 eller 1711, er han ikke registrert i Finnemantallet, men det hersker allikevel ingen tvil om at hans etnisitet var finsk. Både Johan og kona var bærere av finske slektsnavn – Laukkainen og Parkkoinen - og Gertruds mors pikenavn var Suhoine. På tross av dette ble Johan registrert som den ”gamle, svenske børsemaker” i kirkeboka da han ble begravet i mai 1718.¹⁶⁰ Her ser vi igjen at nedskriverne har brukt betegnelsen ”svensk” der det etter våre ettertidige kriterier strengt tatt burde stått ”finsk”. For det hersker altså ingen tvil om at Johan og hans kone var finske.

At Johan Bertilsson Laukkainens yrke var børsemaker nevnes i flere samtidige kilder. Vinger kirkebok er allerede nevnt, og da Johans sønn Johan døde i i Järnskog i 1704, står det å lese i dødsnotisen at han ved sin død gikk i lære ”hoos sin fader Bössesmedhen”.¹⁶¹ Da Johan og familien flyttet til Norge og Eidskog, bodde de først som innerster hos Simon Mathisen og hans familie, og som tidligere nevnt var det smedyrket som ga opphav til det nye navnet på plassen Simonrud – nemlig Smerud.¹⁶²

Ifølge Øyvind Ribsskog kunne man lenge se rester etter både røykovn og badstue i Smerud. Det sto også en smie her, men den ble revet i nyere tid.¹⁶³

Israel Johansen Laukkainen (nr. 32, b.f.3) tok over Smerud etter Simon Mathisen. Han var gift to ganger: Første gang med nevnte Ingrid Klausdotter (nr. 79, b.f.3), som han fikk en datter med, og allerede året etter Ingrids død giftet han seg med Anne Torbjørnsdatter

¹⁵⁹ Vinger kirkebok 1

¹⁶⁰ Vinger kirkebok 1

¹⁶¹ Ericson 1990:193

¹⁶² Engen 1982a:81. Innerster var en type husmann som bare leide et rom i et av husene på gården. Derfor var de vanligvis verre stilt enn ”vanlige” husmenn, som hadde eget hus. Begrepet ”husmann” blir imidlertid i kildene også ofte brukt om mennesker vi i dag ville benevnt som innerster.

¹⁶³ Ribsskog 1958:75

Karterud (nr. 74, b.f.3). Med Anne fikk Israel åtte barn, og deres sønn Erik Israelsen Laukkainen (nr. 37, b.f.3) ble neste bruker av Smerud. Flere av barna deres giftet seg inn i andre slekter nevnt i denne presentasjonen, bl.a. giftet datteren Annika Israelsdatter Laukkainen (nr. 122, b.f.1) seg med Anders Nilsen Krokstad, sønn av Karen Sigfridsdatter Kråkfoss (nr. 69, b.f.1).

Annika Johansdotter Laukkainen (nr. 33, b.f.3) var gift med Mathias Jørgensson (nr. 25, s.f.3), og fikk syv barn med han. De flyttet til Norge på 1720-tallet, senest i 1729, da deres første barn ble født. Dermed kan jeg ikke si med sikkerhet hvorvidt Annika og hennes mann bør omfattes av denne undersøkelsen eller ei.

Lars Sigfridsen Finnsrud (nr. 1, b.f.3) – innflytter nr. 5

Lars Sigfridsen Finnsrud ble født av finske foreldre og vokste opp på gården Trehörningen i Gunnarskog i Sverige. Hvor han var født, har jeg imidlertid ikke lyktes i å finne et klart svar på. Ifølge Finnemantallet ble han født på ovennevnte gård i Gunnarskog, men i et pass utstedt av presten Johannes Walmanius i Arvika i 1668, står det å lese at ”Thene wnge drengen Lars sifrisen ähr barnföeder uthj Norgit och opförer här på finnemarchen J gunerskoug Sogn”.¹⁶⁴ Uansett hvor han måtte være født, er det på det rene at han fant sin kommende kone på Krokskogen, vest for det daværende Christiania.¹⁶⁵ Hun het Kirsten Mogensdatter (nr. 2, b.f.3), var født i 1638 og datter av en mann benevnt som ”Mogens finne”. De fleste av parene i 1. generasjon som omfattes av denne undersøkelsen ble gift før de flyttet til Norge, så dette paret skiller seg ut i så måte.

Er det så mulig å finne ut når Lars og Kirsten flyttet til Eidskog? I 1686 brukte Lars halvparten av gården Finnsrud. Denne halvdel hadde han bygslet av eieren Arne Trandum.¹⁶⁶ Passet fra Johannes Walmanius bevitner at Lars oppholdt seg i Arvika-området fram til 1668, og ifølge Finnemantallet flyttet han til Norge straks etter ”U-freden”.¹⁶⁷ Da er det nærliggende å tenke at uttrykket ”U-freden” også i dette tilfellet henviser til Gyldenløvefeiden (1675-79), og at ekteparet flyttet til Eidskog rundt 1680. Det finnes også et

¹⁶⁴ FMT:71

¹⁶⁵ Krokskogen var en del av Hole prestegjeld

¹⁶⁶ FMT:71

¹⁶⁷ FMT:71

annet pass, utstedt av ”testatur” Lauridz Madtzen i Hole i 1674.¹⁶⁸ Her kan man lese at ”Lauridtz Sifrißen met sin echte hustrue Kirstine Mogensdaatter” har bodd på Krokskogen under Hole menighet de siste sju år. Dette vil si at Lars må ha flyttet til Norge og Hole rundt 1668. Dermed har vi ingen informasjon om hvor Lars og Kirsten bodde mellom 1674 og 1680, men da ingen av de andre krigene på 1600-tallet endte på tidspunkter som passer med de øvrige opplysninger om Lars, trekker jeg den slutning at paret flyttet tilbake til Sverige i 1674, og at de så slo seg ned i Eidskog rundt 1680.¹⁶⁹

Lars må ha oppholdt seg i Sverige i perioder også etter 1686, for han er flere ganger innblandet i saker med svenske myndigheter. Hammersmeden Tol Månsson hadde i 1693 kjøpt eller lånt en hest av Lars som han ikke hadde gjort opp for, og i 1702 erkjente Lars, her benevnt som ”den norske finnen”, at han hadde innført tobakk uten å betale toll.¹⁷⁰

Lars og Kirsten fikk seks barn; Laurits (nr. 3, b.f.3), Anne (nr. 4, b.f.3), Mari (nr. 5, b.f.3), Mogens (nr. 6, b.f.3), Marte (nr. 7, b.f.3) og Jakob (nr. 8, b.f.3). I 1686 var de mellom 3 og 12 år gamle. I tillegg bodde finnen Anders Nilsen (nr. 82, b.f.3) med kona Mari Siversdatter (nr. 83, b.f.3) og barna Nils (nr. 84, b.f.3), Else (nr. 85, b.f.3) og Peder (nr. 86, b.f.3) som innerster hos familien på Finnsrud i 1686. Kristian Østberg hevder at det skal ha bodd ytterligere to innerster på Finnsrud – en kvinne med ett barn – men hvor han har disse opplysningene fra har jeg ikke klart å finne ut.¹⁷¹

Anne Mortensdatter (nr. 9, b.f.3) – innflytter nr. 6

Anne Mortensdatter og hennes familie er som nevnt ovenfor registrert under Sigfrid Sigfridsen i Finnemanntallet. Anne ble født i Fryksdalen i Sverige i 1643, og i 1686 bodde

¹⁶⁸ Hole kirkebok 1674 / FMT:72

¹⁶⁹ 1645: Hannibalsfeiden: I syd ble Halland erobret av svenskene fra Danmark-Norge i 1645, mens Jemtland og Herjedalen gikk tapt i nord. Denne krigen kjennes i Norge under navnet Hannibalsfeiden. og fredsslutningen som Freden i Brømsebro.

1657-60: 1. og 2. Carl Gustav-krig, Krabbekrigen og Bjelkefeiden
I 1658 tapte Danmark-Norge landskapene Bohuslän, Skåne, Bornholm og Trøndelag under 1. Carl Gustav-krig (Freden i Roskilde, 1658), hvorav Trøndelagsfylkene og Bornholm ble gjenereobret under 2. Carl Gustav-krig (C og C2, Freden i København, 1660). I Norge går krigen 1657-58 under navnet Krabbekrigen, mens krigen 1658-1660 kalles Revansjekrigen eller Bjelkefeiden. Uttrykkene 1. og 2. Carl Gustav-krig er forholdsvis nye betegnelser historikere bruker på disse krigene i dag.

¹⁷⁰ Fryksdals härads domböcker 1602-1700 og 1701-1725.

¹⁷¹ Østberg 1978:65

hun og hennes seks barn i alderen 1 til 20 år på en rydningsplass ved Lauvhøgda i Bolskog i Eidskog. Familien hadde bodd på plassen i 14 år, og de betalte både skatt og husleie. Anne blir i Finnemanntallet titulert som enke. Jeg har ikke klart å finne ut når hennes mann døde, men han skal ha vært norsk født, og da barna bærer patronymikonet ”Oelsen/Oelsdatter”, er det mest sannsynlig at han het Ole.¹⁷² I utgangspunktet tenkte jeg å plassere Anne Mortensdatter i kategorien ”løsfinner”, da kategorien ”innflyttere” ifølge min egen definisjon kun rommer menn. Men Anne Mortensdatter betalte sin skatt og hadde i 1686 bodd på samme sted i svært lang tid, i tillegg til at hun hadde vært gift med en norsk mann som hun hadde seks barn med – hvordan kunne jeg da forsvare å kategorisere henne som ”løsfinne”? Jeg kom fram til at kjønnnet ikke burde være det avgjørende kriteriet ved kategoriseringen, og valgte derfor å regne henne blant innflytterne. Dette er et typisk eksempel på hvilke vanskeligheter man kan støte på når man jobber med kategorisering.

Innbyggere

Thomas Andersen Vaisen/Vaissinen (nr. 65, b.f.3) – innbygger nr. 1

Thomas Andersen Vaisen/Vaissinen dukker opp i kildene første gang i manntallet av 1700, der han er registrert som ”husfinne” under gården Pramhus i Eidskog.¹⁷³ Alderen blir her oppgitt til 40 år. Jeg har ikke klart å finne ut hvor han ble født og vokste opp, men ifølge Kristian Østberg skal den første person med samme slektsnavn – Vaissinen – ha bodd i Fensjøen i Brandval.¹⁷⁴ Hva slags slektskap det kan ha vært mellom disse personene kan jeg imidlertid ikke si noe sikkert om, og derfor har jeg ikke noe grunnlag for å betegne Thomas som ”innflytter”. Jeg kan heller ikke regne han som slektsgründer, da han ifølge manntallet ble født i 1660. Dermed blir Thomas Andersen Vaisen en av tre personer i kategorien ”innbyggere” som blir presentert her. Årsaken er delvis fordi han er bærer av et finsk slektsnavn, men først og fremst fordi han og etterkommerne hans er omtalt såpass ofte i primærkildene at jeg føler det naturlig med en utfyllende presentasjon.

¹⁷² FMT:77

¹⁷³ Vinger kirkebok 1

¹⁷⁴ Østberg 1978:224

Jeg har ikke klart å identifisere Thomas' kone, og derfor vet jeg heller ingenting om hennes etnisitet - men jeg har funnet tre barn, nemlig Berthe Thomasdatter Vaisen (nr. 76, b.f.3), Kari Thomasdatter Vaisen (nr. 77, b.f.3) og Ole Thomasen Vaisen.¹⁷⁵

Ole Thomasen Vaisen (nr. 75, b.f.3) giftet seg i 1721 med Marte Arnesdatter Pramhus (nr. 31, s.f.3). På dette tidspunktet hadde han allerede en sønn, Thomas Olesen Vaisen (nr. 66, b.f.3), som han hadde fått utenfor ekteskap med Marte Olsdatter Torp (nr. 30, s.f.3).¹⁷⁶ Også Oles kone Marte hadde et barn fra før da hun giftet seg med Ole. Dette var sønnen Arne, født i 1720 (nr. 32, s.f.3).¹⁷⁷ Ole og Marte fikk seks barn sammen, og bodde store deler av livet på Pramhussetra, en husmannsplass under gården Pramhus i Eidskog.¹⁷⁸

Søren Sørensen Bjørknes (nr. 172, b.f.2) – innbygger nr. 2

Jeg har kun funnet informasjon om Søren Sørensen Bjørknes to steder i kildene.

12. oktober 1690 er "Søren Sørensen finne oc hans quinde" registrert som kommunikanter, og i 1707 er han nevnt i forbindelse med et offentlig skrifte: To av tjenestefolkene hans, Anne Andersdatter (nr. 26, s.f.2) og Pål Simonsen (nr. 47, b.f.2), fikk barn sammen utenfor ekteskapet, og "Søren Bjørknes" ble pålagt av lensmannen og fogden å følge dem til tinget.¹⁷⁹ Disse få linjene kan allikevel fortelle meg en hel del om hans liv.

Av oppføringen i kirkeboka vet jeg at Søren Sørensen Bjørknes i 1690 var gift, bodde i Eidskog og fulgte myndighetenes pålegg om å gå til gudstjeneste. Og sist, men ikke minst, får jeg vite at han var av finsk etnisitet. Beretningen i tingboka forteller meg at Søren i 1707 har flyttet til Nes, i og med at han her er benevnt som "Søren Bjørknes", og at han må ha hatt bygsel på en gård eller plass.¹⁸⁰ Jeg har ikke funnet informasjon om Sørenes kone, men av manntallet av 1700 framgår det at han hadde tre barn.¹⁸¹

¹⁷⁵ I det følgende har jeg valgt å bruke kun den fornorskede versjonen av familiens navn.

¹⁷⁶ Vinger kirkebok 1: "Publice absolverit", 13.05.1714.

¹⁷⁷ Jeg har ikke noe patronymikon på Arne, da han er registrert i kildene med far ukjent.

¹⁷⁸ Kun to av barna er registrert i denne framstillingen, da de fire andre er født etter 1725.

¹⁷⁹ Vinger kirkebok 1 og tingbok, Øvre Romerike sorenskriveri, 1707 (Nes). Kommunikant var den tids begrep for person som gikk til nattverd.

¹⁸⁰ Tilnavnet "Bjørknes" viser at myndighetene anerkjenner Sørenes bosted. Bjørknessjøen ligger i Nes, og grenser til Mangan i Aurskog. Bjørknessjøen var da som nå den største innsjøen i Nes kommune, og som navnet tilsier har Søren har mest sannsynlig tatt opp en plass eller gård i området her.

¹⁸¹ Manntall 1701

Sørens sønn, Ole Sørensen Brauter (nr. 175, b.f.2), giftet seg med Anne Johannesdatter Auli (nr. 98, b.f.1), mens sønnen Erik Sørensen Bjørknes (nr. 173, b.f.2) giftet seg med Berte Johannesdatter Rakeie (nr. 86 b.f.1), henholdsvis oldebarn og barnebarn av Sigfrid Pedersen.¹⁸² Datteren Berte Sørensdatter (nr. 174, b.f.2) giftet seg med Peder Pedersen (nr. 110, b.f.2), sønn av Peder Andersson.¹⁸³

Barna er født mellom 1674 og 1681, og fødselsårene deres ved siden av vissheten om at Søren levde så sent som i 1707, sier meg at han mest sannsynlig ikke kan ha vært etablert med kone og barn før 1650. Og da jeg ikke har funnet opplysninger om eventuelle bosteder utenfor mitt undersøkelsesområde, har jeg valgt å plassere han i kategorien ”innbyggere”.

Hans Thomasen (nr. 121, s.f.1) – innbygger nr. 3

Hans Thomasen ble født i 1675, men heller ikke i hans tilfelle har jeg funnet opplysninger om fødested eller hvor han vokste opp. Jeg har imidlertid svært få indisier som peker mot at han i løpet av livet oppholdt seg noe annet sted enn i Aurskog:

Hans døde på plassen Øisjøen under Søndre Mangen i 1754, og hans første kone, hvis navn er ukjent (nr. 122, s.f.1), døde i Gravdalen, en annen av husmannsplassene under Søndre Mangen. Også kone nr. 3 og 4, Mari Eriksdatter (nr. 124, s.f.1) og Lisbet Larsdatter (nr. 125, s.f.1), inngikk ekteskap i Aurskog og døde i henholdsvis Øisjøen og Gravdalen. Bryllupet med kone nr. 2, Ingeborg Henriksdotter (nr. 123, s.f.1) sto derimot i Eidskog, men Ingeborg døde fire år etter i Gravdalen.¹⁸⁴ På dette grunnlaget blir det derfor ikke korrekt å betegne Hans Thomasen som ”innflytter”. Jeg kan heller ikke uten videre plassere han i kategorien ”innbyggere”, da bekreftet finsk etnisitet er en forutsetning her som i de andre kategoriene, og som tidligere nevnt er Hans blant personene i mitt materiale hvor det er vanskeligst å anslå etnisitet.

Følgende informasjon har jeg funnet om Hans Thomasen:

¹⁸² Slechtsgründer nr. 1

¹⁸³ Innflytter nr. 1

¹⁸⁴ Vinger kirkebok 1 og Aurskog kirkebok 1

Jeg har ikke lyktes i å finne samtidige kilder som bekrefter at han er finsk. Heller ikke navnet hans eller navnene på konene eller barna er så typisk finske at jeg kan bruke dem til å fastslå finsk etnisitet, men de er heller ikke så "ufinske" at de utelukker et slikt opphav: Hans fikk barna Halvor (nr. 126, s.f.1) og Ingeborg (nr. 130, s.f.1) med NN og Thomas (nr. 134 s.f.1) og Berte (nr. 22, s.f.1) med Mari Eriksdatter.¹⁸⁵

Datteren Berte Hansdatter Gravdalen kom til å gifte seg med Syver Mikkelsen Soot (nr. 45, b.f.1), og som direkte etterkommer etter Mikkel Eskildsen Fallet hører han inn under kategorien "sikre finner". Bertes tre søsken kom alle til å gifte seg, men jeg har ikke kunnet fastslå sikker etnisitet på noen av ektefellene eller deres foreldre.

I 1695 protesterte som nevnt ovenfor fogden mot at Pål Mattisen hadde fått bygslet plassen Gravdalen, blant annet fordi myndighetene ikke ønsket at "Saadane løsze finder" fikk bosette seg så nære grensen mot Sverige.¹⁸⁶ Pål bodde imidlertid fortsatt på Gravdalen i 1701, men flyttet kort tid etter.¹⁸⁷ Hans Tommesen tok så over plassen en gang før 1706. Det vet jeg fordi hans første kone var registrert med bosted Gravdalen da hun døde, og hun må ha dødd senest i 1706, da Hans 12. desember dette år gifter seg med kone nummer to.

Hva kan dette si meg om Hans' etnisitet? Det første som slo meg var at dette kan tyde på at Hans var norsk. I og med at myndighetene ikke ønsket å ha finner boende langs svenskegrensa, er det nærliggende å tenke at Hans ikke ville ha fått tillatelse til å bygsle plassen dersom han hadde vært finsk. Men dersom jeg ser nærmere på ordlyden i uttalelsen fra fogden, blir ikke bildet like entydig. Det er "løsze finder", altså løsfinner, myndighetene ønsker å holde borte fra grenseområdene, ikke nødvendigvis finner generelt. Og Pål og familien hans blir i Finnemanntallet beskrevet som nettopp tiggere og fanter. Jeg vet ingenting om Hans Thomasens liv i tiden før han flyttet til Gravdalen, men dersom jeg forutsetter at han betalte sin skatt og sin bygselsavgift og ellers skikket seg vel, skulle det ikke være noe i veien for at han kunne bygsle plassen, selv om han var finsk.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Vinger kirkebok 1

¹⁸⁶ Referat fra tingmøte 4. mars 1695. Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri.

¹⁸⁷ Manntall 1701

¹⁸⁸ Som nevnt ovenfor, kan det ha vært Pål Mattisens dårlige navn og rykte (jf. omtalen i Finnemanntallet) som var utslagsgivende for fogdens protest, i tillegg til fogdens personlige anliggender. Jeg skriver mer utfyllende om denne saken i kapittel 5.

Da jeg synes at informasjonen jeg har funnet om Hans Thomassen ikke gir meg grunnlag for å si noe sikkert om hvorvidt han, hans koner eller barn var finske eller ikke, ønsker jeg ikke å trekke noen slutninger. Årsaken er at disse slutningene vil få konsekvenser for mine konklusjoner hva angår finnenes grad av giftermål innen og utenfor egen etnisk gruppe. Dette vil jeg derfor komme tilbake til i kapittel 4.

Løsfinner

Johan Henriksen (nr. 46, b.f.3) – løsfinne nr. 1

Johan Henriksen var finsk født og rømte fra soldattjeneste i Sverige til Aurskog en eller annen gang i løpet av Gyldenløvefeiden. Hans kone Valborg Steffensdatter (nr. 47, b.f.3) flyttet etter han fra Brunskog i 1683, noe som et pass underskrevet av pastor Johannes Ihr i Sunds prestegjeld bekrefter.¹⁸⁹ Johan og Valborg flyttet fra Aurskog til Eidskog i 1685, samme år som sønnen Steffen (nr. 48, b.f.3) ble født. Ifølge Finnemantallet livnærte Johan familien ved å svarve for ”got folch i bøyden”, men jeg har ikke klart å finne mer detaljerte opplysninger om hvor familien bodde.¹⁹⁰

Daniel Pålsen (nr. 49, b.f.3) – løsfinne nr. 2

Daniel Pålsen ble født av finske foreldre i Grue sogn i Solør, men tilbrakte det meste av sitt voksne liv i Sverige. I 1684 flyttet han så med kona Eli Larsdatter (nr. 50, b.f.3) og deres fem barn til Eidskog. Her levde de ifølge Finnemantallet i stor armod, og måtte tidvis tigge for å overleve.¹⁹¹

Johan Johansen (nr. 130, b.f.1) – løsfinne nr. 3

¹⁸⁹ FMT:85.

¹⁹⁰ FMT:84

¹⁹¹ FMT:84

Johan Johansen ble født i 1662 og vokste opp på Krokskogen. I 1686 var han husmann hos Johannes Sigfridsen (nr. 65, b.f.1), og han betalte ”hans huussleie til hans Huussvært”.¹⁹² Om dette innebar at han bodde som innerst hos Johannes eller at han hadde en egen plass, har jeg ikke funnet noen opplysninger om. Men i og med at Johan står registrert i Finnemanntallet under Johannes Sigfridsen, og at ingen eventuell plass er nevnt, mener jeg det er mest trolig at han var innerst. Johan var gift med en finsk kvinne fra Krokskogen, og ifølge Finnemanntallet flyttet han til Mangen i 1685, etter en stund å ha jobbet som ”Herr Justitiarius Lunds Schötter [skytter/jeger]”.¹⁹³ Johan Johansen ble begravet 6. januar 1706.¹⁹⁴

Kari Eskildsdatter (nr. 129, b.f.1) – løsfinne nr. 4

Kari Eskildsdatter var i 1686 16 år gammel og tjenestejente hos Sigfrid Sigfridsen (nr. 90, b.f.1) på plassen Lauvhøgda i Eidskog.¹⁹⁵

Hemming (nr. 16, b.f.3) – løsfinne nr. 5

Hemming og hans familie er som nevnt ovenfor registrert under Sigfrid Sigfridsen i Finnemanntallet. Hemming blir her betegnet som en ”løs finde”.¹⁹⁶ Han skal ha blitt født vest for Christiania av finske foreldre i 1642, og flyttet fra Aurskog til Eidskog i 1685. Han var i 1686 gift og hadde en datter, og familien blir beskrevet som fattige uten evne og mulighet til å betale skatt.

Oppsummering

I dette kapittelet har jeg presentert en del av de menneskene som utgjør grunnlaget for denne undersøkelsen - totalt åtte slektsgründere, seks innflyttere, tre innbyggere, fem løsfinner og deres familier. Underveis i presentasjonen har jeg kommet inn på temaer som

¹⁹² FMT:34

¹⁹³ FMT:34.

¹⁹⁴ Vinger kirkebok 1

¹⁹⁵ FMT:77

¹⁹⁶ FMT:78

navnetradisjoner, giftermål, mobilitet, straffesaker, eierforhold og næringsveier, og dette er temaer jeg vil utdype nærmere i de kommende kapitlene.

Under ser dere en oversikt over det totale antallet mennesker i hver av de fire kategoriene i tidsrommet 1650-1725:

Tabell 3.1: Det totale antall bekreftede finner i tidsrommet 1650-1725

Slektsgründere m/familie og etterkommere	230 (241)
Innflyttere m/familie og etterkommere	84 (91)
Innbyggere m/familie og etterkommere	49 (60)
Løsfinner m/familie	84
Totalt	447 (476)

Kilde: Min populasjon.

Kommentarer til tabellen:

Merk at det kun er bekreftede finner som er listet i tabellen. Anne Mortensdatter, Hans Thomasen og Torbjørn Åmot med familier er derfor ikke medregnet. Tallene i parentes inkluderer disse personene.

For å komme fram til det totale antallet mennesker innenfor hver kategori har jeg fulgt visse prinsipper:

- Alle etterkommere er regnet til samme kategori som sin ”stamfar”, altså 1. generasjons menn identifisert i mitt undersøkelsesområde.¹⁹⁷
- Både menn og kvinner gift med en slektsgründers etterkommer regnes til gründerens slekt. Der hvor mann og kvinne er etterkommer av hver sin slektsgründer, regnes kvinnen til mannens slekt.
- Gruppen ”innflyttere” utgjøres som tidligere nevnt av menn som jeg kan bevise flyttet til mitt undersøkelsesområde en gang mellom 1650 og 1725 og som er gift og har etterkommere, men som, så langt jeg har klart å finne ut, ikke er giftet inn i en slektsgründers slekt.

¹⁹⁷ I kapittel 2 forklarer jeg hvorfor jeg har valgt å gjøre det slik.

- Når det gjelder etterkommere etter innflyttere og innbyggere har jeg latt kvinnen regnes til mannens slekt, og følgelig også samme kategori som han.

Ulike valg vil kunne gi ulike tall i en tabell som denne, og jeg vurderte først å la kvinnelige etterkommere etter slektsgründere regnes til sin manns slekt og dermed også hans kategori. I så fall ville antallet innflyttere vært høyere mens antallet slektsgründere ville vært tilsvarende lavere. Men jeg kom fram til at det ville gi et galt bilde av virkeligheten å definere en mann, og dermed også hans kone, som innflyttere, når jeg med sikkerhet vet at hans kone bodde i området fra før.

Jeg har latt være å lage en tilsvarende gruppeinndeling av menneskene som mest sannsynlig var av finsk herkomst. Årsaken til dette er at kategorien ”sannsynlige finner” i sitt vesen er usikker, og derfor har jeg ikke sett det formålstjenlig å telle opp i underkategoriene. Tallene ville da ha framstått som sikrere enn hva de faktisk er.

Hvor stor andel utgjorde finnene?

Hvor stor andel utgjorde finnene av den totale befolkningen i et område? Og hvordan er det hensiktsmessig å gå fram for å finne et noenlunde representativt svar på dette spørsmålet? Det finnes flere måter å tilnærme seg dette problemet på. Det mest nærliggende er rett og slett å ta utgangspunkt i et manntall, for eksempel det for Aurskog fra 1701, og sammenligne antall bekreftede finner med det totale antall innbyggere i området. Hovedproblemet med denne tilnæringsmåten er det store antallet sannsynlige, men ikke bekreftede, finner i mitt materiale. I tillegg gjør det faktum at manntallene registrerte, som navnet tilsier, bare gutter og menn det vanskelig å komme fram til noe sikkert tall.

Min demografiske oversikt for årstallene 1650, 1690 og 1725, inndelt etter alder og kjønn, viser at det blant de bekreftede finnene var et markant kvinneunderskudd, særlig i starten av perioden. Om dette skyldtes at det først og fremst var menn som flyttet over landegrensene, eller om det heller skyldtes at kvinner i mindre grad ble registrert i offentlige papirer, kan jeg ikke si noe sikkert om. Av hensyn til tid og kapasitet har jeg ikke hatt mulighet til å undersøke om denne tendensen også var tydelig blant den bekreftet norske befolkningen. Selvfølgelig kunne jeg som en konsekvens av dette kun sammenlignet antallet gutter og menn, men da jeg

ellers i dette kapittelet har sett på gruppen bekræftede finner under ett, har jeg kommet fram til at dette ikke er en optimal metode for å undersøke størrelsesforholdet gruppene imellom.

I stedet har jeg valgt å undersøke hvor mange av gårdene og plassene registrert i Aurskog i 1701 som har eller har hatt finnebosetting, for så å sammenholde dette tallet med antall gårder og plasser totalt sett. Kriteriet for finnebosetting er at minst én person med bekræftet finsk etnisitet har bodd på gården/plassen.¹⁹⁸ Jeg har altså kun tatt utgangspunkt i de steder som er registrert i manntallet av 1701, med to unntak: Husmannsplassene Bråten og Øisjøen, under Søndre Mangan. Bråten er ikke nevnt i 1701, men jeg vet at det bodde finner der i 1706, og at plassen ble ryddet senest dette år.¹⁹⁹ Hva Øisjøen angår, har jeg ikke lyktes i å finne ut av når denne plassen ble ryddet, men jeg vet at Syver Mikkelsen Soot og kona Berte Hansdatter Gravdalen flyttet hit rundt år 1735.²⁰⁰ I og med at Bråten ble ryddet kun få år etter 1701, og at Øisjøen kom til å huse etterkommere etter slektsgründere, har jeg valgt å vise tallene både medregnet og uten å regne med disse plassene.

Flere av gårdene på listen var oppdelt i flere bruk. I 1701 var det blant annet to brukere både på Ovlien og på Søndre Mangan. Men da begge brukene regnes som én og samme gård i manntallet, har jeg valgt å gjøre det på samme måte i denne oversikten.

Det totale antallet gårder og plasser i Aurskog i 1701 var 156. Av disse bodde det/hadde det bodd så vidt jeg kan se finner på følgende steder:

- Ovlien (gård)
- Fallet (husmannsplass under Ovlien)
- Søndre Mangan (gård)
- Garsjøseter (husmannsplass under Søndre Mangan)
- Gravdalen (husmannsplass under Søndre Mangan)
- Molidalen (husmannsplass under Søndre Mangan)
- Soot (husmannsplass under Søndre Mangan)
- Langlien (husmannsplass under Søndre Mangan)

¹⁹⁸ For kriterier for bekræftet finsk etnisitet, se kapittel 2.

¹⁹⁹ Lillevold 1961a:68

²⁰⁰ Lillevold 1961a:71

- Fagerlien (husmannsplass under Søndre Mangen)
- Husebyskogen (gård)
- (Øisjøen (husmannsplass under Søndre Mangen))
- (Bråten (husmannsplass under Søndre Mangen))

Dette gir en prosentmessig andel finner på 6.4 %. Medregnet plassene Bråten og Øisjøen blir tallet i underkant av 8 %. Dette er forholdsvis lave tall, men det er verdt å huske at jeg kun har inkludert gårder der det har bodd bekreftede finner. Dersom jeg hadde medregnet menneskene av sannsynlig finsk etnisitet, ville prosentandelen ha vært henholdsvis ca. 8.5 % ikke medregnet Bråten og Øisjøen, og ca. 10.5 % medregnet disse plassene. Disse tallene er basert på en overslagsutregning av andelen sannsynlige finner i forhold til de bekreftede.

Jeg har ingen sikre tall på hvor stor andel finnene utgjorde av totalbefolkningen i Eidskog, og tiden strekker heller ikke til for å gjøre en lignende undersøkelse for dette området. Men basert på det inntrykket jeg har fått gjennom å ha jobbet med genealogien, vil jeg anta at det har vært finsk bosetting på en noe større andel av gårdene her enn i Aurskog. I Aurskog var som nevnt finnebosettingen først og fremst konsentrert om gårdene Søndre Mangen og Ovlien med tilliggende plasser, mens befolkningen i Eidskog har vært spredt over et større antall gårder på en større del av kommunens areal.

I dette kapitlet har jeg, så langt kildene har tillatt, gitt en biografisk presentasjon av sentrale representanter for den skogfinske befolkningen i mitt område. I neste kapittel vil jeg ta for meg deres sosioøkonomiske plassering i det norske majoritetssamfunnet.

Kapittel 4: Selveier, leilending eller husmann? - Om skogfinnenes økonomi, mobilitet og giftermålsmønster

For å få et helhetlig inntrykk av skogfinnene i Aurskog, Eidskog og Setskog, er det også viktig å se på deres sosioøkonomiske forhold. Hvordan plasserte de seg økonomisk, og dermed også sosialt, i det norske majoritetssamfunnet? Hvordan de plasserte seg, kan undersøkes ved å se på om de først og fremst var selveiere, leilendinger eller husmenn, og om eie-/leieforholdet endret seg i løpet av livet. Videre kan finnenes yrker (utenom de som er relatert til jordbruk) fortelle om deres sosiale status og/eller mobilitet - var de kroppsarbeidere, eller hadde de yrker lenger opp på den sosiale rangstigen? Samlet bør dette kunne si oss noe om hvorvidt det var slik at finsk etnisitet førte inn i en bestemt økonomisk stilling. Et siste spørsmål er i hvilken grad gårdsdriften var preget av selvforsyning eller hadde innslag av markedsøkonomi. Dette kan undersøkes ved å studere skifter. Jeg har tatt med utdrag av to skifter, fra etterkommere etter Sigfrid Pedersen og Mikkel Eskildsen Fallet.²⁰¹ Dessuten vil jeg i dette kapitlet ta for meg skogfinnenes geografiske mobilitet og giftermålsmønster.

Under presenteres skogfinnenes yrker, samt eie-/leieforholdet til alle slektsgründere, innflyttere, innbyggere og løsfinner, og deres barn, der denne type informasjon har vært mulig å oppdrive. Gjennomgangen vil således gi grunnlag for å svare på spørsmålene skissert ovenfor om skogfinnenes økonomiske og sosiale stilling. For at informasjonsmengden ikke skal bli for stor, har jeg begrenset oversikten til de to første generasjonene. Opplysningene om enkelte av personene er mangelfulle. Dermed er det umulig å gi et helt korrekt bilde av situasjonen slik den var. Et fellestrekk for skogfinnene var at de flyttet ofte, og derfor nevner jeg fortrinnsvis de gårder/plasser hvor de bodde lengst. En del av informasjonen er nedskrevet før, i den generelle presentasjonen av hver enkelt person/familie, men jeg gjentar det her for oversiktlighetens skyld.

Slektsgründere

²⁰¹ I denne sammenhengen utgjør utdragene av de to skiftene kun eksempler på hva skifter etter finnefamilier kunne inneholde. Om jeg skulle ha utnyttet skiftene som kilder til fulle, måtte jeg ha hatt betraktelig flere enn to, og i tillegg burde jeg ha hatt sammenlignbart materiale fra den norske befolkningen i området. Tidsaspektet, samt omfanget av en masteroppgave, har dessverre ikke tillatt dette i denne omgang.

Sigfrid Pedersen: Bygslet Søndre Mangen av kronen i 1651/52.

- NN Sigfridsdatter: Mannen Peder Henriksen var fra 1679 husmann hos NNs bror Peder.
- Peder Sigfridsen: Bygslet halve Søndre Mangen (den delen som hadde tilhørt Morten Mangen) ca. 1668. Men derom hersker det tvil, da han ikke kunne oppvise noen bygselseddel verken i 1686 eller i forbindelse med utkastelsen i 1690/91. Peder hadde to husmenn i 1686: Peder Henriksen og Jens Jensen.
Peder Sigfridsen bodde i 1701 på husmannsplassen Garsjøseter under Søndre Mangen.
- Johannes Sigfridsen: Brukte sin avdøde fars halvdel av Søndre Mangen sammen med sin mor, men etter hennes død i 1685 bygslet Johannes den mest sannsynlig aldri selv. I 1701 bodde han og familien på husmannsplassen Molidalen under Søndre Mangen.
- Sigfrid Sigfridsen: Bodde først på plassen Lauvhøgda under skogeieendommen Bolskog i Eidskog, før han i 1685 bygslet halve gården Almenningen av eieren Hallstein Trandem. I 1690-åra kjøpte presten i Sørum, Kolbjørn Thorstensen, Almenningen.²⁰²

Morten Pedersen/Jakobsen Mangen: Bygslet halve Søndre Mangen en gang på 1650-tallet, nøyaktig årstall er ukjent.

- Morten Mortensen Ovlien: Bygslet halve gården Ovlien i Aurskog i 1680.
- Peder Mortensen Ovlien: Bygslet den andre halvparten av Ovlien i 1680, etter blant annet å ha bodd på Krokskogen i 13 år. Ovlien var krongods fram til midten av 1600-tallet, da assessor Anders Simensen overtok gården.
- Jakob Mortensen: Husmann under sin mor Berte og presten Christen Schancke på Søndre Mangen i 1666. Ellers ingen opplysninger om bosted og økonomisk situasjon.
- Anders Mortensen: Bodde i Ovlien i 1672. Var mest sannsynlig husmann her.
- Ole Mortensen Kjensmo: I tjeneste i 1683. Tilnavnet "Kjensmo" tyder på at han på et eller annet tidspunkt har bodd på plassen Kjensmo under gården Ljøner i Eidskog.
- Mari Mortensdatter: Var sammen med mannen Botve Larsen bruker på gården Havsjømoen i Eidskog fra senest 1693. Havsjømoen var krongods fram til 1690, da Christiania-borgeren Anders Hansen kjøpte gården.²⁰³

²⁰² Engen 1982a:265

²⁰³ Engen 1982a:505

Mikkel Eskildsen Fallet: I 1664 brukte Mikkel sammen med sønnen Hans Mikkelsen husmannsplassen Fallet under gården Ovljen. I 1666 var Mikkel bruker alene.

- Hans Mikkelsen Ovljen bygslet halve Ovljen senest i 1666, men flyttet ca 1776 til Nes hvor han livnærte seg av svarving og dagarbeid.

Pål Steffensen Mangestrand: Pål og familien flyttet ofte, og bodde vekselvis blant annet på Havsjømoen og plassen Mangestrand i Nes på 1680-tallet. Ifølge bygdeboken hadde Pål i tillegg bygselseddel på gården Bjørknæs i Nes, utstedt av Anders Simensen, men dette har jeg ikke hatt anledning til å undersøke nærmere.²⁰⁴

Mattis Pålsen: Familien var omreisende fram til 1684, da de slo seg ned i Havsjømoen.

- Pål Mattisen bodde på plassen Gravdalen under Søndre Mangen i Aurskog i 1695.²⁰⁵

Pål Pålsen Fjellskogen: Brukte plassen Fjellskogen i Eidskog fra 1669. På denne tiden var Fjellskogen kongsallmenning.

- Lisabet Pålsdatter bodde på plassen Fjellbu, en annen av plassene på Fjellskogen, med sin familie.
- Klemet Pålsen tok over plassen Fjellskogen etter sin far.

Kristoffer Pålsen Fjellbu: Ryddet plassen Fjellbu under Fjellskogen ca 1660.

- Marte Kristoffersdatter: Bodde sammen med familien på plassen Smerud under gården Ljøner i Eidskog. Ljøner hadde mange forskjellige eiere på 16- og 1700-tallet. De fleste hadde det til felles at de var velstående borgere fra Christiania som så verdien i den store skoggården.
- Berte Kristoffersdatter og mannen Anders Pedersen brukte plassen Fjellskogen sammen med Klemet Pålsen.
- Daniel Kristoffersen: Bodde også på Fjellskogen på 1690-tallet og noen år framover, men hadde flyttet til Fjellbu med sin kone en gang tidlig på 1730-tallet.

Torbjørn Brynhildsen Åmot: Bodde på gården Åmot i Setskog. Fra 1656 var Jørgen Østby eier av Åmot, men i 1666 gikk gården som pant fra eier Jørgen til bruker Torbjørn, og ni år

²⁰⁴ Engen 1982a:506

²⁰⁵ Om Pål Mattisens bygsling av Gravdalen hersket det strid. Se mer om dette i kapittel 5.

senere, i 1675, kjøpte Torbjørn gården og ble eier av hele Åmot, inkludert plassene Sætra og Ødegården. Torbjørn solgte gården etter noen år, men allerede i 1691 kjøpte hans sønner Syver, Halvor og Brynhild den tilbake – Syver kjøpte hovedbruket, mens brødrene kjøpte hver sin av husmannsplassene.

- Karen Torbjørnsdatter Åmot giftet seg med nordmannen Ole Andersen Kinnestad og tilbrakte mesteparten av sitt liv på gården Kinnestad i Setskog.

Innflyttere

Peder Andersson: Bygslet gården Børslungen i Vinger i 1665, og flyttet videre til husmannsplassen Buholtet under Nordre Grasmo i Eidskog i 1697. Nordre Grasmo var eid av kirken: I 1647 het det at ”prestebølet i Vinger eide 1 fjerding og i 1667 6 lipund 1 remål i Grasmo.”²⁰⁶

Mathis Andersson Savolainen/Saffveland: Var i 1667 bruker av gården Vestfjellbakken i Eidskog; ett av fire bruk på Vestfjell. Ved matrikkelen i 1667 var gården delvis krongods, og delvis eid av utenbygds bønder.

- Per Mathisen Savolainen og familien tilbrakte også det meste av livet på Vestfjell.
- Mathis Mathisen Savolainen og Marte Pedersdatter bodde først på plassen Buholtet hos hennes foreldre, Peder Andersson og Helge Mattisdatter, før de flyttet til Fjellbu.
- Erland Mathisen Savolainen bodde en periode, uvisst hvor lenge, på plassen Lindkjølen under gården Gaustad i Eidskog. Det var Erland som ryddet plassen, og han var husmann under Ole og Herman Toressønner Gaustad.²⁰⁷

Pål Jørgensen Hornkjølen: Pål bygslet halve gården Ellingsrud i Vinger ca år 1673. Deretter flyttet familien til Nordre Hornkjølen, en husmannsplass under Søndre Grasmo som mest sannsynlig ble ryddet av Pål selv. Søndre Grasmo var i likhet med Nordre Grasmo eid av kirken.

Johan Bertilsson Laukkainen: Johan og kona bodde som innerster hos Simon Mathisen på husmannsplassen Smerud under gården Ljøner i Eidskog.

- Israel Johansen Laukkainen tok over Smerud etter Simon Mathisen.

²⁰⁶ Engen 1982c:384

²⁰⁷ Engen 1982d:492

Lars Sigfridsen Finnsrud: Brukte halvparten av gården Finnsrud i Eidskog i 1686. Gårdparten var på dette tidspunktet eid av den lokale bonden Arne Trandem, men i løpet av 1700-tallet ble hele Finnsrud solgt til kjente trelastborgere som Carsten Tank, Haagen Nielsen og Carsten Anker. Lars og familien hadde en finsk innerstfamilie bestående av fem personer boende hos seg.

Anne Mortensdatter: Anne og barna bodde i 1686 på en husmannsplass ved Lauvhøgda i Eidskog. Lauvhøgda var husmannsplass på skogeiendommen Bolskog, som fra år 1700 var eid av Colbjørnsen-familien i Fredrikshald.²⁰⁸ Før dette eide mest sannsynlig gårdene Ljøner og Klanderud hver sin halvpart av Lauvhøgda.

Innbyggere

Thomas Andersen Vaisen/Vaissinen: Var husmann under gården Pramhus i Eidskog år 1700. Hva plassen het, er ukjent. Pramhus var en av de store skoggårdene i Eidskog, og var sannsynligvis delt i tre bruk allerede i middelalderen. På begynnelsen av 1700-tallet var Nordre Pramhus eid av utenbygds borgere, mens selveiende bønder utgjorde resten av eierskapet. Utover 1700-tallet endret imidlertid dette seg, og hele gården ble overtatt av utenbygds skogeiere.²⁰⁹

- Ole Thomasen Vaisen bodde mesteparten av livet på Pramhussetra, en husmannsplass under Pramhus.

Søren Sørensen Bjørknes: Navnet hans tilsier at han mest sannsynlig bodde på en plass eller gård i tilknytning til Bjørknessjøen i Nes. Noe mer konkrete opplysninger om bosted har jeg dessverre ikke funnet.

Hans Thomasen: Hans og familien levde sitt liv på husmannsplassene Øisjøen og Gravidalen, som begge hørte under Søndre Mangen.

Løsfinner

²⁰⁸ Engen 1982a:122

²⁰⁹ Engen 1982c:141-142

Få av løsfinnene hadde fast bosted, eller det er vanskelig å finne konkrete opplysninger om boforhold. Når det gjelder personene presentert over, vet vi at Johan Johansen i 1686 var husmann, mest sannsynlig innerst, hos Johannes Sigfridsen, mens Kari Eskildsdatter samme år var tjenestejente hos Sigfrid Sigfridsen.

Som gjennomgangen viser, var det svært utbredt at én og samme person både var husmann og leilending i løpet av livet. Noen startet voksenlivet som husmann og avanserte senere til leilending, mens andre gikk den motsatte veien fra leilending til husmann.²¹⁰ Atter andre kunne variere mellom husmannsplasser og bygselbruk. Av denne grunn er det vanskelig å angi det eksakte antallet innen hver kategori. Tallene blir derfor delvis basert på mitt inntrykk av hva slags type eie-/leieforhold som utgjorde hoveddelen av den enkeltes livsløp.

Tabell 4.1: Fordeling selveiere-leilendinger-husmenn blant personene nevnt i oversikten.²¹¹

	Selveiere	Leilendinger	Husmenn
Slektsgründere	2	10	15
Innflyttere		3	6
Innbyggere		1	3
Løsfinner			2

Kilde: Min undersøkelsesgruppe, jf. kapittel 3.

Tallene i tabellen viser at den prosentvise andelen husmenn var lavest blant slektsgründerne. Blant innflytterne var det dobbelt så mange husmenn som leilendinger, mens kun én av fire innbyggere bodde på bygslet gård. Ingen av løsfinnene hadde, så vidt jeg kan se, bygselbrev. Videre kan vi lese ut av oversikten at flere finner av 1. generasjon enn generasjonen etter var leilendinger.²¹² Kombinert med at slektsgründerne jevnt over var født tidligere enn personene i de andre gruppene, og/eller hadde kommet til Norge på et tidligere tidspunkt, tegner dette et bilde av at den økonomiske situasjonen til skogfynnene gradvis ble forverret etter som årene gikk. Selvfølgelig er dette et lite utvalg å basere konklusjoner på, men det gir i det minste en pekepinn om hvordan skogfynnene plasserte seg økonomisk i det norske majoritetssamfunnet.

²¹⁰ Her legger jeg til grunn at bygsel hadde høyere status enn å være husmann.

²¹¹ I tabellen skiller jeg ikke mellom hel- og halvgårder.

²¹² Forbehold for relativt små tall.

For mange av personene i undersøkelsesgruppen finnes kun ett kjent bosted, mens vi har informasjon om eiendomsforhold nesten fra vugge til grav for andre i gruppen. Det sistnevnte gir oss mulighet til å se hvordan den sosioøkonomiske statusen endret seg i løpet av livet. Jeg har valgt å dele inn i tre kategorier, basert på personenes eie-/leieforhold:

- Fra husmann til leilending: Sigfrid Sigfridsen, Morten Mortensen Ovlien, Peder Mortensen Ovlien.
- Fra leilending til husmann: Peder Sigfridsen, Johannes Sigfridsen, Peder Andersson, Pål Jørgensen Hornkjølen.
- Kombinasjon av disse: Hans Mikkelsen Ovlien, Pål Steffensen Mangestrand.

I tillegg finnes også et eksempel på at en løsfinne ble bofast husmann, idet Mattis Pålsen flyttet til en husmannsplass under Havsjømoen i 1684.

Skifte av sosioøkonomisk status kunne ha forskjellige årsaker. Selvfølgelig spilte alder en rolle. Det var ikke uvanlig at en gutt begynte voksenlivet som tjenestekar og at han etter hvert klarte å legge nok penger til side til å betale førstebyggesel for en gård. Motsatt kunne for eksempel konflikter med gårdeier og brudd på leievilkår føre til at man ble tvunget fra gård til husmannsplass eller en tilværelse som innerst.²¹³

Det er verdt å merke seg at det kun er blant slektsgründerne vi finner selveiere. De to selveierne i oversikten er Torbjørn Brynhildsen Åmot og datteren Karen, som var gift med den norske bonden Ole Andersen Kinnestad. Denne familien skiller seg ut fra de andre på flere måter: Begge de to gårdene, Åmot og Kinnestad, lå i Setskog. Like til Johannes Sigfridsen, sønn av Sigfrid Sigfridsen, ryddet plassen Grasmoen i Setskog i 1720-årene, var Torbjørn Åmot den eneste personen som muligens var av finneætt i dette området. Og som poengtert i kapittel 3, har det ikke vært mulig å bevise at Torbjørn faktisk var finsk. I tillegg er det hevet over enhver tvil at svigersønnen Ole var norsk. Kan det faktum at Torbjørn Åmot og hans familie var de eneste selveierne blant alle personene i 1. og 2. generasjon i undersøkelsesgruppen, peke i retning av at de var norske? Om man besvarer dette spørsmålet med ”ja”, uttrykkes en oppfatning av at nordmenn flest hadde høyere sosioøkonomisk status enn finnene, og at finsk etnisitet førte inn i de lavere sosiale sjikt. Jeg tror virkeligheten var

²¹³ Et eksempel på dette er Peder og Johannes Sigfridsen og deres skjebne på 1690-tallet, selv om saken om utkastelsen fra Søndre Mangan i 1691 viser at det er usikkert om brødrene burde vært kalt leilendinger i utgangspunktet.

mer sammensatt enn som så, selv om de fleste finnene i mitt materiale nok tilhørte den fattigere delen av befolkningen:

Kan skogfinnernes yrker si oss noe om deres sosiale status eller mobilitet? Langt de fleste levde av å dyrke jorden. Men i de tilfeller hvor personene hadde andre typer levebrød, er dette nevnt i hovedpresentasjonen: De var tjenestefolk og soldater, svarvere, børsemakere og jegere, tiggere og dagarbeidere – alle vanlige yrker på den tiden, men samtidig yrker forholdsvis langt nede på den sosiale rangstigen. Kun én person nevnes så vidt jeg kan se med et yrke som vitner om sosial oppdrift, nemlig Ole Mortensen Kjensmo, som oppgis å være fullmektig ved Repshus jernverk i Eidskog.

Som nevnt i kapittel 1, er et eventuelt finnemantall for Setskog og Høland tapt. Men Odd Ottesen har gjennomgått tingbøkene for Høland i tiden 1663-1698, uten å finne noe som vitner om at det var finsk bosetting der. Det kan være mange grunner til dette, men jeg er tilbøyelig til å tro at det ikke fantes bofaste finner i Høland prestegjeld i siste halvdel av 1600-tallet.²¹⁴ Hva kan være årsaken til dette?

Et stort flertall av gårdene i Høland var i privat eie. Mange var eid av lokale bønder eller byborgere. Byborgerne investerte i gårdene som skogseiendom og var neppe interessert i utstrakt svedjebruk, og bøndene voktet sin eiendom vel. I Aurskog derimot, var Ovlien- og Mangen-gårdene krongods. Kanskje betød det mindre for kronens representanter hvordan gårdene ble drevet, så lenge landskylden ble betalt i tide? Fra saken om utkastelsen fra Søndre Mangen, vet vi jo at Sigfridsen-brødrene i 1690 hadde bodd på gården i mange år, tilsynelatende uten godkjent bygselbrev, men at de så sent som i 1686 betalte sin landskyld. Kan det altså være som følger: En nær, lokal eier eller en eier interessert i skogen og et høyst mulig økonomisk overskudd holdt finnene unna, mens en mer upersonlig eier som kronen gav åpning for finnebosetning? Om dette stemmer, kan det være med på å forklare hvorfor det fantes en såpass stor finsk populasjon i Aurskog, mens antallet var tilsvarende lavt i

²¹⁴ Andre mulige forklaringer på hvorfor ingen finner nevnes i tingbøkene kan være at de rett og slett ikke var involvert i noen konflikter. Det kan også tenkes at de ganske enkelt ikke ble omtalt som finner, eller at de ikke ble omtalt i det hele tatt - det var tross alt bare et fåtall av datidens mennesker som ble omtalt i tingbøkene.

Høland.²¹⁵ Dette leder oss videre til neste spørsmål: Hvor utbredt var egentlig svedjebruket blant finnene i mitt område?

Tradisjonsmaterialet om skogfinnene legger stor vekt på at de livnærte seg av svedjebruk.²¹⁶ Derfor finner jeg det merkelig at bruksformen i svært liten grad nevnes i kildene i forbindelse med min undersøkelsesgruppe. Av ”mine” finner er det kun Peder og Johannes Sigfridsen og Morten og Peder Mortensen i Aurskog, samt Sigfrid Sigfridsen og Pål Pålsen Fjellskogen i Eidskog, som rapporteres å hugge bråter og dyrke rug.²¹⁷ Var svedjebruket spesielt lite utbredt i disse områdene? Eller er det heller slik at teknikken ble sett på som noe såpass selvfølgelig at den ikke nevnes eksplisitt i kildene? I det minste er ikke svedjebruk nevnt i de kilder som er gjennomgått nøye i denne sammenheng; Finnemanntallet, kirkebøker og tingbøker. Dette vil jeg komme tilbake til i konklusjonen.

Kan skifter si oss noe om finnenes gårdsdrift var preget av selvforsyning eller markedsøkonomi? Under er utdrag fra skifter på husmannsplassene Mattisrud og Grasmoen:

Utdrag av skifte etter Mattis Nilsen Mattisrud (nr. 138, b.f.1) og Dorthe Rasmusdatter (nr. 136, s.f.1) på plassen Mattisrud på Kjuseier i Nes sogn, 25. september 1732:

Ekteparet døde like etter hverandre uten livsarvinger. Registrering av boet ble gjort 14. august 1732. Det er et forholdsvis rikheldig bo, med en mengde gjenstander. Under er en oversikt over noen av gjenstandene:

- Husdyr: 4 kuer, 1 kalv, 4 geiter, 2 killinger, 2 sauer og 3 lam. (Ingen hest eller plog nevnes.)

Av Mattis’ gangklær kan nevnes:

- 3 hatter, 2 oterskinnsluer, 3 stykk ”kjol” med messingknapper, 1 skinnvest med messingknapper, 2 par skinnbukser, samt skjorter og hoser.
- Boets samlede inntekt: 79 rd, 1 ort, 5 skilling.
- Gjeld (og skifteomkostninger): 30 rd, 6 skilling.

²¹⁵ Dette er kun en hypotese, og ikke en problemstilling jeg har hatt mulighet til å undersøke nærmere i denne omgang.

²¹⁶ For informasjon om svedjebruk, se kapittel 2.

²¹⁷ I tillegg ble Erik Ovlien anklaget for å ha stjålet rugkorn fra Anders Ovlien. I og med at kornet saken dreier seg om er rug, er det sannsynlig at også Anders Ovlien bedrev svedjebruk, men dette kan vi ikke vite sikkert.

- Boets netto til arvingene: 49 rd, 23 skilling.

Utdrag av skifte på husmannsplassen Grasmoen under Hverven i Setskog anneks, Høland prestegjeld, etter forlangende av ektefolkene Johannes Sigfridsen (nr. 72, b.f.1) og Elen Nilsdatter Ødegården (nr. 108, s.f.1), 5. februar 1759:

- Husdyr: 1 gammel brun jolk [vallak], 14 år gammel (4 rd), 1 gammelt skydd²¹⁸ (1 rd), 4 kyr (Torskier, Rødelin, Stierne og Kinneros), 1 tyr (Lakman), 3 geiter, 2 ungbukker, 2 voksne sauer, 5 ungsauer.
- 6 fiskegarn (1 rd, 2 ort)
- 1 plog
- Boets løsøre vurdert til: 46 rd, 3 ort, 2 skilling.
- Boets samlede utgifter: 35 rd, 3 ort, 19 skilling.
- Boets netto til arvingene: 10 rd, 3 ort og 17 skilling. Dette beløpet deles mellom barna i 1. kull, det vil si barna fra ekteskapet mellom Johannes og Rønnaug Andersdatter.

Halvor Johannesen, en av Johannes' sønner fra ekteskapet med avdøde Rønnaug Andersdatter, hadde kommet til avtale med far og stemor om straks å overta halve bruket i Grasmoen mot å betale sin umyndige søster Anne Johannesdatter (født 1737) 6 rd, ettersom hun ennå ikke hadde mottatt full hjemmegave. På dette tidspunktet var gården eid av lokale bønder.

Merknad til skiftene:

Omfanget av oppgaven og tiden jeg har til rådighet har ikke tillatt meg å undersøke flere skifter enn disse to. Derfor har jeg heller ikke noe godt sammenligningsgrunnlag. Det hadde vært ideelt å sammenligne disse skiftene med tilsvarende fra norske husmannsplasser, men de får heller stå som enkeltstående eksempler på to finnefamiliers økonomiske situasjon.

²¹⁸ Jeg har ikke klart å finne ut hva et "skydd" var. Ut fra sammenhengen og ordets moderne betydning, mener jeg det er sannsynlig at det er snakk om en form for hestedekke, selv om verdien (1 rd, samme pris som seks fiskegarn) synes noe høy.

Så vidt jeg kan bedømme, stikker ingen av de to skiftene seg ut på noe som helst vis. Her er intet som gir inntrykk av å være noe annet enn skifter på en hvilket som helst husmannsplass, det være seg norsk eller finsk. Det er imidlertid viktig å ta hensyn til at de offentlige skiftene ofte ikke var representative for befolkningen. Blant annet var det sjelden at det ble skiftet offentlig i de aller fattigste familiene, og på grunn av sorenskriverens krav om 1% av boets verdi i gebyr kunne de etterlatte forsøke å unndra gjenstander fra taksering og fordeling. Det er også viktig å være oppmerksom på tall for netto formue, da en liten gård med lav gjeld kunne ende på samme tall som et rikt bo med store låneforpliktelser.²¹⁹

Skiftet på Mattisrud viser et mer ryddig og rikere bo enn det på Grasmoen, men så har da også parets barn på Mattisrud ingen barn. I skiftet på Grasmoen er det tre kull barn inne i bildet, da Johannes Sigfridsen hadde til sammen 18 barn med sine tre koner. Så selv om boet virker fattigere, kan det skyldes betydelige overføringer (i forkant av og utenfor skiftet) til de eldste barna, i form av hjemmegaver.²²⁰ At det bare var barna fra første kull på Grasmoen som delte boets netto, skyldes muligens at det aldri var blitt holdt skifte etter deres mor Rønnaug Andersdatter (begravet 3. juli 1739), samt det forhold at ekteparet på Grasmoen stadig var produktive: Yngstebarnet Nils var på dette tidspunktet kun tre uker gammel, og Johannes og Elen fikk faktisk ytterligere ett barn etter den tid; Johannes, døpt 19. september 1762. Det eneste barnet Johannes fikk med Birte Stensdatter, kone nr. 2, var sønnen Knut som ble begravet 7. juli 1742, samme dag som sin mor. Skiftet ligner i det hele et sterkt forsinket arveoppgjør etter Johannes Sigfridsens første kone Rønnaug, kanskje i forbindelse med at sønnen Halvor skulle overta halve bruket på Grasmoen.

Det er verdt å merke seg at det verken var hest eller plog på Mattisrud, mens det på Grasmoen var minst én hest. Dersom det var jordvei på Mattisrud, må den enten ha vært drevet som spadebruk, eller folket der har basert seg på å låne eller leie hest og plog. På Grasmoen er det registrert seks fiskegarn, men jeg kan ikke se at det nevnes noen båt. Kanskje hadde sønnen

²¹⁹ Dyrvik 1996

²²⁰ "Hjemmegave" eller "hjemmefølge" var betegnelser på utstyr og midler spesielt døtre fikk med seg inn i ekteskapet. Hjemmefølge var i prinsippet brudens eiendom, selv om hun sjelden hadde full råderett over den så lenge ektemannen levde. Sammen med brudgommens motgave, "morgengaven", skulle hjemmefølge tjene til å sikre bruden økonomisk om hun skulle bli sittende igjen som enke. Ofte ble hjemmefølge betraktet som forskudd på arv. Kilde: <http://lokalhistoriewiki.no/index.php/Leksikon:Hjemmef%C3%B8lge> (Norsk historisk leksikon på nett.)

Halvor allerede overtatt den som en del av hjemmegaven? Det er umulig å vite, men fiskegarnene viser uansett at fiske var en del av næringsgrunnlaget på plassen.

Innledningsvis i dette kapittelet stilte jeg spørsmål om finnenes eiendeler kan si oss noe om hvorvidt de var selvforsynte med både mat og klær, eller om de også hadde mulighet til å skaffe til veie varer de ikke kunne produsere selv. Av innbolisten ser vi at flere av klesplaggene fra Mattisrud var utstyrt med messingknapper, og disse må nødvendigvis være laget utenbygds. Allikevel gir begge husmannsplassene inntrykk av høy grad av selvberging. Både Johannes Sigfridsen og Mattis Nilsen Mattisrud dyrket jorda og holdt husdyr som kunne gi både melk, kjøtt og huder, og de fisket og jaktet: Oterskinnsluene på Mattisrud kan vi gå ut fra at ble laget av skinn fra dyr folket der hadde skutt selv. Hadde driften på plassene derimot vært veldig spesialisert, hadde finnene måttet kjøpe flere produkter utenfra.

Som det framkommer av datoene, ble skiftene foretatt etter min undersøkelsesperiode. Årsaken til at de allikevel er inkludert i framstillingen, er at personene det er skiftet etter er født mellom 1650 og 1725, og således inngår i min undersøkelsesgruppe. Mattis Nilsen Mattisrud bodde i Nes da han døde, men i og med at han var sønnesønn av Mikkel Eskildsen Fallet, mener jeg det kan forsvares å ta med skiftet etter han her.

Geografisk mobilitet

I det foregående har jeg diskutert sosial mobilitet hos skogfinnene. For å få et om mulig mer helhetlig bilde av gruppen, er det også verdt å undersøke deres grad av geografisk mobilitet. Felles for alle førstegenerasjons skogfinner i Eidskog, Aurskog og Setskog er at de på et eller annet tidspunkt flyttet fra Sverige til Norge. Jeg har ikke funnet noen personer i mitt materiale som kom direkte fra Finland. Når skogfinnenes geografiske mobilitet her skal behandles, vil jeg derfor kun konsentrere meg om skifte av bosted etter innvandringen til Norge. Særlig vil det bli lagt vekt på om de flyttet ofte eller sjelden, hvor de flyttet, og om det er mulig å si noe om de flyttet fordi de *måtte*, eller fordi de *kunne*. I tillegg vil jeg undersøke om den geografiske og sosiale mobiliteten hadde sammenheng med hverandre. Sagt på en annen måte - innebar geografisk flytting også endring av sosial status?

Flyttet skogfinnene ofte eller sjelden? Pål Steffensen Mangestrand og Sigfrid Sigfridsen peker seg ut som de som flyttet mest av personene i materialet mitt: Som beskrevet i kapittel 3, vokste Pål Steffensen opp på Fallet under Ovlén i Aurskog, før han flyttet til henholdsvis Havsjømoen i Eidskog og Mangestrand i Nes. Deretter flyttet han til en plass under Søndre Mangen i Aurskog, så atter til Havsjømoen, før han våren 1685 flyttet til Mangestrand på ny. I 1689 flyttet han til Vinger, og i tillegg til dette skal han ha hatt bygselseddel på gården Bjørknes i Nes.

Sigfrid Sigfridsen vokste opp på Søndre Mangen. Som ung oppholdt han seg en tid i Sverige, men flyttet til Lauvhøgda i Eidskog på slutten av 1670-tallet. Etter dette bodde han på gårdene Almenningen og Kråkfoss, begge beliggende i Eidskog. Pål flyttet altså minst åtte ganger i løpet av livet, mens Sigfrid byttet tilholdssted fem ganger. De opplysningene jeg har tilgjengelig, peker i retning av at disse to flyttet oftere enn gjennomsnittet av den finske befolkningen. Men dette er vanskelig å slå fast sikkert, i og med at jeg for de fleste av personene kun har opplysninger om ett eller to ulike bosteder. Uansett står Pål og Sigfrid i sterk kontrast til for eksempel Sigfrid Pedersen, Pål Pålsen Fjellskogen og Torbjørn Brynhildsen Åmot, som så vidt vi vet flyttet til henholdsvis Søndre Mangen, Fjellskogen og Åmot forholdsvis snart etter at de kom til Norge. Og så langt kildene kan fortelle, forble de på sine gårder og plasser livet ut. Det hadde vært interessant å finne en forklaring på forskjellene i flyttehyppighet, men materialet mitt gir dessverre ingen klare pekepinner om dette.

Når det gjelder spørsmålet om hvor finnene flyttet, gir kildene svar. De fleste av personene i undersøkelsesgruppen flyttet innenfor et forholdsvis begrenset geografisk område. Selv om det kunne være både kilometer og mil mellom plassene, så holdt de seg stort sett innen ett og samme prestegjeld. Slik sett avviker Pål Steffensen Mangestrand fra resten av gruppen, ved at han i løpet av livet bodde både i Aurskog, Eidskog, Nes og Vinger. Et annet trekk ved flyttemønsteret det er verdt å merke seg, er at finnene i stor grad byttet på å bo på de samme plassene. Det finnes mange eksempler på dette. Blant annet bodde som tidligere nevnt Mikkel Hansen på Soot i 1701, en plass som Peder og Johannes Sigfridsen hadde ryddet, mens Peder og familien dette år bodde hos sønnen Peder Pedersen Sjølungen på plassen Garsjøseter, også denne under Søndre Mangen. Anders Hansen Garsjøen flyttet etter hvert hit. Mattis Simonsen tok over plassen Fjellskogen etter Klemet Pålsen, sønn av Pål Pålsen Fjellskogen, mens Mathis Mathisen Savolainen en periode bodde på plassen Fjellbu, som Kristoffer Pålsen

Fjellbu, Pål Pålsen Fjellskogens bror, hadde ryddet. De holdt seg altså til sine egne, og den skogfinske bosettingen var konsentrert om noen ganske få gårder og plasser, sammenlignet med det totale antallet gårder og plasser i området.²²¹ I hvilken grad dette skyldtes bevisst organisering fra finnenes side vites ei, men det må uansett ha skjedd på gårdeiernes premisser.

Sent i perioden kan man også se en tendens til at det var finsk bosetting på husmannsplasser tilhørende gårder med norske bygslere, der det kun én generasjon tidligere hadde vært finske leilendinger. Dette gjaldt blant annet Søndre Mangen.

Hvorfor flyttet skogfinnene? Igjen er mitt kildemateriale i de fleste tilfeller for sparsomt til å gi sikre svar. Noen, som finnene på Søndre Mangen, måtte flytte fra gård til plass blant annet på grunn av mislighold av gården de mente å ha bygslet. Andre årsaker til tvungen flytting kan tenkes å ha vært at en gård fikk ny eier, mangel på penger til å betale bygselavgift og skatter, eller fordi plassen ikke ga utkomme nok til å fø familien, og det derfor ikke fantes noen annen utvei enn å søke lykken et annet sted. De som flyttet fordi de *kunne* derimot, har nok også vært motivert av ønsket om et bedre liv, men disse har hatt ressurser og muligheter til å realisere ønsket, for eksempel ved å flytte fra husmannsplass til bygslet gård. I tillegg viser materialet mitt at folk flyttet på grunn av arbeid, gjerne som tjenestefolk hos andre finner, giftermål og arv, og et ønske om å bo med familie. Geografisk flytting kunne dermed innebære en endring i sosial status. Ble man tvunget til å flytte, ville dette sannsynligvis medføre et fall i sosial status, mens flytting grunnet arbeid, giftermål eller en forventning om bedre økonomiske forhold, snarere kunne resultere i at statusen forble på samme nivå, eller til og med økte.

Giftermålsmønster

I kapittel 1 ble det spurt om hvordan giftermålsmønsteret i en etnisk gruppe har betydning for i hvilken grad gruppen vil greie å opprettholde sin kultur over tid. Det er avgjørende at det er stor grad av giftermål mellom medlemmer av gruppen, såkalte endogame ekteskap, og en forutsetning for dette er en forholdsvis god balanse mellom menn og kvinner.²²² Hvordan var så kjønnsfordelingen i mitt område? I 1650 var det over dobbelt så mange menn som

²²¹ Se også kapittel 3.

²²² Et vanlig syn er at kvinner er mer tradisjonstro. Et kvinneunderskudd vil føre til at flere menn vil gifte seg utenfor gruppen, og dermed lettere assimileres.

kvinner blant de bekreftede finnene, mens det i 1725 var en nesten jevn fordeling mellom kjønnene. Her må det også tas hensyn til at kvinner sannsynligvis var underrepresentert i statistikkene.²²³ Sentrale spørsmål er: Forekom giftermål finner imellom i Eidskog, Setskog og Eidskog? Kan man se en endring i mønsteret over tid? Giftet folk seg først og fremst med finner fra samme område, eller var det også vanlig å finne ektefelle utenfra, fra for eksempel Sverige? Og ikke minst – kan jeg finne eksempler på ekteskap mellom finne og nordmann i materialet mitt?

Her er en oversikt over hvor personene i undersøkelsesgruppen fant sin ektefelle. Inkludert i oversikten er personer fra 1.- og 2. generasjon, sortert etter de fire kategoriene jeg opererer med i kapittel 3.²²⁴

**Tabell 4.2: Oversikt over opphavsstedet til ektefellene til slektsgründere/innflyttere/innbyggere/løsfinner og deres barn:
1. generasjon/2. generasjon/totalt.**

	A	B		C	D
		B1	B2		
Slektsgründere	5/-/5	-/11/11	-/6/6	2/4/6	1/1/2
Innflyttere	3/2/5	-/3/3	1/-/1	1/4/5	1/-/1
Innbyggere	-/-/-	4/5/9	-/-/-	2/3/5	-/-/-
Løsfinner	2/-/2	-/-/-	1/-/1	2/-/2	-/-/-

Kilde: Min populasjon.

A: Ekteskap inngått før flytting til Norge

B: Ekteskap inngått i Norge **B1:** Ektefelle fra Eidskog/Setskog/Aurskog **B2:** Ektefelle fra andre områder

C: Ektefelles opphavssted ukjent

D: Ekteskap mellom finne og nordmann

²²³ Se ellers kapittel 3.

²²⁴ Jeg har kun konsentrert meg om de to første generasjonene, da det først og fremst er disse jeg har biografisk materiale om. Det hadde vært interessant å undersøke om ekteskap mellom finner og nordmenn ble mer vanlig utover på 1700-tallet, men da en slik undersøkelse krever sikker kunnskap om hvert enkelt individs familiebakgrunn og etnisitet, har ikke dette latt seg gjøre i denne undersøkelsen.

Ser vi nærmere på tabellen, er det en del tydelige trekk som trer frem. For det første var de fleste av slektsgründerne og innflytterne av 1. generasjon allerede gift da de kom til Norge. Et overveldende flertall av disse var gift med en person av finsk etnisitet, og ektefellene var ofte fra samme opphavssted i Sverige. Dette skulle endre seg i den påfølgende generasjonen. Tabellen viser at personer av 2. generasjon i stor utstrekning fant ektefelle fra familier som bodde i deres nærrområde. Et lite mindretall reiste til andre områder, som Sverige, Krokskogen eller Vinger, for å finne livsledsager. Felles for disse er at de var barn av slektsgründerne og født tidlig i perioden. Blant annet fant samtlige av Sigfrid Pedersens fire barn seg ektefelle i Sverige.

Blant personene i undersøkelsesgruppen til og med 2. generasjon var det svært få som giftet seg med nordmenn. Blant de bekreftede finnene var det kun Pål Steffensen Mangestrand og Anne Mortensdatter som var norsk gift. Torbjørn Brynhildsen Åmots datter Karen hadde også norsk ektefelle, men som nevnt i kapittel 3, har det ikke vært mulig å avgjøre hvorvidt hun og familien faktisk var finske eller ikke. Selv om ekteskap mellom finner og nordmenn ikke forekom hyppig, viser det faktisk at nasjonalitetsmotsetningene ikke var større enn at denne typen giftermål var mulig.

Hva kan årsakene være til at skogfinnene i såpass stor grad giftet seg innen egen etnisk gruppe? Som tidligere nevnt, var en betydelig del av den skogfinske bosettingen konsentrert om noen ganske få gårder og plasser innenfor et begrenset geografisk område. Skulle man treffe mennesker andre steder fra, måtte man bevege seg over til dels store avstander, og dette kunne være vanskelig å få til rent praktisk. Videre viser kildene at finnefamilieene hadde tett kontakt og interaksjon med hverandre. De samarbeidet om jakt og bråterydding, og det var vanlig at ungdommer arbeidet som tjenestefolk på andre finners gårder og plasser. Blant annet på grunn av språket kan ekteskap med en fra egen kultur ha blitt sett på som den enkleste løsningen, og man skal heller ikke se bort fra at foreldregenerasjonen kan ha ytret et ønske om at barna skulle holde seg til sine egne, selv om jeg ikke finner konkrete uttrykk for dette i mine kilder. Det finnes mange eksempler på inngifte mellom finnefamilieene.²²⁵ Blant annet hadde familieene til Morten Mangen og Mikkel Eskildsen Fallet, samt Søren Sørensen Bjørknes og Sigfrid Pedersen, tette bånd seg imellom på grunn av ekteskap.

²²⁵ I kapittel 3 er det er gjort nærmere rede for giftermål finnefamilieene imellom.

I dette kapitlet har jeg tatt for meg skogfinnenes sosialøkonomiske forhold, med vekt på økonomi og sosial mobilitet, geografisk mobilitet og giftermål. Det synes klart at finnene særlig tidlig i perioden i stor grad holdt seg til sine egne, både sosialt og geografisk. I neste kapittel ønsker jeg å undersøke i hvilken grad finnene markerte seg og ble oppfattet utenfra som en egen etnisk gruppe. Dette vil jeg gjøre ved hjelp av tingbøkenes referater fra stevninger og rettsaker.

Kapittel 5: ”I ufredstid er de ikke alene de aller største spioner”... – om konflikter og konfliktmønstre i det skogfinske samfunnet

I tingbøkene finner vi blant annet referater fra stevninger og rettssaker, og de forteller om alt fra knivdrap og slagsmål til saker om uenighet rundt kjøp og salg av eiendom. Tingbøkene fra Aurskog og Eidskog i tidsrommet 1650 til 1725 er gjennomgått for å undersøke hvor mange og hvilke typer saker finnene var innblandet i.²²⁶ Materialet fremmer en del spørsmål og problemstillinger. Hva kan disse sakene fortelle om den finske befolkningen?

Først og fremst ønsker jeg å undersøke om finnene markerte seg og ble oppfattet som en egen etnisk gruppe, og om de i så fall ble spesialbehandlet som en følge av dette. Gjennom å se på argumentasjonen i en sak vil det langt på vei kunne gis svar på dette. Ble etnisitet understreket i konfliktmaterialet? Var her utsagn som tilskrev finnene kollektive egenskaper? Uttrykte resultatet av sakene visse maktforhold?

Videre kan sakene si noe om hvordan finnene plasserte seg sosialt i det norske majoritetssamfunnet, og om hva slags relasjoner de hadde til nordmenn, det være seg sivilbefolkningen eller myndighetene. Hvilke typer saker var det som produserte uenighet mellom finnene og den norske bygdebefolkningen og/eller myndighetene?

For det tredje – fantes det også eksempler på konflikter innad i gruppen finner?

Som nevnt i introduksjonskapittelet sa Frederik 3.s forordning av 1648 – ”Forordning om skogfinner” - at den som brente bråte eller jaktet og fisket uten lov, og uten å betale skatt, skulle landsforvises, ”inden Juel førstkommendis”.²²⁷ Denne forordningen ble gjentatt i 1673, men nå med en advarsel om at man ved en eventuell krig Danmark-Norge og Sverige imellom ikke kunne stole på finnenes lojalitet til den dansk-norske konge og stat. Det faktum at finnene var lokalkjent i grenseområdene gjorde trusselen sterkere. Videre ble det understreket at fastboende finner under ingen omstendighet måtte la ”løse” finner bo hos seg, eller inngå i

²²⁶ Dette arbeidet har jeg selv utført med noe assistanse fra Finn Sollien.

²²⁷ Kongelig resolusjon av 30. august 1648.

noen slags allianser med dem.²²⁸ Slike skrivelser gir oss en pekepinn om hvordan skogfinnerne levde, og om myndighetenes syn på dette.

I tillegg fantes lover og forordninger som regulerte forholdet mellom gårdeiere og leilendinger.²²⁹ Blant annet hadde en leilending anledning til å hugge tømmer til brensel, bygninger og selve driften av gården han bygslet, ”og derforuden saa meget Tømmer, eller Træløst, som hans halve Landskyld beløber, hvilket Jorddroten er nærmest til at kjøbe frem for en anden, om hand det begærer for det, som en anden vil give i Billighed”.²³⁰ Men dersom han tok ut tømmer utover dette, og særlig hvis han hugget så mye at ”Dommeren og uvillige Lavrettismænd [lagrettemenn] kunde kiende, at Gaarden deraf merkelig svækkis, da miste hand [leilendingen] derfor sin Gaard.”²³¹

Av lovtekstene kan vi utlese fire sentrale temaer:

- Ressurskamp – kampen mellom finner og nordmenn om naturressurser som skog, fisk og vilt.
- Skatter og avgifter som maktstatens fundament.
- Pålitelighet – var finnene til å stole på?
- Myndighetenes skepsis mot omstreifere, i dette tilfellet løsfinnerne.

Den første saken jeg vil presentere, berører flere av disse temaene:

Saken om utkastelsen fra Søndre Mangen i 1691

Under følger en kortversjon av hva som hendte da finnene på Mangen ble fradømt plassene sine. Innholdet er basert på referat fra tingmøte i Aurskog 27. juni 1691:²³²

²²⁸ Kongelig resolusjon av 20. juni 1673. Østberg 1978:133-134

²²⁹ Partene i bygselforhold ble kalt *jorddrott* og *leilending* (bygselmann), og vederlaget fra leilendingens side henholdsvis *bygsel* (innfestningssum), *landskyld* eller *landleie* (årlig avgift) samt *tredeårstage*, som var en særskilt avgift hvert 3. år. Store norske leksikon: <http://snl.no/bygsling>

²³⁰ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 34.

²³¹ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 34.

²³² Tingbok A 21, Nedre Romerike sorenskriveri, 1691.

Like før jul i 1690 fikk bygdelenmann Joen Hogstad i oppdrag av fogd Jens Pedersen å gi de ”Løse finder” på Søndre Mangen beskjed om at de var lovlig oppsagt fra plassene sine. Fogden handlet på vegne av eieren – kronen. Årsaken var at fogden hevdet at Johannes og Peder Sigfridsen, to av Peder Sigfridsens sønner, bodde på gården uten bygselbrev. I tillegg ble de anklaget for å ha brent rugbråter og bedrevet ulovlig hogst, og enda til i 1687 satt opp plassen ”Soetlie” [Soot] i skog og mark som hørte kronens gård Søndre Mangen til, uten tillatelse og bevilling.²³³ Alt dette skulle de ha gjort for egen profitt og uten å betale en eneste skilling i ”aarlig Retighed”, altså landskyld. Finnene kunne ikke fremvise en skriftlig bevilling eller bevis at de hadde fått lov til denne driften. Dessuten ble det ansett som skjerpene at brukene var vanskelige å oppdage for myndighetene i og med at de lå så langt til skogs – ”thoe Mille wdj Schougen”.²³⁴

Her var ressurstemaet sentralt. Konflikten dreide seg om bruk og misbruk av skogen. I tillegg ble det tillagt stor vekt at finnene brøt statens gjeldende bestemmelser ved å la være å betale landskyld, samt bo på gården uten bygselbrev.

Da våren kom i 1691 og det ble klart at finnene ikke hadde respektert oppsigelsen og flyttet, ble de stevnet. I tillegg til Johannes og Peder Sigfridsen ble følgende personer innkalt til tinget: Peders sønn Peder Pedersen Sjølungen ble tiltalt for å ha ryddet plassen ”Sjølungen”, der han hadde sådd 1 tønne blandkorn og 1/4 tønne rug i en bråte han hadde hogd seg. I tillegg skal han ha gitt en mann ved navn Peder Labeland (nr. 79, b.f.4) tillatelse til å så ”en braatte med han[nem] som war varland paa en Setg [setting] Sæd”.²³⁵ En annen sønn av Peder, Johannes Pedersen, ble også tiltalt for bråtebrenning i Mangenskoen, sammen med Laurits Lauritsen (gift med Peder Sigfridsens datter), Erik Garsjøseter (nr. 77, b.f.4) og Johan Hachen (nr. 78, b.f.4). Johan møtte ikke på tinget.

Alle som møtte på tinget, innrømmet at de visste om oppsigelsen fra plassene, og at de var lovlig stevnet til tinget. De ble, sammen med hustruer, barn, svogere og husfolk, dømt til å flytte i løpet av to måneder. Ble de påtruffet i området etter denne tid, ville de bli arrestert.

²³³ Peder innrømte at han på plassen Soot kunne så ”1 tn [tønne] bl[and]Korn”, og at han ellers hadde tre rugbråter i Mangenskoen. Johannes tilsto å ha sådd en bråte på to settinger rug, i tillegg til å ha del i en av Peders bråter. Sitat fra rettsreferatet.

²³⁴ Sitater fra rettsreferatet.

²³⁵ Sitat fra rettsreferatet.

Hele avlingen, både på plassene og i skogen ved bråtene, uavhengig av om de hadde brukt bråtene selv eller latt andre bruke dem, ble inndratt. Bygdensmann Hogstad fikk ansvar for innhøstingen og at intet av avlingen ble brakt bort.²³⁶

Finnene hadde nå bodd i Norge i en mannsalder, og var åpenbart såpass innforstått med rettssystemet at de hadde anerkjent at de var lovlig stevnet, og de møtte da også opp på tinget. Men hvorfor ble de tvunget til å flytte? Så vidt jeg kan se, er det fire mulige årsaker:

1. Folket på Søndre Mangen hadde ved ulovlig hogst og brenning av bråter brutt loven. I tillegg hadde de ryddet en ny plass uten bevilling og unnlatt å betale landskyld.
2. Myndighetene ønsket ikke at ”løse” personer skulle bo på gården, altså personer uten bygselsbrev – uavhengig av etnisitet.
3. En mektig mann - Hans Rosenkreutz – ønsket med myndighetenes velsignelse å kjøpe gården.²³⁷
4. Saken var uttrykk for en etnisk konflikt. Myndighetene ønsket ikke finner som leilendinger på gården.

Den videre gjennomgangen vil først og fremst ta for seg saken med utgangspunkt i brødrene Johannes og Peder Sigfridsen. Hver av teoriene ovenfor skal diskuteres så fylldig som mulig ut fra eksisterende kildemateriale.

Teori 1- oppsigelse på grunn av lovbrudd:

At Sigfridsen-brødrene ble oppsagt fra Søndre Mangen på grunn av brudd på vilkårene for leieforhold, er i seg selv ikke så merkelig. De bedrev ulovlig hogst i skogen, og dermed mistet de gården – jf. ovennevnte artikkel i Christian Vs lov. Ut fra ordlyden i lovartikkelen ser vi at det ble lagt føringer ikke bare på hvor mye en leilending faktisk hadde tillatelse til å hugge, men også på hva som kunne få han oppsagt. I rettsreferatet er det beskrevet hvor mye finnene hadde hugget og sådd ulovlig, men vi vet ikke hvor stor andel dette utgjorde av eiendommens areal og potensial, og om det er rimelig å hevde at det var nok til å svekke gården alvorlig. Denne problemstillingen ble uansett ikke diskutert i referatet fra tingmøtet 27. juni 1691, i og

²³⁶ Men kan jo lure på hvordan myndighetene hadde tenkt at finnene skulle overleve, når de ble fratatt hele levebrødet sitt. Tanker rundt denne problemstillingen finnes ikke i rettsreferatet.

²³⁷ En presentasjon av Rosenkreutz følger senere i kapittelet.

med at finnene allerede før jul i 1690 ble konfrontert med anklagene, og tilsynelatende godtok disse uten innsigelser. Dette var heller ikke det eneste lovbruddet finnene var anklaget for, så selv om hogsten i seg selv ikke hadde vært utslagsgivende, bidro flere andre lovbrudd til at myndighetene nok mente det ikke var noen vei utenom å kaste ut finnene fra gården:

I Christian Vs Norske Lov står det at en ”Lejlænding maa ingen give Forlov at saae sin Jord, uden sin Søn og Tieniste-Mand, som ikke selv haver Ager, eller Eng”.²³⁸ Peder Sigfridsens sønn Peder Pedersen Sjølungen brøt dette forbudet ved å la Peder Labeland dyrke jord sammen med han. I tillegg står det ettertrykkelig i artikkel 16 at ”(a) Landskyld skal være betalt til Jule-Aften”²³⁹, mens det i rettsreferatet ble understreket at finnene ikke hadde betalt landskyld. Og ikke nok med det. Sigfridsen-brødrene hadde også ryddet plassen Soot uten bevilling, og dette stred mot artikkel 1 i loven:

Dersom nogen farer til andens Jord at besidde den uden hans Minde, og haver ikke fæst den, da have Jorddrotten hans Avl, og hand skal betale Landnam til Jorddrotten, efter Dommerens og sex Mænds Sigelse. Vil hand ikke fare af Jorden, da skal Jorddrotten stævne hannem til Tinge, og tage Dom derpaa, og begære saa Kongens Fogeds og Bøndernis Hielp til at føre hannem af sin Jord.²⁴⁰

I Finnemantallet ble det imidlertid understreket at både Peder og Johannes Sigfridsen levde lovlydig så sent som i 1686. Om Johannes står det å lese: ”hafuer Iche Hugget meget vdj Schougen Og ej derfor er søgt til Nogen Strafs Lidelsse”²⁴¹, mens Peder skal ha hogget en del bråter, men betalt tiende for dem: ”har ellers udhugget en stor deel af dend tilliggende schougen til Finne braatter , hvoraf de har gifuet tiende, (...) Er ej Nogen tid søgt for hans hugt vdj schougen, til nogen Strafslidelsse”.²⁴² Peders handlinger ble i 1686 altså ikke vurdert som forseelser av en så alvorlig grad at de kunne føre til utkastelse, mens situasjonen var en ganske annen fire år etter. Det er heller ikke sikkert at Sigfridsen-brødrene selv oppfattet at de hadde gjort noe galt, i hvert fall ikke når det gjaldt å bo på gården uten bygselbrev, i og med at i det minste Peder hevdet å være rettmessig bygsler av Søndre Mangen. Dette vil jeg utdype i neste punkt.

²³⁸ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 33.

²³⁹ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 16.

²⁴⁰ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 1.

²⁴¹ FMT:34

²⁴² FMT:33

Teori 2 – motstand mot ”løse” personer:

Finnene på Søndre Mangen ble i tingboken benevnt som ”Løse finder”. Dette uttrykket kan som nevnt i presentasjonskapittelet innebære så mangt, og myndighetens bruk av termen kan virke noe tilfeldig. Allikevel er det hevet over enhver tvil at løsfinnene ofte, men ikke alltid, var enslige menn som levde en omflakkende tilværelse som løsarbeidere, fjernt fra myndighetenes registre - selv om vi også har sett eksempler på at kvinner og hele familier kunne omfattes av begrepet. Nok et fellestrekk for løsfinnene var at mange var mennesker uten en formell tillatelse fra myndighetene om bruk av en gård eller plass.

Er det på dette grunnlaget korrekt å benevne finnene på Søndre Mangen som løsfinner? La oss undersøke saken nærmere. Det vi vet, er at Peder og Johannes Sigfridsens far, Sigfrid Pedersen, betalte førstebygsel av hele Søndre Mangen i 1651/52. Deretter bygslet Peder i 1668 Morten Mangens halvpart. Johannes derimot, ser ut til bare å ha bodd videre på Mangen på Sigfrids bygselseddel. Det er i det minste ikke funnet noen form for informasjon som tyder på at han noen gang selv bygslet gården. Og her er vi muligens ved opphavet til konflikten, i hvert fall hva halve gården angår. Hadde fogden rett da han hevdet at de hadde slått seg ned ”Wden, Nogen forlof eller bevilgning”²⁴³ Verken Peder eller Johannes kunne fremlegge noen bygselseddel i retten, men hva Peder angår, vet vi via Finnemanntallet at han i 1686 ikke hadde bygselseddelen hos seg, men han hevdet at denne ble oppbevart hos tidligere bygsler Jens Olsen Bolts enke. Dersom dette var tilfelle, hadde han sannsynligvis heller ikke skaffet seddelen til veie fem år senere, og han kunne derfor ikke på tinget bevise at han var den rettmessige bygsler av halve Søndre Mangen. Så langt kan man vel derfor si at fogden hadde sitt på det tørre da han omtalte brødrene og deres familier som løsfinner. Men det faktum at Peder bygslet gården i 1668, at han i 1686 hevdet å vite hvor seddelen var, og at begge brødrene dette år oppgis å ha betalt landskyld, peker i retning av at de i det minste selv oppfattet seg som lovlige bygslere av gården.

Når det gjelder de andre kjennetegnene for løsfinner nevnt ovenfor, passer ikke Sigfridsen-brødrene spesielt godt til denne beskrivelsen: De levde ikke et liv som omflakkende arbeidere. Tvert imot hadde de begge bodd og arbeidet på Søndre Mangen fra barnsben av, og de var registrert i både manntall og tingbøker, og var således godt kjent for både prest og fogd.

²⁴³ Sitat fra rettsreferatet.

”Løsfinne-begrepet”, slik det er brukt i denne framstillingen, inkluderer personer som ikke betalte landskyld til gårdeier eller skatter og andre avgifter til konge og myndigheter. Og Johannes og Peder ble da vitterlig også møtt med anklager om at de ikke skulle ha betalt landskyld. Finnemanntallet oppgir som nevnt at de begge betalte både landskyld og skatt. Dette var i 1686, og det er for meg en gåte hva som vesentlig kan ha endret deres evne og vilje til å betale skatt og landskyld i årene fram til 1690. Det eneste vi med sikkerhet vet har hendt i disse årene, er at brødrene ryddet plassen Soot. Og det faktum at de ryddet en ny plass, kan peke i retning av at de hadde behov for større avling og/eller inntekter. Uansett blir ikke dette gjort nærmere rede for i tingboken, så noen forklaring utover dette har jeg ikke.

Det kan ha vært fraværet av en formell, skriftlig tillatelse som veide tyngst da myndighetene skulle kategorisere innbyggerne på Søndre Mangen. I en tid med passtvang og tjenestetvang var personer uten bygselbevis utvilsomt ikke ansett å være sine egne herrer - ergo var de ”løse”. Og dette gjaldt nordmenn så vel som finner. Når så finnene på Søndre Mangen ble beskrevet som ”Løse finder” i rettsreferatet, mener jeg at man ut fra dette uttrykket kan utlese en konflikt, da betegnelsen sannsynligvis ikke ble oppfattet som nøytral, men heller tendensiøs og nedsettende. Derfra er veien kort til å tenke at myndighetene kan ha brukt begrepet for å legitimere utkastelsen fra gården, selv om ikke kriteriene for å benevnes som ”løsfinne” formelt sett var til stede. Altså selv om disse finnene normalt ikke ville falt innenfor myndighetenes definisjon av løsfinne. Det er en del som tyder på det, og dette vil jeg nå redegjøre for:

Teori 3 – en mektig mann tar seg til rette:

Finnene ble stevnet for ulovlig bruk av skogen, herunder hogst, bråtebrenning og rydding av plasser, av fogd Jens Pedersen på vegne av eieren kronen. Visestattholder Just Høeg innvilget fogd Pedersen bygsel på livstid i oktober 1691, etter at finnene var kastet ut fra gården. Kronen solgte Søndre Mangen til Hans Rosenkreutz sent på året i 1691. Hans Rosenkreutz var justisråd, og hadde tidligere innehatt flere ulike embeter innen finansvesenet i Christiania. Tidlig på 1700-tallet ble han sågar forfremmet til assessor i Rentekammeret.²⁴⁴ Rosenkreutz var således en mann som i kraft av sine embeter hadde makt, innflytelse og kontakter. Allerede i 1696 solgte han gården videre til Nils Petersen i Christiania, som samme år overdro

²⁴⁴ Lillevold 1961a:42 og <http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapport68/index-Utviklin.html>

den til Haagen Larsen Rakkestad fra Høland.²⁴⁵ Kan det tenkes at Rosenkreutz ønsket å kjøpe gården, og at han derfor initierte salget i samarbeid med myndighetene, representert ved fogd Jens Pedersen? Søndre Mangen var en gårdeiendom med mye tilliggende skog, og utover 1600-tallet hadde skogen fått økt verdi ved at tømmerprisene steg betraktelig.²⁴⁶ Med Glommavassdraget ikke langt unna, hadde gården dermed et stort potensial for tømmerdrift.

En annen mulighet er at det var myndighetene som ønsket at Rosenkreutz skulle kjøpe gården. Etter alle krigene på 1600-tallet var den dansk-norske statskassen heller slunken, og det er ikke utenkelig at Rosenkreutz har vært en av kronens kreditorer. Myndighetene kan derfor ha oppfordret han til å kjøpe skogseiendommen for en fordelaktig pris. I så fall kan dette være en del av forklaringen på hvorfor myndighetene ønsket Sigfridsen-brødrene vekk fra Søndre Mangen. Om dette stemmer, har utpressingen av finnene rett og slett vært et trekk for å klargjøre og rydde gården før det forestående salget. Kildene sier imidlertid ingenting som kan underbygge disse spekulasjonene. Derfor kan man heller ikke utelukke at Rosenkreutz' kjøp av gården ikke var en del av en overordnet plan fra starten av, verken fra hans eller kronens side, men at kjøpet heller kom til underveis i prosessen.

Teori 4 – en etnisk konflikt:

Så langt virker det som om finnene ble kastet ut fra Søndre Mangen på grunn av en kombinasjon av flere årsaker: De var, i alle fall formelt, ”løse” finner som drev ulovlig skogdrift uten å betale landskyld, og det på en gård som en mektig mann med myndighetenes velsignelse ønsket å kjøpe. Kan det i tillegg tenkes at Sigfridsen-brødrene og de andre finnene ikke var ønsket som bygslere av gården rett og slett fordi de var finner? At det var ved siste del av uttrykket ”Løse *finder*” skoen trykket? Finnene representerte jo på mange måter noe fremmed, både i språk og vaner, som kunne skape usikkerhet og frykt hos myndigheter og lokalbefolkning. Slike holdninger kommer ikke direkte til uttrykk noe sted i rettsreferatet, men jeg mener man allikevel ikke kan utelukke det som en del av forklaringen på hvorfor brødrene Sigfridsen ble kastet ut fra Søndre Mangen i 1691.²⁴⁷

²⁴⁵ Lillevold 1961a:42

²⁴⁶ I 1864 tilhørte 1/3 av all skog i Aurskog gårdene Mangen og Ovlien. Lillevold 1961a:37.

²⁴⁷ Som vi senere skal se, satte myndighetene i tillegg spørsmålsteget ved finnenes lojalitet til den dansk-norske staten.

Finnene på Søndre Mangen flyttet fra gården i 1691, men de forsvant jo slett ikke fra området. Tvert imot finnes flere av dem som brukere av plasser i samme område i 1701. Ifølge manntallet dette år bodde Peder Sigfridsen med familie på Garsjøseter hos sønnen Peder Pedersen Sjølungen, mens Johannes Sigfridsen og hans familie befant seg i Molidalen hos nevøen Johannes Pedersen – sønn av Peder Sigfridsen. På Soot, plassen brødrene hadde ryddet i 1687, bodde Mikkel Hansen Soot (nr. 30, b.f.1), sønnesønn av Mikkel Eskildsen Fallet. Dette tyder på at myndighetene i det minste ikke hadde et uttalt ønske om å fordrive den finske befolkningen fra området. Kan det tenkes at myndigheter og gårdeiere ikke ønsket finner som leilendinger på gårdene, men at det var greit at de bodde på husmannsplassene? For tjenestefolk og skogsarbeidere var det vel alltid behov for. Dette kan, så vidt jeg ser det, bli begrunnet på to ulike måter - som i og for seg ikke behøver å være motstridende: Dersom samfunnet hadde et stort behov for arbeidskraft, ville myndighetene legge til rette for å få ryddet flest mulig nye plasser, og dermed sikre arbeidskraft. Man kan heller ikke utelukke at mange mente at finnene – altså innvandrerne – ikke skulle ha for høy status i samfunnet. Ved å tvinge dem til å flytte fra en gård til en husmannsplass, ble de, bokstavelig talt, ”satt på plass”.

Den neste saken kan bidra til å belyse problemstillingene over og hendelsene på Mangen sommeren 1691 ytterligere. Som vi vil se, omhandler denne noe av den samme tematikken, og flere av de samme personene er involvert.

Saken om Pål Mattisens bygsel av Gravdalen

Her er en kort gjennomgang av saken. Innholdet er basert på referat fra tingmøte i Aurskog 4. mars 1695. Hovedmomentene i saken er satt opp punktvis for bedre oversikt.²⁴⁸

- a) Monsieur Nils Jacobsen Smit informerte om at han 30. juni 1694 hadde utstedt en bygselseddel på plassen Gravdalen under gården Søndre Mangen i Mangenskogen til Pål Mattisen.²⁴⁹

²⁴⁸ Tingbok A 25, Nedre Romerike sorenskriveri, 1695.

²⁴⁹ Niels Jacobsen Smits navn blir i referatet stavet både ”Monsr. Niels Jacobszen Smit” og ”Monsr. Niels Jacobszen Smit”. Jeg har valgt å normalisere navnet hans så det samsvarer med moderne skrivemåte.

- b) Fogd Jens Pedersen protesterte mot bygslingstillatelsen fordi han hevdet det var imot hans bygselrett til Søndre Mangen og derunder Gravdalen, samt kongens ordre, ”at indsette paa Grensene wed Suerig Saadane løsze finder som denne personhen Pouel Matiszen”.²⁵⁰
- c) Nils Jacobsen Smit viste så fram en underskrevet stevneseddel hvor det framgikk at han hadde stevnet folk bosatt på plasser under gården Søndre Mangen for ulovlig hugst i skogen.
- d) Fogden, Jens Pedersen, fremviste deretter en bygselseddel der det sto at han selv hadde bygslet Søndre Mangen på livstid. Han hevdet at de ovennevnte beboere på Mangen ikke burde forklare seg eller si noe som kunne berøre hans bygselrett, før han selv var lovlig stevnet i saken. Han fremla også en missive fra justisråd Hans Rosenkreutz, datert København 3. juli 1692, hvor fogden bes om å holde oppsyn med Mangen på eieren Rosenkreutz’ vegne.²⁵¹
- e) Nils Jacobsen Smit svarte som så at han hadde vært ukjent med Jens Pedersens bygselseddel, derfor hadde han ikke kunnet stevne ham. Bygselseddelen var på dette tidspunktet ikke lovlig tinglyst.
- f) Nils Jacobsen Smit mente allikevel at de stevnete Mangen-folkene burde forhøres, for ”w boedelig oc imod Lougen, wforsuarlig Schouger Hugst med Saugtømers oc braate Rødningsz wloulig wirchning” gjennom flere år.²⁵²
- g) Jens Pedersen holdt på at han hadde bygselretten på Mangen, og hadde folkene brukt gård og skog mot hans vilje, måtte de stå til ansvar for ham.
- h) Saken ble utsatt inntil fogden også ble lovlig stevnet i saken.

Jeg hadde forventet at saken kom opp igjen på tinget. Derfor ble tingmøtene på Aurskog sjekket et drøyt år fremover (27. juni og 5. november 1695 og 18. april og 27. juni 1696). Jeg kan ikke se at saken kom opp for retten igjen i dette tidsrommet, og når en sak ikke reises på ny innen et tidsrom på nesten halvannet år, vil jeg tro det er lite sannsynlig at den kommer opp igjen, i det minste ikke på de samme premissene.

²⁵⁰ Sitat fra rettsreferatet.

²⁵¹ En ”missive” var et brev/notat med instruksjer. Som nevnt i saken om utkastelsen fra Søndre Mangen, kjøpte Hans Rosenkreutz gården i 1691, og han eide den fram til 1696, da Nils Petersen fra Christiania overtok. Lilleveld 1961a:42.

²⁵² Sitat fra rettsreferatet.

Jeg opplever dette som en noe merkelig sak. For å forstå hendelsene bedre, er det en del forhold som krever nærmere forklaring:

Et sentralt spørsmål er når fogd Jens Pedersen fikk bygselsretten til Søndre Mangen, og i hvilken forbindelse han var blitt gjort til bygsler på livstid.²⁵³ Hovedtrekkene i denne prosessen er nevnt i forbindelsen med saken om utkastelsen fra Søndre Mangen, men jeg vil foreta en mer grundig gjennomgang her. Tingboken kan fortelle at straks etter at Sigfridsen-brødrene ble kastet ut fra Søndre Mangen i 1691, skrev fogden et brev til visestattholder Just Høeg der han fremla et ønske om å få bygsle gården, da den nå var blitt bygselledig. Ønsket ble innfridd, og 2. oktober 1691 fikk fogd Pedersen tillatelsen fra visestattholderen. Som nevnt ovenfor, ble fogden også via en missive fra 3. juli 1692 bedt om å holde oppsyn med gården på eieren Rosenkreutz' vegne. Pedersen må imidlertid ha glemt eller av en eller annen grunn latt være å tinglyse bygselbrevet, for ingen av de tilstedeværende på tingmøtet var på forhånd informert om det. Dette gjorde bygselen, som poengtert i Christian Vs Norske Lov, på dette tidspunktet ugyldig: ”Bygselseddelen skal [...] ellers læsis paa næste Ting efter, om den skal være den Bygslendis til Nytte.”²⁵⁴

Fra saken om utkastelsen fra Mangen vet vi at fogden hadde en framtrædende rolle da Sigfridsen-brødrene ble tvunget til å flytte fra gården. Det var han som fremmet anklagen mot dem, selv om han offisielt gjorde det på vegne av den daværende eieren, kronen, og det var også han som initierte selve utkastelsen. Hva som var motivet bak fogdens aktive rolle i prosessen, er det vanskelig å si noe sikkert om. Kanskje var det rett og slett en ren embetshandling? Jens Pedersen var selvfølgelig bundet av sitt embete som fogd og de pliktene det innebar. Men man kan heller ikke se bort fra at han i tillegg var drevet av egne, kanskje egoistiske motiver – om så det var personlig motstand mot finsk bosetting i området, eller utsiktene til livstidsbygsel på en relativt stor gård. Hva slags forhold som eventuelt kan ha gitt han slike forhåpninger, er ukjent. At fogden for eksempel kan ha hatt et personlig kjennskap til visestattholder Høeg, finnes det ikke noe grunnlag for å hevde. Men det er ikke usannsynlig at Jens Pedersen hadde kontakter innad i det norske embetsmannsvesenet som kunne hjelpe med dette og hint. Er det for eksempel helt utenkelig at Hans Rosenkreutz hadde et ord med i

²⁵³ Å ha *bygselsrett* til en gård innebar at man hadde rett til å leie bort gården, ikke nødvendigvis rett til å bo der. Saken angår kun gården Søndre Mangen. På Nordre Mangen var en mann ved navn Knut Paulsen og hans etterslekt bygslere i dette tidsrommet. Lillevold 1961a:88

²⁵⁴ Christian Vs Norske Lov (1687), kpt. 3.14, artikkel 25.

laget? Rosenkreutz kjøpte som tidligere nevnt Søndre Mangen i 1691, men i og med at Jens Pedersen fikk sin byselsrett av visestattholderen 2. oktober dette år, må Rosenkreutz ha kjøpt gården en gang i løpet av perioden oktober-desember. Selv om det ikke var Rosenkreutz som ga fogden bygslingstillatelsen, kan det allikevel ikke utelukkes at Jens Pedersens livstidsbygsel var en del av en avtale mellom selger (kronen), kjøper og fogden selv, og at avtalen var betinget av at fogden hjalp Rosenkreutz med å klargjøre gården for salg gjennom å kaste ut finnene som bodde der. Livstidsbygselen hadde ikke nødvendigvis kun form av en gjentjeneste, det var i tillegg en praktisk ordning for Rosenkreutz: Fogden holdt jo oppsyn med gården også under den forrige eieren, og fortsatte etter 1691 så å si bare sin gjerning, men nå med formell (om ei tinglyst) bygselrett over gården. Det er viktig å understreke at dette kun er en *mulig* forklaring. Basert på et heller spinkelt kildegrunnlag, har jeg forsøkt å skissere hvordan ting *kan* ha hengt sammen.

Hvem var så Nils Jacobsen Smit? Tiltaleformen ”Monsr.” [Monsieur] kan tyde på at han var en høytstående person, og overveiende sannsynlig var Smit identisk med den Nils Jacobsen Smit som var viselagmann for Hedmark og Oppland fra og med 1698, og som senere ble både assessor i Overhoffretten, justitiarius og Stortingsmedlem.²⁵⁵ Dessverre har det ikke vært mulig å finne informasjon om Smits liv i årene fram til 1698, så ovenstående bidrar ikke nevneverdig til å kaste lys over hvem eller hva som ga Smit hjemmel til å bygsle bort Gravdalen til Pål Mattisen. Jeg mener det er lite sannsynlig at Smit opptrådte på vegne av gårdens eier, Hans Rosenkreutz, i og med at det var fogd Jens Pedersen som hadde bygselretten til gården, og som holdt oppsyn med den på oppdrag fra Rosenkreutz. Dessuten anser jeg det som merkelig at ikke fogden i så fall var blitt informert om Smits handlinger, i og med at disse handlingene var i strid med fogdens beviselige rettigheter, og han i tillegg var uenig i avgjørelsen. Det har vært vanskelig å finne informasjon om Smits rolle i denne saken. Derfor kan jeg per i dag ikke komme med noe mer utfyllende svar på disse spørsmålene.

Det er også verdt å spørre seg om hvordan det kan ha seg at Smit i juni 1694 valgte å bygsle bort Gravdalen til Pål Mattisen, når han på tingmøtet under ett år senere, på samme møte som bygslingen blir offentliggjort, reiste tiltale mot folk på plassene for ulovlig hogst og bråterydding. Dette er et paradoks, da Smit rimeligvis må ha visst om Påls finske bakgrunn og

²⁵⁵ Weidling 2000:273/274

at han, hans foreldre og søster så sent som i 1686 ble beskrevet som tiggere og fanter.²⁵⁶

Kanskje hadde Pål i mellomtiden forbedret seg og vist gode evner til å skjøtte en gård, og at det kun var et rykte eller en talemåte som ga han betegnelsen løsfinne i rettsreferatet? Dette er ikke utenkelig, men i motsetning til saken vedrørende Sigfridsen-brødrene, har jeg ikke klart å finne noen form for informasjon som understøtter denne teorien. Eller er det så enkelt som at Jens Pedersen, som i tilfellet med utkastelsen fra Søndre Mangen, brukte uttrykket bevisst for å understreke at han ikke ønsket Pål Mattisen som bygsler av Gravdalen - en plass Pedersen faktisk hadde juridisk bestemmelsesrett over?

Det hersker uansett liten tvil om at fogdens bruk av uttrykket ”løsze finder” ikke var tilfeldig. Jeg tror ikke betegnelsen ble oppfattet som verdinøytral verken i 1691 eller i 1695, men heller mer av et skjellsord. Myndighetene hadde så tidlig som ved forordningen i 1648, og deretter med resolusjonen 25 år senere, gjort det klart at løsfinner ikke var ønsket i riket. Og i 1699 skrev Hans Rosenkreutz, nå etatsråd, om finnene: ”I ufredstid er de ikke alene de aller største spioner; men da de vet alle gjenveier og stier i skogene, må hver fattig mann frykte for deres overfall, røveri og tyveri.”²⁵⁷ Hvorvidt Pål Mattisen levde som løsfinne i 1694, eller om han var skikket til å byggle Gravdalen, skal være usagt, men det er altså helt klart at fogd Jens Pedersen ikke ønsket å ha han boende på plassen.

Fogd Pedersens ønske og krav om bestemmelsesrett over plassene under Søndre Mangen kom også til uttrykk ved at han ikke ønsket at folkene som Smit hadde stevnet for ulovlig bruk av skogen, skulle forhøres. Jeg oppfatter det slik at det var viktigere for fogden å markere eierskap over mennesker og plasser, enn det faktum at plassfolkene brente bråter og drev uforsvarlig hogst.

En hypotese kunne være at de dansk-norske myndighetene bevisst presset finnene bort fra gårder og plasser som ga dem mulighet til å forsørge seg selv, for slik å skape seg en egen tjenerklasse. Men denne teorien rimer dårlig med resolusjonen fra 1673, hvor det til og med blir understreket at finner som ikke hadde bygslet gårdparter eller på annen måte kunne forsørge seg selv, skulle forlate landet. Kanskje var det heller slik at myndighetspersoner med nær tilknytning til en gård, som i dette tilfellet fogden, ikke ønsket finner bosatt på sine

²⁵⁶ Se kapittel 3.

²⁵⁷ Østberg 1978:164-165

plasser, mens en fjern eier ikke brydde seg om etnisitet i like stor grad, så lenge leilendingene skikket seg vel og ikke misbrukte skogen. Østberg hevder at gårdbrukerne selv ofte var imot at finnene fikk bygsle rydningsplasser i allmenningene, fordi det gikk ut over gårdenes omfattende bruksrett.²⁵⁸ Tid og kapasitet har ikke tillatt å spinne videre på denne teorien. Men vi kan i alle fall slå fast at den mest sannsynlig ikke har noe for seg i dette tilfellet, da Hans Rosenkreutz fire år etter, i sin skrivelse fra 1699, ga uttrykk for stor skepsis og mistro overfor finnene.

Manntallet av 1701 viser at Pål Mattisen fortsatt bodde på Gravdalen i dette år.²⁵⁹ Fogdens protester har dermed ikke nådd fram.

Alt i alt mener jeg at disse to disse sakene formidler en oppfatning av at finnene godt kunne bo der de bodde, så lenge de ikke misbrukte skogen eller på andre måter begikk lovbrudd, eller kom i konflikt med mektige menns krav og ønsker. Sagt på en annen måte: Sakene var uttrykk for individkonflikter i større grad enn etniske aksjoner, men når konflikten vel var et faktum, var fokus på de stevnedes finske etnisitet noe myndighetene kunne gjemme seg bak. Etnisiteten ble da brukt til å trekke en grense mellom ”vi” og ”dem”, og forskjeller gruppene imellom ble understreket fordi den ene parten var tjent med det.²⁶⁰

I flere av rettsreferatene fra denne perioden, blir myndighetenes skepsis mot at finnene i grenseområdene huset finner fra den andre siden av grensen tydelig poengtert. Samkvem med svensker eller svenske finner i krigstid var som tidligere nevnt ansett å være en alvorlig forbrytelse. Man kan derfor ikke utelukke at dette bidro til at fogd Jens Pedersens motstand mot Pål Mattisens bygslingstillatelse ble forsterket ytterligere. Rett nok var det i 1695 mange år siden siste krig mot svenskene, men det er rimelig å tro at Hans Rosenkreutz ikke var alene om de holdningene han ga uttrykk for i 1699.²⁶¹ Fogden understrekte jo også at det var ”paa Grensene wed Suerig” at det var forbudt for slike løse finner som Pål Mattisen å slå seg ned.²⁶² Igjen ser vi at fattigdom og kamp om naturressurser, myndighetenes tvil om finnenes

²⁵⁸ Østberg 1978:150

²⁵⁹ Manntall 1701.

²⁶⁰ Eriksen 1993

²⁶¹ Gyldenløvefeiden ble avsluttet i 1679.

²⁶² Sitat fra rettsreferatet.

pålitelighet, samt deres generelle skepsis overfor løsfinner og andre omstreifere, er sentrale temaer i konflikter mellom finner og norske myndigheter.

Hvordan reagerte så myndighetene dersom en norsk finne ble mistenkt for å ha kontakt med svenske finner i krigstid? Hendelsene på Fjellskogen i mai 1677 gir et eksempel på dette.

Saken om Pål Pålsen Fjellskogen

Det følgende er basert på referat fra tingmøte i Vinger 16. juni 1677.²⁶³

27. mai 1677, mens Gyldenløvefeiden raste som verst, var en tropp bestående av 24 mann fra ”Vingers och Oudallens Almue” på marsj mot Sverige.²⁶⁴ Om disse var soldater eller sivile er usikkert, men ordlyden i rettsreferatet mener jeg tyder på det siste. De tok veien om Pål Pålsens torp på Fjellskogen, og her støtte de på åtte svenske finner. Finnene forsøkte å flykte til skogs. Fire kom seg unna, mens tre ble skutt og den fjerde arrestert og sendt til Akershus festning. Pål var imidlertid ikke hjemme da dette hendte. Han hadde ligget syk i en rugbråte ”en tou ringe Muchet-Schudts Lengde” unna, og skyndte seg hjem først da han hørte skuddene.²⁶⁵ I huset til Pål ble det funnet gjenstander som han hardnakket påsto ikke var hans eiendom, men som han hevdet var ting finnene hadde stjålet på sin ferd gjennom de norske grenseområdene. Svenske militærstyrker eller svenske/finske sivilister på røvertokt kunne utgjøre en reell trussel overfor folk som bodde langs grensen, og det var ikke uvanlig at de gikk til angrep.²⁶⁶ Derfor hadde de norske myndighetene utferdiget en ordre om at alle innbyggere i Eidskog og de deler av Vinger som lå øst for Glomma skulle evakueres.²⁶⁷ På spørsmål fra daværende fogd Johan Steinkuhl om hvorfor Pål og familien hans ikke hadde fulgt myndighetens ordre om å evakuere fra grenseplassen Fjellskogen, svarte Pål at det ikke hadde vært praktisk mulig i og med at han hadde små barn, og at svenskene allerede hadde stjålet alle husdyrene hans – både kuer, sauer og geiter. Dette ble bekreftet av vitner.

²⁶³ Tingbok, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1677.

²⁶⁴ Sitat fra rettsreferatet.

²⁶⁵ Sitat fra rettsreferatet. Dette uttrykket tolker jeg som ”et par geværskudd unna”.

²⁶⁶ Tyveriraidene kunne være initiert fra myndighetenes side, men kunne like gjerne være utført av sivile – svensker, finner eller andre – i ly av krigen.

²⁶⁷ Lillevold 1965:73.

Årsaken til at grenseboerne ble oppfordret til å flytte nærmere bygdene var nok ikke alene for at de skulle beskyttes mot angrep fra svensk side. Myndighetene nærte, som kildene viser, en mistanke til finnene i allmennhet, selv om de strengeste sanksjonene var forbeholdt løsfinnene. Mistanken kan på en måte forklares - dels fordi finnene var lokalkjente i de store skogområdene, og dels fordi mange nylig hadde flyttet inn fra Sverige og fortsatt hadde slektninger og venner der. I tillegg sto de i noen grad i et motsetningsforhold til den norske befolkningen.

Rettsreferatet viser at Pål Pålsen nektet for å ha hatt noen som helst slags omgang med de svenske finnene. Men er det sannsynlig at fogd Steinkuhl trodde på han da han hevdet å være totalt uvitende om finnenes tilhold i huset hans? I referatet kommer det tydelig fram at svenske finner brukte veien via Fjellskogen som gjennomgangsvei. Det blir nevnt ikke mindre enn tre tilfeller hvor norske vitner bekreftet å ha observert finner i og ved Pål Pålsens hus, og ”en Finde-Dreng, naffnlig Poull Steffensen”, som på dette tidspunktet var 17 år gammel og bodde hos Pål sammen med sin mor, tilstod at seks svenske finner vinteren før hadde vært innom plassen på vei til Jakob Mortensen for å kjøpe tobakk ”och giør[e] Kundschab”.²⁶⁸ Jeg velger å tolke uttrykket ”å gjøre kunnskap” dithen at de mente å spionere. Videre fortalte Pål Steffensen finnedreng at en mann med samme navn, nemlig Pål Steffensen Mangestrand og sønnen Steffen, nylig hadde besøkt Fjellskogen sammen med fire svenske finner. De kom kjørende med hest og kløv fullastet med tobakk, ”saa meget som 4 Karle behre”, som de hadde kjøpt hos Jakob Mortensen.²⁶⁹ Bevisene mot Pål Pålsen Fjellskogen talte altså sin klare sak, Pål Pålsens handlinger var et klart brudd på forordningen fra 1673. Fogd Johan Steinkuhl befalte lensmannen i Odalen, Gullik Rudstad, å anbringe Pål ”i Fengsell og fast Forvaring”.²⁷⁰ Pål Steffensen finnedreng ble også satt i arresten, selv om han i utgangspunktet bare var stevnet som vitne i saken. Dette viser at myndighetene så på illojalitet mot den norske stat som en svært alvorlig forseelse, som skulle straffes hardt. Hvor lenge Pål og Pål var fengslet

²⁶⁸ Sitat fra rettsreferatet. Jakob Mortensen var sønn av Morten Pedersen/Jakobsen Mangen (slektsgründer nr. 2) og Berte Mortensdatter.

²⁶⁹ Sitat fra rettsreferatet. Jeg har forsøkt å finne ut mer om denne Pål Steffensen finnedreng, uten å lykkes. I Finnemantallet står det kun at Pål Pålsen hadde finskfødte tjenestedrenger hos seg, men ingen navn blir nevnt (FMT: 83). Jeg lurte en stund på om Pål finnedreng og Pål Steffensen Mangestrand kunne være én og samme person, gitt de identiske navnene, men de faktiske opplysningene i saken gjør dette umulig. Blant annet vet vi at Pål på Mangestrand var født i 1635, og dette stemmer ikke i det hele tatt med finnedrengens oppgitte alder i rettsreferatet.

²⁷⁰ Sitat fra rettsreferatet.

vites ikke, men Pål Pålsen må ha oppført seg bra, for i 1685 fikk han utstedt et pass fra sognepresten der han ble omtalt i rosende ordelag.²⁷¹

Dette var for øvrig ikke første gang Pål Pålsen Fjellskogen var i klammeri med myndighetene. Som nevnt i kapittel 3 ble han blant annet i 1673 siktet for å ha huset Erik Larsen, som hadde røvet og plyndret i så stor grad både på norsk og svensk side at myndighetene på tinget i september 1677 advarte Vingers allmue mot å handle med han.²⁷²

Slagsmålet i Mikkil Eskildsen Fallets hus

Visse saker hadde et mer lokalt preg, men kunne være alvorlige nok, selv om de ikke på noe vis utfordret rikets sikkerhet. I den følgende saken møter vi to kamphaner som røk uklare julaften 1671. Beretningen er basert på referat fra tingmøte i Aurskog 11. september 1672.²⁷³

Fogden stevnet Anders Mortensen Ovlien, sønn av slektsgründer nr. 2, Morten Pedersen/Jakobsen Mangel, for å ha påført en mann ved navn Erik Ovlien tre knivstikk i Mikkil Eskildsen Fallets hus søndag 24. desember 1671. På tinget møtte Erik Ovlies kone på vegne av sin mann. Knivstikkene rammet ifølge tiltalen Erik Ovlien i skulderen, brystet og venstre hånds tommelfinger. Anders Ovlien forsvarte seg med at knivstikkene skjedde som et resultat av at Erik 13 dager før angivelig hadde stjålet rugkorn fra han. I tillegg vedgikk han kun to av stikkene, og hevdet at det ikke var han som hadde forvoldt skaden i Eriks tommelfinger.

Vi vet lite om hvorfor Anders Ovlien gikk til et såpass drastisk steg som å angripe en annen mann med kniv. Ifølge tingboka angrep han Erik Ovlien fordi sistnevnte hadde stjålet korn fra ham. Hvor mye rugkorn det dreide seg om, vet vi ikke. Vi vet heller ikke om knivstikkingen var en bevisst hevn på grunn av tyveriet, eller om det dreide seg om festligheter som utartet til fylleslagsmål. Det hele hendte jo på julaften, og det er ikke utenkelig at Anders Ovlien brukte tyveriet som en unnskyldning for å oppnå mildere straff. Uansett vitner saken om at korn hadde høy verdi i et samfunn preget av fattigdom.

²⁷¹ FMT:82

²⁷² Tingbok, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1677.

²⁷³ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1672.

Anders ble for de to knivstikkene dømt til å betale Erik Ovlien 3 Riksdaler ”for Sin Suie och werch”.²⁷⁴ I tillegg var han pliktig innen 14 dager fra domsdato å betale en bot til Kronen pålydende ”2 ganger 8 Ørtuger och 13 mk [mark] Sølv [sølv]”²⁷⁵. Hva det tredje knivstikket angår, ville Anders kunne fri seg fra dette ”Selff Tridie”. Det vil si at dersom han selv og to andre menn på neste ting sverget på at han ikke var den som hadde forvoldt skaden, ville han bli frifunnet. Så vidt jeg kan se, kom ikke saken opp igjen på de to etterfølgende tingene, og på grunn av mangel på tid og kapasitet har det ikke vært mulig å følge opp saken ytterligere.

Som et lite apropos ble Erik Ovlien på samme tingmøte tiltalt for ikke å ha betalt landskyld til eieren av gården, assessor Anders Simonsen, innen fristen 14. april. Til dette svarte hans kone at en ”her Colbiørn” hadde betalt skylden i hennes og hennes manns sted, og at hun ville legge fram dokumentasjon på dette på neste ting.²⁷⁶ Om hun så gjorde, vites ikke.

Knivstikkene fant som nevnt sted julaften 1671, men ble påtalt nesten ni måneder senere, ved høsttinget i 1672. Det i seg selv er ikke merkelig, når vi vet at det ofte ikke var mer enn tre tingmøter per år. Det som derimot kan virke litt underlig, er at det ikke var den fornærmede selv, Erik Ovlien, men fogden som påtalte saken. Kan en forklaring på dette være at fogden har fått nyss om tildragelsen og øynet inntekter, for Kronen og dermed indirekte også for seg selv? Det er også en mulighet at fogden stevnet Anders Ovlien på oppfordring fra Erik. Dette er det på bakgrunn av den informasjon som finnes umulig å gi noe sikkert svar på.

Innledningsvis stilles det spørsmål om hvorvidt de involverte etnisitet blir understreket i konfliktmaterialet. I motsetning til sakene som er presentert ovenfor, er svaret i dette tilfellet nei. Anders Mortensen Ovlien kjenner vi fra presentasjonen av Morten Mangel og hans slekt, mens jeg har måttet gå til andre kilder for å finne bakgrunnsinformasjon om Erik Ovlien.

Som nevnt i presentasjonen, var Anders Mortensen Ovlien av finsk opphav og oppvokst i Søndre Mangel hos foreldrene Morten Mangel og Berte Mortensdatter. Han må ha vært

²⁷⁴ Sitat fra rettsreferatet.

²⁷⁵ Sitat fra rettsreferatet. Ørtuger (sammen med mark, ører og penninger) utgjorde den gammelnorske mynten, og det var vanlig å bøte ble angitt på denne måten fram til Kong Christian Vs Norske Lov kom i 1687.

²⁷⁶ Sitat fra rettsreferatet.

rundt 20 år i 1672, da han var yngre enn broren Jakob hvis alder ble oppgitt til 14 år i 1664.²⁷⁷ Det forhold at Anders hadde korn (rug) på lager, tyder på at han i 1672 drev som bonde på Ovlien.

Hvem var så Erik Ovlien? Kildene gir oss ikke så mye informasjon om han, men det er rimelig å tro at han var sønn av den ”Nils Afflinnskaug” som vi møter i skattemanntallet fra 1642/43.²⁷⁸ Nils må ha dødd før 1652, for dette året betalte hans sønner Torstein og Erik førstebygsel for gården Ovlien.²⁷⁹ Mantallet fra 1666 gir oss ytterligere informasjon. Da var Erik Nilsen registrert som bruker av halve Ovlien, mens Hans Mikkelsen brukte den andre halvparten av eiendommen. Broren Torstein var på dette tidspunktet 48 år gammel og oppført som husmann under Ovlien, der han bodde med sin sønn på 10 år.²⁸⁰ Det interessante er at denne sønnen også het Erik. Kan det ha vært han som ble offer for Anders Ovlisens vrede i 1672, og ikke hans eldre onkel? Om vi tar utgangspunkt i Erik Torsteinsens oppgitte alder i 1666, tilsier det at han var 16 år gammel i 1672. Erik Nilsen var mest sannsynlig jevngammel med broren Torstein, det vil si i overkant av 50 år. I teorien kan derfor begge disse mennene være den ”Erik Ovlien” som blir omtalt i tingboka. Men når vi legger til grunn at tingbokas Erik i 1672 var gift, mener jeg det er overveiende sannsynlig at det er Erik Nilsen som er omtalt i rettsreferatet, og ikke nevøen Erik Torsteinsen.

Det er ingenting som tyder på at Nils Ovlien og etterkommerne hans var av finsk avstamning. Det faktum at Nils’ navn dukker opp i kildene så tidlig som i 1642/43 peker heller i retning av at de var norske, i og med at det på dette tidspunktet skulle gå nesten ti år før den første bekræftede finne ble registrert i dette området. Dette viser at personer av ulik etnisk opprinnelse kunne bo på samme sted og ha likelydende navn.

Ole Mortensen Kjensmo og drapet på Peder Hesbøl

Av Morten Mangens barn var det ikke bare Anders som kom i klammeri med myndighetene. Sønnen Ole Mortensen Kjensmo ble i 1683 beskyldt for drap. Ole Mortensen arbeidet som

²⁷⁷ Manttall Aurskog 1664.

²⁷⁸ Skattemanntall, Aurskog, 1642/43. Navnet ”Afflinnskaug” er sannsynligvis en forvanskning av ”Ovliensskog”, som senere er blitt forkortet til ”Ovlien”.

²⁷⁹ Lillevold 1961a:16

²⁸⁰ Manttall Aurskog 1666.

fullmektig ved Repshus jernverk i Eidskog da han en kveld under et fylleslagsmål knivstakk en mann ved navn Peder Hesbøl så han døde.²⁸¹ Det ble imidlertid bevist at Ole Mortensen hadde handlet i nødverge, så han slapp straff.²⁸²

Heller ikke i denne saken ble de involvertes etnisitet nevnt eller understreket i rettsreferatet. Vi vet med sikkerhet at Ole Mortensen var finsk, men det har ikke vært enkelt å finne informasjon om Peder Hesbøl. En mann med likelydende navn brukte gården Hesbøl i Eidskog fra ca. 1611 og fram til 1645, da han døde i kamphandlinger under Hannibalsfeiden (1643-1645).²⁸³ Årstallet for hans død utelukker at han var den Peder som ble drept av Ole Mortensen. Men kanskje hadde han en sønn med samme navn? Det eneste barnet jeg har funnet registrert på Peder Hesbøl, er imidlertid en datter med ukjent fornavn. Uansett peker Peders etternavn i retning av at han var av norsk etnisitet, og i og med at de to mennene hadde samme navn, mener jeg det er rimelig å tro at de var beslektet, selv om dette kun blir spekulasjoner fra min side.²⁸⁴

Innledningsvis i dette kapittelet blir det også stilt spørsmål om resultatet av sakene uttrykker visse maktforhold, altså om lovtekstenes uttrykte mistenksomhet mot finnene ga seg utslag i at de ble urettferdig behandlet i rettssalen. Nå finnes det ikke nok detaljert informasjon om denne saken til å kunne gi et grundig svar på dette spørsmålet, men dommen viser i det minste at en finne kunne bli frifunnet på lik linje med det som rimeligvis ville blitt en nordmann til del i en tilsvarende situasjon.

Tingboka forteller at Ole Mortensen arbeidet som fullmektig for Paul Torsteinsen da drapet skjedde. Paul Torsteinsen var den første eieren av Repshusgruven, og mest sannsynlig identisk med Christianiaborgeren Paul Torsteinsen Arneberg, som var trelasthandler og sagbrukseier i Christiania.²⁸⁵

²⁸¹ Det faktum at Ole Mortensen Kjensmo arbeidet som fullmektig ved jernverket, er et eksempel på sosial mobilitet blant finnebefolkningen.

²⁸² Tingbok, Solor og Østerdalen sorenskriveri, 1683.

²⁸³ <http://www.eidskogslekt.no/joomla/appelsin/pl.htm>. Om "Appelsin-Herman" sine aner. Innsamlet av Bjørn Gunnar Lindalen.

²⁸⁴ Så vidt jeg vet, har det ikke bodd finner på Hesbøl, og det er dette jeg bygger på når jeg hevder at Peder mest sannsynlig var norsk.

²⁸⁵ <http://www.eidskogslekt.no/web/Basen/p496eca57.html>. Fra Eidskogslekts database.

Hans Sigfridsen Almenningens (91, b.f.1) leiermål med Marte Pålstdatter (84, s.f.1)

Hans Sigfridsen Almenningen var født i 1682, sønnesønn til Sigfrid Pedersen og den eldste av Sigfrid Sigfridsens syv barn. Hans var gift med Randi Olsdatter Rambøl (nr. 39, s.f.1). Randi tjente på gården Rambøl i Eidskog da hun giftet seg med Hans 27. desember 1703, og i 1722 hadde de rukket å få åtte barn sammen.²⁸⁶ I september 1722 ble Hans pålagt å skrive offentlig ”for begagne lejermaal i sit ægteskab med pigen Marte Powelsd.”²⁸⁷ Saken kom så opp på tinget på Ausbøl i Vinger. Til stede var i tillegg til tiltalte åtte edsvorne lagrettemenn, fogd Christian Juel og bygdelensmann Nils Didriksen Skinnarbøl. I tingboka er saken om Hans’ leiermål med tjenestepiken Marit Pålstdatter omtalt med fellende dom.²⁸⁸ Hans ”ladet tilstaae sin forseelse og leyer maahls begaaelse med Qvindfolcked Marit Powelsdatter, dend stund hand vered i ægtestand”, men forsvarte seg med at samleiet hadde skjedd i alkoholpåvirket tilstand, og at han trodde det var hans kone som lå i senga ved siden av han.²⁸⁹ Forsvaret førte ikke fram, og Hans ble dømt – i første omgang til å betale en bot. Fogd Juel oppnevnte tre menn til å foreta en verddivurdering av eiendelene til Hans, men da verdien av disse var langt lavere enn gjelden han hadde opparbeidet seg, ble han i stedet dømt til å ”arbeide i Jern paa Kongs Wingers Festning udj Rej aars tid.”²⁹⁰

I fortegnelse over fanger ved slaveriet på Kongsvinger festning er Hans i 1723 innført med en dom for tre år for leiermålet.

Denne saken handler om en gift mann som var utro mot sin kone. Ved første øyeblikk kan straffen synes veldig streng, men da må vi huske på at holdningene til slike handlinger var ganske annerledes på 16- og 1700-tallet enn hva som er tilfelle i dag. Selve begrepet ”leiermål” var en både juridisk og kirkelig betegnelse for seksuell omgang utenfor ekteskap, og leiermål ble betraktet som en forbrytelse, uavhengig av om det førte til graviditet eller ikke. Allerede på Magnus Lagabøtes tid fantes det lover og regler som kontrollerte seksuell adferd, og i 1617 ble det utstedt en lovforordning som gjorde både menn og kvinner

²⁸⁶ Vinger kirkebok 1

²⁸⁷ Pub.abs. 29.9.1722, Vinger kirkebok 2.

²⁸⁸ Tingbok nr. 54 (1721-1744), Solør og Østerdalen Sorenskriveri.

²⁸⁹ Sitat fra rettsreferatet. ”Marit” blir benevnt som ”Marte” alle andre steder i kildene. Derfor har jeg valgt å holde meg til sistnevnte versjon av navnet.

²⁹⁰ Sitat fra rettsreferatet.

strafferettslig ansvarlige for utenomekteskapelig seksuell omgang. Som i tilfellet med Hans Sigfridsen, måtte synderen stå til rette overfor både kirke og stat – ved både å bekjenne sine synder offentlig i kirken, og betale leiermålsbøter til kongen.²⁹¹ Hans hadde ikke midler til å betale boten han ble idømt, og det var han ikke alene om. Særlig blant kvinner og husmenn var idømmelse av subsidærstraffer i form av fengsel vanlig.

Hva så med de fire hovedtemaene som ble nevnt innledningsvis i dette kapittelet – ressurskamp, myndighetenes higen etter skatter og avgifter, deres skepsis overfor løsfinnene samt samfunnets generelle tvil om finnenes pålitelighet - berører denne saken noen av disse? Svaret på dette mener jeg er ja. Innføringen av eneveldet i Danmark-Norge i 1660 førte til strengere statlig kontroll og oppfølging av de lokale myndighetene, og stadige kriger medførte et nærmest umettelig behov for inntekter. Dermed ble bøteinntektene svært viktige for kongen.

Kan denne saken fortelle oss noe nytt om relasjonen mellom finner og nordmenn, eventuelt om konflikter innad i gruppen finner? For å kunne si noe om dette, må vi først og fremst ha på det rene hva slags etnisk bakgrunn de involverte i denne saken hadde. For heller ikke i denne saken blir deres etnisitet nevnt eksplisitt.

Som det framgår av Hans Sigfridsens familiebakgrunn, er det hevet over enhver tvil at han var av finsk etnisitet. Men hvem var ”pigen Marte Powelsdatter”? Ifølge rettsreferatet tjente Marte Pålsdatter på Skansgården i Vinger i 1722, men hadde tilhold i Lauvhøgda hos Sigfridsen-familien da overgrepet skal ha skjedd. Finn Sollien har forsøkt å finne mer informasjon om Marte, men så langt han kan se, ble hun verken født eller døpt i Vinger sogn. Det har også vært vanskelig å finne informasjon som kan stadfeste om det ble barn av leiermålet eller ikke. Dersom Marte ble gravid, kan dette barnet være identisk med en Hans Hansen som i 1746 giftet seg med Elisabet Hansdatter Valkoinen fra Eidskog, født i 1725. Opplysninger som taler for dette er at Hans’ patronymikon var ”Hansen”, og at deres to første barn, født i 1746 og 1747, oppgis å være født i nettopp Lauvhøgda.²⁹² Årstallene for Elisabet og barnas fødsler gjør det da også reelt å tro at Hans Hansen var født en gang mellom 1720 og 1725.

²⁹¹ <http://www.kildenett.no/artikler/2007/1181300038.61>

²⁹² Vinger kirkebok 2

Navnet til Marte tyder på at hun var av finsk herkomst, men dette er ikke opplysninger som har latt seg verifisere. Dersom vi legger til grunn at Hans Hansen faktisk var Hans og Martes sønn, mener jeg dette et stykke på vei styrker antagelsen om at også Marte var finsk – idet hennes sønn giftet seg med en jente som var bærer av et finsk slektsnavn.

Ville straffeutmålingen vært annerledes, eventuelt strengere, dersom Marte hadde vært norsk? Det er det på dette grunnlaget ikke mulig å si noe sikkert om, men jeg tror det er lite sannsynlig. Leiermål var en svært utbredt forbrytelse i alle lag av datidens samfunn, og lovene regulerte bøtesatser etter forbrytelsens alvorlighetsgrad – alt fra ”simpelt leiermål” (samleie mellom to ugifte) til ”hor” (samleie mellom gift og ugift, som i Hans og Martes tilfelle), og riktig alvorlige seksualforbrytelser som blodskam og homoseksualitet. I denne saken er det ingenting som peker i retning av at dommerne tok hensyn til de involvertes etniske bakgrunn da dommen over Hans Sigfridsen ble avsagt. Dette bekrefte av at etnisitet ikke blir nevnt noe sted i rettsreferatet.

Om neper, rug, gårdovertakelse og en stakkars enslig desertør

Hittil i dette kapittelet er kriminalsaker omhandlende svært ulike temaer og av varierende alvorlighetsgrad blitt presentert og gjennomgått. Felles for disse sakene er at de har involvert mennesker fra min undersøkelsesgruppe, i tillegg til at personer utenfor den definerte gruppen, det være seg norske finner, svenske finner eller nordmenn, har spilt en sentral rolle. Vil det også være mulig å finne eksempler på konflikter som kun involverte mennesker fra gruppen bekreftede finner?

I kapittel 3 blir Anders Pedersens navn nevnt mer enn én gang i forbindelse med uoverensstemmelser av forskjellig slag:

Som nevnt i dette kapittelet, ble Anders sammen med søsteren Berte Pedersdatter og Lisabet og Anne Pålsdatter i 1699 stevnet for å ha stjålet flere tønner neper fra Per Mathisen

Savolainen. Lisabet innrømmet å ha stjålet ei kvart tønne neper fra Per, men informasjon om saken utover dette har det ikke vært mulig å finne.²⁹³

I 1702 bar det til tings igjen for Anders Pedersen. Denne gang fikk han og Klemet Pålsen bot for å ha stjålet en rugbråte samt tre pund never fra Mathis Pedersen Savolainen, sønnen til Per Mathisen Savolainen. Anders og Klemet nektet for å ha gjort dette, men ble felt av vitneutsagn. De ble dømt til å levere tilbake til Mathis det de hadde stjålet, i tillegg til å betale seks riksdaler i saksomkostninger. Før saken kom opp på tinget, kom Anders og Klemet i krangel om en kobberkjele som sistnevnte ønsket å kjøpe av sin mor, men som Anders visstnok hadde lånt. Ifølge rettsreferatet anklagde Klemet Anders for å ha stjålet kjelen, og det kom til håndgemeng mellom de to. Enden på visa var at de ble dømt til å betale to riksdaler til fattigkassen, samt én riksdaler og to ort til lensmannen, da de var for fattige til å betale bøter etter lovens gjeldende satser.²⁹⁴

I 1724 måtte Anders møte for retten på nytt, beskyldt for å ha huset en desertør. Desertøren var sønnen Kristoffer, født 1702, som hadde rømt fra militærtjeneste. Kristoffer hadde først oppholdt seg en tid i Sverige, før han gjemte seg hos sin far som nå bodde på Buholtet i Eidskog. Det hele ble oppdaget i forbindelse med et slagsmål mellom Kristoffer og en slektning, men saken ble henlagt uten at verken far eller sønn fikk straff.²⁹⁵

Sakene som omhandler tyveri av andres avling kan ved første øyekast virke trivielle. På den ene side vitner de om en generell og tidløs motstand mot tyveri av annen manns eiendom. Men de forteller samtidig om et samfunn hvor det var knapphet på godene, og hvor hver minste tønne neper kunne ha betydning for familiens overlevelse. Man kan dermed si at det var en kamp om ressursene - i dette tilfellet ikke mellom finner og nordmenn, men heller en kamp på det nære og lokale planet, naboer og slektninger imellom.

At saken fra 1724 ble henlagt uten at noen av partene ble straffet, slår meg som noe merkelig. Desertering forekom hyppig, men var en forbrytelse det vanligvis ble slått hardt ned på. Krigsinstruksene fra 1683 foreskriver henging som en passende straff for denne type

²⁹³ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1699 / Engen 1982a:474

²⁹⁴ Tingbok, Nedre Romerike sorenskriveri, 1702.

²⁹⁵ Engen 1982c:411

forbrytelse.²⁹⁶ I og med at det er lite informasjon å finne om saken, er det imidlertid ikke mulig å si noe om hvorfor utfallet ble som det ble. Én sak utgjør videre et altfor dårlig grunnlag for å trekke noen form for konklusjoner. Men saken kan allikevel si noe om at myndighetene ikke nødvendigvis var ekstra på vakt overfor finners lovbrudd, eller ilet strengere straffer på bakgrunn av etnisitet. Det faktum at det militære klimaet i Norden var mildere etter Den store nordiske krigs avslutning i 1721, kan også ha virket inn på utfallet.

Innledningsvis i dette kapittelet skisserte jeg en del spørsmål som jeg har forsøkt å finne svar på ved gjennomgang av rettsreferatene i tingbøkene. De viktigste spørsmålene var: Markerte finnene seg som en egen etnisk gruppe, og ble de i så fall ble spesialbehandlet som en følge av dette? Ble etnisitet understreket i konfliktmaterialet? Hvilke typer saker var det som produserte uenighet mellom finnene og den norske bygdebefolkningen og/eller myndighetene? Fantest det eksempler på konflikter innad i gruppen finner?

Som gjennomgangen har vist, var det mange typer konflikter i dette samfunnet, og bare noen fulgte etniske konflikt-/skillelinjer. Vi kan dele konfliktene inn i tre hovedtyper; konflikter mellom finne og nordmann (eller finner og nordmenn), konflikter innad i gruppen finner, og innad i gruppen nordmenn - som disputten mellom Jens Pedersen og Nils Jacobsen Smit. Man kan også tenke seg at mer avanserte mønstre har forekommet, som konflikter mellom finner med norsk alliert på en av sidene, men jeg har ikke støtt på eksempler på noen slike saker i mitt kildemateriale.

Når det gjelder konflikter innad i gruppen finner, ser vi at disse stort sett dreier seg om allmenne lovbrudd som tyveri og vold, som i straffesakene mot Anders Pedersen. Andre saker kan ha vært mer etnisk spesifikke, for eksempel konflikter hvor trolldom og overtro er involvert. Det kan være tilfeldig at disse temaene ikke er representert i kildematerialet mitt, da jeg gjennom den eksisterende litteraturen om skogfinnene kjenner til flere hendelser både i samme tidsrom og senere som har omhandlet denne tematikken. Blant annet forteller Lars M. Fjellstad om Fisketjenngubben fra Fisketjennmoen ved Kråkfoss i Eidskog, født omkring 1795, som kunne både stemme blod og finne igjen stjålne eiendeler:

²⁹⁶ Fra Christian Vs krigsinstruks av 1683. Denne sto ved lag helt til 1866.

Ein gong kom det ein større skogegar til Fisketjennugubben og ville at han skulle hjelpa han, så han fekk at nokre pengar som var stolne. ”Det har gått før lenge tel je kan sia dæ å penga er, men tjuven skar je sine dæ.” Og det ville skogeigaren meir enn gjerne vita. Fisketjennugubben sette da fram ei skål med vatn og mulla nokre rare ord, som var på finsk. ”Nå kan du glåme neri skåla.” Skogeigaren så gjorde, og han vart ikkje lite undren da han fekk sjå andletet på kontoristen sin.²⁹⁷

Det er interessant å merke seg at etnisitet kun i et fåtall av sakene blir understreket i konfliktmaterialet. Dette kan selvfølgelig ha sin årsak i at begge parter i konflikten har vært av finsk avstamning. Men det kan også tenkes at årsaken er at sakene tar opp private anliggender og derfor ikke blir ansett å være en trussel mot myndigheter og stat. Det vil si at disse konfliktene bærer mer preg av å være individkonflikter enn etniske aksjoner. Denne teorien støttes av at de sakene der etnisitet har vært et tema, alle er saker som har involvert myndighetene; utkastelsen fra Søndre Mangen, Pål Mattisens bygsling av Gravdalen og Pål Pålsen Fjellskogens omgang med svenske finner. Og som tidligere nevnt, skal man ikke se helt bort fra at fokus på de stevnedes finske etnisitet også kunne være noe for myndighetene å gjemme seg bak når en konflikt oppsto.²⁹⁸ Jeg har ikke funnet eksempler på konkrete utsagn som tilskriver finnene kollektive egenskaper. Allikevel vil sakenes natur indirekte fortelle oss om finnenes liv og levnet, og relasjoner til verden omkring seg, både på det lokale og nasjonale plan.

I dette kapittelet har vi sett vi at fattigdom og kamp om naturressurser, myndighetenes higen etter skatter og avgifter og tvil om finnenes pålitelighet, samt styresmaktenes generelle skepsis overfor løsfinner og andre omstreifere, var sentrale temaer i konflikter mellom finner og norske myndigheter. Imidlertid mener jeg at rettsreferatene ikke gir inntrykk av at finnene gjennomgående ble urettferdig behandlet på grunn av deres etnisitet, selv om man selvfølgelig ikke kan utelukke at dette kunne forekomme. I neste kapittel vil jeg se nærmere på de finske navnetradisjonene.

²⁹⁷ Fjellstad 1954:30. Historien kan virke lite troverdig ut fra dagens virkelighetsoppfatning. Samtidig er det viktig å huske at skogfinnene hadde ord på seg for å være trolldomskyndige, så det er ingen grunn til å betvile at skogeieren faktisk trodde det han så. Dermed kan historien også ses som et uttrykk for hvordan nordmenn flest oppfattet finnene.

²⁹⁸ Fredrik Barth skriver i innledningen til boken ”Ethnic Groups and Boundaries” (1969) om hvordan etniske kjennetegn og egenskaper både kan være faktiske og forestilte, og hvordan disse kan brukes til å trekke et skille mellom ”vi” og ”de”, ofte i forbindelse med nettopp ressurskamp. Ellers vil jeg henvisne til kapittel 1.

Kapittel 6: Navn og navnetradisjoner

Finske slektsnavn

Da skogfinnene kom til Norge, bar de fleste med seg sine finske slektsnavn. Systemet med slektsnavn har røtter helt tilbake til 1200-tallet og bygde på det østfinske stammesamfunnets eget rettssystem. Slektsnavnene ble i mange tilfeller utledet av fornavnet eller tilnavnet til en av slektens patriarker, og fulgte etterkommerne i generasjon etter generasjon.²⁹⁹ Finnene praktiserte altså ikke tradisjonen med patronymikon som var vanlig i Norge og Sverige. Forskerne mener at navnene regulerte rettigheter til jord og arv innen ulike slektsenheter. Disse enhetene utgjorde til sammen en stamme. For etterslekten hadde slektsnavnet flere funksjoner enn bare å uttrykke stamme- eller familietilhørighet. Navnet kunne for eksempel regulere retten til å utnytte slektens jakt- og fangstområder og svedjefall.³⁰⁰ Navnene gikk i arv, men ikke automatisk fra far til sønn, slik man kanskje har en tendens til å ta for gitt i dag. Systemet var mer innfløkt enn som så: Om man ikke var født i ekteskap var det ganske vanlig å velge mors slektsnavn, eller eventuelt å ta stefars navn dersom dette hadde høy status. En svigersønn kunne velge å ta sin svigerfars navn fordi han identifiserte seg med denne familien. Kvinnene tilhørte sin fars slekt også etter at de giftet seg, og beholdt dermed dette navnet.³⁰¹ I motsetning til hva som var vanlig i Norge og Sverige, var det ikke vanlig blant finnene å ta navn etter gården der man bodde. I stedet fikk nyryddede gårder og plasser navn etter nybyggeren.³⁰²

I norske kilder fra 1600-tallet forekommer finske slektsnavn relativt hyppig, men de nevnes sjeldnere og sjeldnere utover 1700-tallet. I stedet blir personene registrert med fornavn og patronym, i tråd med navnetradisjonen blant norske bønder. Bruken av slektsnavn varierer også sterkt fra sted til sted. Finnemanntallet nevner 76 % av innbyggerne i Hof, 24 % av innbyggerne i Elverum og 13 % av innbyggerne i Grue med finske slektsnavn, mens manntallet for Aurskog og Eidskog ikke inneholder et eneste slikt navn.³⁰³ Det er imidlertid lite sannsynlig at disse tallene gir et helt korrekt bilde av forskjellene i bruk av slektsnavn på

²⁹⁹ Paikala: 2006:2

³⁰⁰ Hansson 2006:1

³⁰¹ Paikala: 2006:2

³⁰² Hansson 2006:1. Mer om dette senere i kapittelet.

³⁰³ Furuberg 1992:3 og bygdebøker for Eidskog og Aurskog i mitt tidsrom.

de nevnte steder. Årsaken er nok ulik praksis hos nedskriverne hva angår hvilke navn som ble nedtegnet. Heller ikke manntallene for 1664, 1666 og 1701 for både Høland (inkludert Setskog) og Aurskog omtaler eller utpeker personer som finner, og det gjelder også for de som vi med sikkerhet vet tilhører finneslekten på Søndre Mangen. I kirkebøkene og tingbøkene, derimot, har jeg funnet flere eksempler på finske slektsnavn. Disse er gjengitt senere i kapitlet. I kirkebøkene finner vi også en del opptegnelser over finner hvor ingen eventuelle slektsnavn nevnes. En del av disse må mildt sagt kalles kuriøse. Her er noen eksempler:

- Kommunikant ”Søren finde oc quinde” (23.8.1691- kan være Søren Sørensen Bjørknes, nr. 172, s.f.2)
- Kommunikant ”den enøyede Peder finde oc hans quinde” (19.11.1693)
- Kommunikant ”halte Peder finde” (22.11.1691)
- Kommunikant ”den surøyede Bent finde oc kone” (18.9.1692)³⁰⁴

Nedskriverne har altså valgt å registrere finnene ut fra fysiske kjennetegn framfor å skrive ned deres fulle og egentlige navn.

Felles for de fleste nedskrivninger av finske slektsnavn er at navnene kan være vanskelige å identifisere fordi de har blitt fornorsket, forkortet, forvansket eller forandret nesten til det ugjenkjennelige. Det var ikke uvanlig at én og samme person både ble registrert med sitt opprinnelige finske navn og med et norskklingende. Spesielt i tingbøkene, med sin hyppige gjengivelse av muntlig tale, er ofte begge varianter blitt skrevet ned. I mitt materiale finnes flere eksempler på dette:

Mange medlemmer av Savolainen-slekten (for eksempel Mathis Andersson Savolainen) nevnes i kildene både med det opprinnelige navnet, altså Savolainen, og det fornorskede Saffveland.³⁰⁵ I manntallet av 1700 finnes også en tredje versjon – nemlig Saverland (Peder Mathiasen Saverland). Dette samme fenomenet har rammet slektsnavnet Rajalainen - Anders Steffensen Rajalainen kan her stå som representant for slekten. I kirkeboken for Vinger

³⁰⁴ Alle eksemplene er fra Vinger kirkebok 1. Jeg har ikke lyktes i å finne informasjon om Bent og de to mennene ved navn Peder utover det som nevnes i kirkeboken. Hva som menes med ”surøyet” kan jeg bare spekulere i, men det er nærliggende å tro at stakkars Bent hadde såre og rennende øyne.

³⁰⁵ Vinger kirkebok 1 og tingbok, Solør og Østerdalen sorenskriveri.

(Eidskog) finner vi variantene Railan og Rajalainen brukt om hverandre. Disse variantene er likevel såpass like at det er lett å se at det er snakk om samme navn. Verre er det med varianten Ralla, som skiller seg fra grunnformen i så stor grad at man ikke uten videre kan hevde at det er snakk om samme navn.³⁰⁶

I de tilfeller hvor kildene kun oppgir den fornorskede varianten, er det ikke alltid like enkelt å utlede hvilket slektsnavn som ligger til grunn. I undersøkelsesgruppen finnes personer med navnene Mamon (Lars Povelsen Mamon), Pyrua (Ragnhild Pyrua), Pyhan (Johan Pyhan), Axlan (Johan Mathisen Axlan) og Gischeland/Jescheland (Pål Gischeland/Jescheland). Disse kan høres ut som forkortelser/fornorskninger av finske slektsnavn, men jeg har ikke lyktes i å finne ut hvilke navn de eventuelt er utledet fra.

En god del navn går det likevel an å identifisere: I kirkebøkene for Vinger og Eidskog finnes navnene Runche, Vaisen og Popen.³⁰⁷ Ifølge nevnte Jan Myhrvold er dette fornorskninger av slektsnavnene Ronkainen, Vaissinen og Puuppoinen, hvor sistnevnte navn kan spores bakover til grenseområdet mellom Medelpad og Hälsingland via Popetorp i Gräsmark.³⁰⁸ Ronkainen er utledet fra det karelske fornavnet Rotka, som også finnes i versjonene Rontka og Ronkka.³⁰⁹ C.A. Gottlund har med versjonen Brummaren i sin familienavnsversikt fra Savolax og Karelen utgitt i 1872.³¹⁰

I visse tilfeller ble også en persons finske navn direkte oversatt til norsk. Et eksempel på et slikt navn er Mathis Bendik/Mathis Pentikäinen.³¹¹ Som norskspråklig ser man kanskje ikke umiddelbart at Bendik og Penti(käinen) er varianter av samme navn, men når man vet at finsk har kun én lyd for de nordiske språkernes *b* og *p*, og at samme forhold gjelder for *d* og *t*, blir bildet mer tydelig. Uttalen av de finske lydene ligger et sted midt i mellom hvert enkelt bokstavpar.³¹²

³⁰⁶ Varianten Ralla finnes også i Vinger kirkebok 1. Navneforsker Jan Myhrvold har forsket på emnet navn, og mener å ha belegg for å hevde at også Ralla er en variant av Rajalainen. Informasjonen har jeg fra telefonsamtale med Jan i januar 2011.

³⁰⁷ Vinger kirkebok 1

³⁰⁸ Myhrvold: E-post, 25.10.06

³⁰⁹ Hansson 2006:2

³¹⁰ Gottlund 1872

³¹¹ Furuberg 1992:3

³¹² Sundén-Cullberg 2000:159

Hvorfor finnes navnene i så mange og ulike versjoner? Det kan være flere årsaker til nedskriverens fornorsking og forvansking av finnenes slektsnavn. Først og fremst var navnene fremmedartede og vanskelige både å uttale og skrive for svenske og norske (og til og med enkelte danske) representanter for øvrigheten, så det er sannsynlig at mange nedskrivere ikke helt oppfattet navnet som ble framsagt, og at de derfor bare skrev ned hva de trodde de hørte. Finnene ble rett og slett tildelt nye, passende navn. En annen grunn kan være at nedskriverne av praktiske årsaker bevisst forenklet og forkortet navnene, og på denne tiden fantes det heller ikke faste regler for ortografi og navns stavemåte. Videre kan det tenkes at det var finnene selv som ikke ønsket å avsløre sin rette etnisitet, og at de derfor oppga en fornorsket utgave av slektsnavnet, eller kun fornavn, patronymikon og eventuelt gårdsnavn. Å være av finneætt var ikke alltid forbundet med høy prestisje, og kildene viser flere eksempler som kan peke i retning av diskriminering på grunnlag av etnisitet.³¹³ Slektsnavnene forsvant uansett ikke selv om de ikke fikk stor plass i de skrevne dokumentene. De kunne eksistere i familienes muntlige tradisjon i flere hundre år, helt fram til i dag.

I de tilfeller hvor slektsnavn i en eller annen form er registrert i kildene, er det altså mulig å finne fram til det man kan anta er navnets opprinnelige form, selv om det innebærer både gjetninger og slutninger trukket på usikkert grunnlag. Men ikke alle oppga slektsnavn til myndighetene, og mitt forsøk på å finne fram til samtlige slektsgründeres og innflytters slektsnavn, ga et heller magert resultat. Kildene gir rett og slett for få opplysninger. Utover verifiserte opplysninger om slektsnavnene til innflytterne Johan Bertilsson Laukkainen og Mathis Andersson Savolainen, er dette hva det har vært mulig å finne ut med de kilder jeg har hatt til rådighet:

Som nevnt i presentasjonskapittelet bekrefter manntallet for Ulvsjön i Gräsmark i Sverige at en ”Mickel Eskillsson Tarfwen eller Tarvainen” i 1648 forlot torpet sitt i Ulvsjön, men det har ikke vært mulig å verifisere at dette er samme Mikkel Eskildsen Fallet som vi finner igjen i Ovlien-skogen i Aurskog på 1660-tallet.³¹⁴ Mikkel Eskildsens slektsnavn *kan* altså ha vært Tarvainen, men det er slett ikke sikkert.

³¹³ Mer om dette i kapittel 5.

³¹⁴ Mantalslängder, Ulvsjön, 1626-48.

Tingboken for Solør og Østerdalen nevner en Pål Pålsen Hejeland (fornorsket) i forbindelse med en rettssak om svedjebruk på Fjellskogen. Saken dreier seg om eiendomsgrenser og retten til svedjefall i det nevnte området, og fallene skal ha vært godkjent av den da avdøde Hejeland.³¹⁵ Det er nærliggende å tenke at dette er samme mann som Pål Pålsen Fjellskogen, i og med at både navn og bosted stemmer, men årstallet for rettssaken, 1732/1733 skaper tvil. Den Pål Pålsen som er registrert i mitt materiale levde mellom 1614 og 1698. Men selv om tingboken omtaler han som avdød, er det ikke utenkelig at det i en rettssak vises til en avgjørelse som ble tatt over 30 år tidligere. I tillegg finnes mange eksempler på at kildene kan være unøyaktige hva angår en persons dødsår. Uansett er det rimelig å anta at det ikke vil være mulig å finne opplysninger som bekrefter at Pål Hejeland er identisk med Pål Pålsen Fjellskogen, men om så var tilfelle, ville slektsnavnet Heiloinen vært representert på listen over navn med bærere i min undersøkelsesgruppe. I ”Skogsfinska släktnavn i Skandinavien” er Hejeland nemlig tolket som Heiloinen.³¹⁶

Visse indisier peker mot at Pål Jørgensen Hornkjølens finske slektsnavn var Laainen. Forklaringen på dette er som følger: Det er sannsynlig at Pål var sønn av en mann ved navn Jöran (finsk: Yrjö) Simonsson fra gården Slobyn i Brunskog i Sverige.³¹⁷ Av manntallet for 1670 framgår det at Jöran hadde to sønner; Thomas og Pål.³¹⁸ Påls mor må ha vært en Anna Larsdotter, som nevnes som hustru til Jöran i forbindelse med et slagsmål mellom Jöran og hans bror Anders Simonsson i 1663.³¹⁹ Hun er også omtalt som ”salig (avlidne) Jörans enkia” i Brunskogs dødbok i 1695. Jöran døde i Slobyn, men var født på gården Mojsjön i Ockelbo sogn i Gävleborgs län, som ligger nordøst i Sverige. C.A. Gottlund hevder at Mojsjön skal ha blitt ryddet av en Simon Pålsson, og dette var mest sannsynlig Jörans far.³²⁰ Mojsjön ble ifølge Jan Myhrvold kalt ”Loinila” på finsk, og da det var vanlig at en plass eller gård fikk navn som var utledet fra slektsnavnet til den familien som ryddet stedet og bosatte seg der, er det nærliggende å tenke at den som ryddet gården Mojsjön var av slekten Laainen.³²¹ Ifølge

³¹⁵ Tingbok, Solør og Østerdalen sorenskriveri 1733

³¹⁶ Karlstad universitet 2009

³¹⁷ Slobyn beskrives i ”Brunskogsfinnarna” som ”ett helt skattehemman” med et tilhørende torp ved navn Salungen. Jöran Simonsson er nevnt som skattebetaler for denne gården i manntallet for 1642, 44, 45 og 48. Lindahl 1982:33. Jöran er i denne sammenheng fornorsket til Jørgen.

³¹⁸ Mantalslängder, Slobyn, 1670.

³¹⁹ Domsbok, Jösse Herad, 1663.

³²⁰ Gottlund 1817:94-98. I tillegg understøtter patronymet ”Simonsson”, samt at fornnavnet Pål dukker opp i flere generasjoner, denne teorien.

³²¹ På samme måte fikk gården ”Tyskila” navnet sitt etter slekten ”Tyskiäinen” og ”Purala” etter slekten ”Purainen”. Sundén-Cullberg 2000:165.

Myhrvold er nemlig navnet Loinila utledet av nettopp Laainen. Dermed kan man slutte at dette sannsynligvis er Påls rette slektsnavn. Jan Myhrvold forteller videre at Gottlund skal ha truffet etterkommere etter Pål Jørgensens bror på en av sine vandringer, og disse kalte seg fortsatt Laainen.³²²

For å sammenfatte: I populasjonen som denne undersøkelsen omfatter, har jeg funnet fram til bærere av følgende finske slektsnavn:

- Valkoinen (bl.a. Lisbeth Hansdatter Valkoinen)
- Luskainen (Henrik Henriksson – ”Lusca-Heiken”)
- Rajalainen (bl.a. Karen Steffensdatter Rajalainen og Anders Steffensen Railan/Rajalainen)
- Savolainen (bl.a. Mathis Andersson Savolainen/Saffveland)
- Laukkainen (bl.a. Johan Bertilsson Laukkainen)
- Parkkoinen (Gertrud Israelsdotter Parkkoinen)
- Vaissinen (bl.a. Ole Thomasen Vaisen/Vaissinen)
- Puuoppoinen (Johan Pålsen Puuoppoinen)

I tillegg kan følgende slektsnavn knyttes til personer i undersøkelsesgruppen, men dette er opplysninger det ikke har vært mulig å verifisere:

- Tarvainen
- Heiloinen
- Laainen
- Ronkainen (kun i Vinger)

Fornavn/patronym

Når jeg skal lete etter uttrykk for skogfinsk etnisitet hos finnebefolkningen i mitt område, er det helt essensielt å kunne skille finner fra nordmenn i kildene, og i den sammenheng spiller navn en stor rolle. Et finsk slektsnavn er en utvetydig identitetsmarkør, men som nevnt

³²² Informasjon gitt av Jan Myrvold over telefon i januar 2011.

ovenfor er dette ofte enten utelatt, forvansket eller fornorsket. Selvfølgelig kan man gjette seg til at et navn som ”Runche” skjuler det finske Ronkainen, men det behøves mer å bygge på for med mest mulig sikkerhet å kunne skille den finske befolkningen fra den norske. En analyse av finnes fornavn/patronymer kan hjelpe til i denne prosessen, og samtidig si en god del om hvordan finnes navnetradisjoner skilte seg ut fra de norske.

Inntil slutten av 1800-tallet ble fornavnet regnet som viktigste identitetsmarkør i bondesamfunnet i Skandinavia, og derfor finnes det et rikt kildemateriale om både norske og finske fornavn. Eldre finske kilder viser at de mest brukte fornavnene sjelden var av urfinsk opprinnelse, og finnene hadde med få unntak kun bibelske navn og helgennavn da de kom til Norge.³²³ Finnemanntallet viser at samtlige skogfinner i Grue hadde bibel- eller helgennavn i 1686.³²⁴ Selvfølgelig har enkelte av disse navnene vært vanlige også i den norske bondebefolkningen. Norske former av de mest brukte navnene i Det nye testamentet og navn på kristne helgener, som Peder/Per, Pål, Anders, Jon/Johan/Johannes, Lars, Nils, Eli, Mari/Maria og Kari, kan ifølge navneforsker Ivar Utne ved Universitetet i Bergen benevnes som "grunnfjellet" i norsk navnetradisjon fra 1100-tallet og fram til år 1900.³²⁵ Populære var også navnene til tre av Nordens mest kjente helgener, nemlig Ola/Olav, Erik/Eirik og Halvor/Halvard. Disse er eksempler på førkristne, nordiske navn med lange tradisjoner som i løpet av middelalderen ble gjort til helgennavn. Utbredelsen av bibel- og helgennavn har likevel variert fra prestegjeld til prestegjeld, og Pål Furuberg viser i sin artikkel at det var de førkristne navnene, som Bjørn og Tor, som rådde grunnen blant de norske bøndene i Grue på 1600-tallet. I år 1600 skal ca 60 % av befolkningen ha vært bærere av et slikt navn, mens andelen beregnes til ca 40 % i 1690.³²⁶ Slektskap og naboskap førte etter hvert flere norske og svenske fornavn til det skogfinske samfunnet, så det er grunn til å tro at desto tidligere i assimileringssfasen man undersøker navnebruken hos den finske befolkningen, jo mer typisk finske viser de bibelske navnene seg å være. Furuberg skriver videre i sin artikkel at det var tydelige forskjeller i valg av døpenavn hos den norske og finske befolkningen i Grue så sent som i år 1900.³²⁷

³²³ Myhrvold 2004:32

³²⁴ FMT:87-104

³²⁵ Intervju med Ivar Utne i nettmagasinet ”Din baby”, publisert 20.02.2011.

³²⁶ Furuberg 1992:1

³²⁷ Furuberg 1992:1

Man kan altså ikke hevde med 100 % sikkerhet at en Pål eller Mattis var finne selv om han bodde på skogen, men det er rimelig å tro at dette var hans rette etnisitet. Dersom patronymet hans også er utledet fra et bibel- eller helgennavn, forsterker dette bildet ytterligere. Det er heller ikke usannsynlig at en Torbjørn eller Erling var finne, men mest sannsynlig vil han ha vært norsk.³²⁸ Dermed kan vi slutte at det er mulig å danne seg en oppfatning av etnisitet basert på fornavn/patronym, men konklusjoner vedrørende en persons etnisitet kan ikke trekkes på grunnlag av disse navnene alene.³²⁹

De mest brukte fornavnene i 1650 og 1725 for henholdsvis kvinner og menn blant de bekreftede finnene i min populasjon bekrefter utbredelsen av bibel- og helgennavn:

Tabell 6.1: De mest brukte fornavn i 1650 for menn og kvinner

Navn - menn	Antall	Navn - kvinner	Antall
Peder	3	Berte	1
Sigfrid	2	Marte	1
Morten	2	Kirsten	1
Pål	2		
Jakob/Mikkel/Hans/ Johannes/Mattis/Kristoffer	1		

Kilde: Min populasjon.

Som tallene viser, er materialet for 1650 forholdsvis tynt. Årsaken til at antall navn ikke kongruerer med antall registrerte personer, er at en stor del av befolkningen ikke er navngitt i kildene. De er i stedet omtalt ut fra relasjonen til en navngitt mann; ”Paals quinde” og ”... hafuer 2nd smaae børn”.³³⁰ Dette gjelder til en viss grad også oversikten for 1725, men på dette tidspunktet gir kildene som oftest mer detaljerte opplysninger.

³²⁸ Se drøftingen om Torbjørn Brynhildsen Åmot i kapittel 3.

³²⁹ Jf. kriteriene for kategorien ”sannsynlige finner”. Se kapittel 2.

³³⁰ Eksempler fra FMT.

Tabell 6.2: De mest brukte fornavn i 1725 for menn og kvinner

Navn - menn	Antall	Navn - kvinner	Antall
Ole	22	Anne	25
Peder	18	Kari/Karen	20
Anders	15	Marte	18
Pål	13	Berte	14
Mattis	13	Lisbeth	13

Kilde: Min populasjon.

Navnene over er hentet fra personer som representerer et ikke veldig stort antall familier, alle fra samme område. En konsekvens av at antallet navnebærere er såpass få og i mange tilfeller i slekt med hverandre, er at navnene i tillegg til å være et generelt uttrykk som samler finnene som gruppe, også kan være et uttrykk for familietradisjoner. Valg av ektefelle fikk konsekvenser for valg av navn på barna ved at det var vanlig å kalle opp de små etter eldre familiemedlemmer.

Kapittel 7: Konklusjon

Målet med denne framstillingen har vært å gi en samlet presentasjon av skogfinnene i Eidskog, Aurskog og Setskog i perioden mellom 1650 og 1725. Jeg har forsøkt å belyse ulike sider av finnenes liv, og på grunnlag av dette trekke slutninger ut fra de tre hovedproblemstillingene.

Utgangspunktet for undersøkelsen, og dermed første problemstilling, dreier seg om hvem skogfinnene var, eller hvem som var skogfinne, og hvor mange som innvandret til mitt undersøkelsesområde. Jeg har kommet fram til at det var rundt regnet 450 mennesker av *bekreftet* finsk etnisitet som bodde i området i nevnte periode. I tillegg til disse var det, som befolkningslistene viser, et anselig antall mennesker som *sannsynligvis* var av finneslekt, men hvor dette ikke har vært mulig å bevise. Å identifisere og presentere såpass mange mennesker har vært et svært tidkrevende arbeid, og tilgangen på informasjon i kildene har vært styrende for hvor fyldige beskrivelsene av hver enkelt person og familie er blitt. Resultatet viser at finnene på mange måter var en uensartet gruppe, ikke minst økonomisk: Noen evnet å byggle en gård med det samme de kom til Norge, eller arbeidet seg opp fra husmann til leilending, mens andre slet i tilværelsen som tiggere og fanter. Allikevel vil jeg si det er flere trekk som forener finnene enn de som skiller dem. Dette kommer til uttrykk gjennom valg av bosted og ektemake. I tillegg hadde de til felles at enten de selv eller forfedrene hadde forlatt først Finland og deretter Sverige til fordel for drømmen om en enklere tilværelse og et bedre liv i Norge.

Den andre problemstillingen gjelder hvordan skogfinnene plasserte seg sosialt og økonomisk i det norske majoritetssamfunnet, og hva slags relasjoner de hadde til sivilbefolkningen og myndighetene i Norge. Det store flertallet av finnene arbeidet med jordbruk, eller de hadde yrker forholdsvis langt nede på den sosiale rangstigen. Og som nevnt i kapittel 4, er det indikasjoner som tyder på at det prosentvise antallet finner som var husmenn, økte fra generasjon til generasjon. Dette vil jeg komme tilbake til senere. Skogfinnene giftet seg i stor grad innen egen etnisk gruppe, og dette tyder på at etnisk tilhørighet ble vurdert som viktig. Men ekteskap på tvers av gruppene var ikke umulig, selv om eksemplene er få, i det minste tidlig i perioden.

I Aurskog var den skogfinske bosettingen konsentrert om gårdene Søndre Mangen og Ovlien med tilhørende husmannsplasser, mens finnebefolkningen i Eidskog var spredt over et høyere antall gårder og over et større geografisk område. Imidlertid var det heller ikke her snakk om flere enn 10-11 gårder. Mange av finnene flyttet forholdsvis ofte, og de byttet stort sett på å bo på de samme gårdene og plassene.

Jeg har gjennomgått straffesaker av ulik art. Da etnisitet kun i et fåtall av sakene blir understreket i konfliktmaterialet, er mitt hovedinntrykk at dommerne i liten grad diskriminerte finnene på grunn av deres etnisitet, selv om man selvfølgelig ikke kan utelukke at dette kunne forekomme. I de sakene hvor etnisitet har vært et tema, har imidlertid myndighetene vært part i saken. Man kan derfor ikke se helt bort fra at fokus på det faktum at de stevnede var finner, har vært noe for myndighetene å gjemme seg bak når en konflikt oppsto. I mine kilder har jeg ikke funnet et eneste eksempel på konkrete utsagn som tilskriver finnene ensartede, felles egenskaper.

Det tredje og siste spørsmålet dreier seg om i hvilken utstrekning skogfinnene markerte seg som egen etnisk gruppe. Jeg har lett etter uttrykk for skogfinnernes etniske identitet på flere områder:

- Svedjebruk:

Var skogfinnernes tradisjonelle svedjebruk utbredt etter innvandringen til Norge? Av samfulle 450 finner, var det kun Sigfridsen-brødrene, to av Mortensen-brødrene og Pål Pålsen Fjellskogen som jeg med sikkerhet vet drev svedjebruk, og disse var alle født tidlig i perioden. Sigfridsen-brødrene ble i 1691 forvist fra Søndre Mangen blant annet på grunn av brenning av bråter, og dette mener jeg må ha sammenheng med verdiøkningen på skogen.³³¹ Bergverk og sagbruk hadde gitt tømmer en helt annen verdi enn tidligere, og eierne, enten det var bønder eller byborgere, var selvfølgelig ikke interessert i at store skogområder ble ødelagt på grunn av svedjebruk. Disse satte dermed en stopper for driftsformen, og skogfinnene ble mer eller mindre tvunget til å gå over til husdyrhold og åkerbruk.

- Navn:

De finske slektsnavnene var en utvetydig identitetsmarkør, og blant menneskene i min populasjon har jeg funnet fram til bærere av minst åtte forskjellige slike navn. Finnens tradisjoner rundt valg og bruk av fornavn, og dermed også patronym, var til stor hjelp for meg

³³¹ Mykland 1977

i arbeidet med å skille finner fra nordmenn. Å bruke finnenes navnetradisjoner for å få en pekepinn om graden av assimilasjon med den norske befolkningen, har derimot vist seg vanskelig. Årsaker til dette er først og fremst at det hersker usikkerhet rundt hvilke navneformer finnene brukte om seg selv og andre i dagliglivet, da navnene i kildene som oftest er fornorskede og/eller forvanskede. Videre vil det i de tilfeller hvor navn er brukt som eneste identitetsmarkør, alltid være tvil om den valgte etnisitet faktisk var den rette. Jeg mener derfor at en slik undersøkelse ville blitt preget av for mange usikkerhetselementer til å kunne gi et interessant resultat.

- Kultur/trosforestillinger:

Da jeg startet arbeidet med denne framstillingen, hadde jeg trodd at jeg ville støte på mange spesifikke uttrykk for finsk etnisitet i kildene, for eksempel badstubading og konflikter hvor trolldom og overtro var involvert. Bortsett fra at det skal ha funnes en badstue på familiegården til Torbjørn Åmot i Sverige, har jeg overraskende nok ikke funnet noe informasjon om slike særfinnske kulturtrekk. Det kan imidlertid være tilfeldig at disse temaene ikke er representert i kildematerialet mitt, da jeg gjennom den eksisterende litteraturen om skogfinnene kjenner til flere hendelser både i samme tidsrom og senere som har omhandlet denne tematikken.

Er det trekk ved gruppen finner som peker i retning av at den skogfinske etnisiteten kan ha blitt svekket i løpet av tiden fra 1650 til 1725? Som nevnt i kapittel 1, er en av forutsetningene for at en etnisk gruppe skal kunne klare å opprettholde sitt særpreg og sin kultur, at den må være av en viss størrelse. I Aurskog utgjorde skogfinnene mellom 6 og 10 % av den samlede befolkningen, mens andelen muligens var noe høyere i Eidskog, hvor det var finsk bosetting på en større andel av gårdene. Isolert sett vil jeg tro at dette gjorde gruppen finner for liten til å overleve i mer enn et par generasjoner før den ble assimilert. Dette var i motsetning til finnebosettingene i for eksempel Grue, Våler og Kirkenær, hvor det prosentvise antallet finner var mye høyere, og hvor også den finske kulturen ble holdt i hevd helt til første halvdel av 1900-tallet. I tillegg viser rettsreferater i tingbøkene at skogområdene i Eidskog og Aurskog ikke var store nok til at det var mulig for finnene blant annet å drive svedjebruk i skjul for gårdeiere og myndigheter over tid, slik at de mer eller mindre ble tvunget til å drive jordbruk som nordmenn.

Imidlertid finnes det også trekk ved gruppen finner som taler imot tidlig assimilasjon med det norske. Finnene giftet seg stort sett innen egen etnisk gruppe, og bodde innenfor et noenlunde geografisk konsentrert område. Charles Westin understreker at dette området ideelt sett bør ligge askilt fra majoritetssamfunnet. Kan det derfor tenkes at det var forskjeller innenfor mitt område i hvor tidlig finnene ble assimilert? I så fall kan jeg tenke meg at folket i Mangenskogen ble fortere assimilert enn de som for eksempel bodde ved Bjørknessjøen. I Mangen fantes det allerede en norsk befolkning da finnene kom, mens området ved Bjørknes var mer isolert og kun bestod av finsk bosetting. Dette blir uansett bare spekulasjoner, da jeg ikke har funnet noen form for dekning for denne teorien i kildene. Men jeg synes det er en interessant tanke som det kan være fruktbart å utforske videre ved en annen anledning.

Det er flere spørsmål som jeg ikke har kunnet besvare nå, men som kan være interessante for fremtidig forskning. Når det gjelder giftermålsmonster, har jeg kun konsentrert meg om de to første generasjonene av finnene, og da først og fremst de personene jeg har biografisk materiale om. Det hadde vært interessant å undersøke om ekteskap mellom finner og nordmenn ble mer vanlig utover på 1700-tallet, men da en slik undersøkelse krever sikker kunnskap om hvert enkelt individs familiebakgrunn og etnisitet, har ikke dette vært mulig i denne undersøkelsen. I tillegg skulle jeg gjerne i større grad ha komparert med kjerneområdet på Finnskogen når jeg har skissert mulige årsaker og forklaringer på ulike fenomener, men dette har av arbeidsmessige årsaker ikke latt seg gjøre i denne omgang.

Som tidligere nevnt, har jeg i mine kilder ikke funnet noe som tyder på at finnene på 1600- og 1700-tallet i særlig grad ble utsatt for diskriminering på grunn av deres etnisitet. Men litteraturen fra 1800- og 1900-tallet forteller en annen historie. I mange av bøkene fra denne perioden vektlegges hvordan barn fra finske familier ble mobbet for bakgrunnen sin, og at de ble tvunget til bare å snakke norsk på skolen. Historier om finnenes trolldomskyndighet verserte i lokalsamfunnet, og skillet mellom ”de” og ”vi” kunne være sterkt. Øyvind Ribsskog forteller at det finnes eksempler på at befolkningen i Aurskog så sent som på slutten av 1800-tallet regnet plassfolkene på skogen for finner. Helene Gulbrandsen (født 1869) fortalte følgende i 1952: ”Mens je budde i Harefallet var folk redd finnene på skauen. Var det noe om å gjøre, var det finnene som fikk skylda.”³³² Dette viser at selv om assimilasjonsprosessen på dette tidspunktet sannsynligvis hadde kommet langt, med stor grad av inngifte mellom finner

³³² Ribsskog 1958:89

og nordmenn gjennom flere generasjoner, hersket det fortsatt en oppfatning om at fattigfolk på husmannsplasser langt fra folk var ”finner”, i motsetning til nordmennene i bygda. Også i stortingsmeldingen fra 2000-2001 blir det understreket at skogfinnene lenge var en stigmatisert gruppe, og at det til og med i dag er mange som ikke ønsker å stå fram med sin skogfinske bakgrunn.

□□□□□□□□□□□□□□□□

Mitt mål med denne oppgaven har vært å finne ut så mye som mulig om skogfinnenes liv i Aurskog, Setskog og Eidskog, og være med på å bringe denne kunnskapen videre. Om undersøkelsen også vil bli sett på som et kjærkomment bidrag til områdets lokalhistorie, er dette et stort pluss.

Litteratur

- Barth, Fredrik (red.): *Ethnic Groups and Boundaries*. Universitetsforlaget 1969
- Christensen, Trygve: *Skogfinner og finnskoger*. Oslo: Eget forlag 2002
- Dyrvik, Ståle: "Skifte som kilde til økonomiske og sosiale forhold i bondesamfunnet". I L. Marthinsen (red.): *Skiftene som kilde - en artikkelsamling*. Skrifter fra Norsk lokalhistorisk institutt, nr 31, Oslo, 1996
- Engen, Jorun: *Eidskog bygdebok, bind a-e*. Eidskog kommune 1982
- Engen, Thor Ola: *Ein stad skal dei så sin rug*. Høgskolen i Hedmark. Oppdragsrapport nr. 2, 2003
- Ericson, Jarl: *Finnar i väst*. Eget forlag 1990
- Eriksen, Thomas Hylland: *Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives*. Pluto Press 1993
- Fjellstad, Lars M.: *Haugfolk og trolldom – Folkeminne frå Eidskog*. Oslo. Norsk Folkeminnelag 1954
- Fladby, Rolf (red): *Norsk historisk leksikon*. Cappelens forlag 1974
- Fossen, Asbjørn: *Historien om de norske skogfinnerne*. Eget forlag 1992
- Furuberg, Pål: "Finske personnavn fra norsk finnskog 1821-1875".
www.fennia.nu/artiklar/finske_slektsnavn_furubergno.htm 1992
- Gottlund, Carl Axel: *Dagbok öfver dess resor på finnskogarne i Dalarne, Helsingland, Västmanland och Vermland år 1817*. Nordisk rotogravyr 1931
- Gottlund, Carl Axel: *Dagbok över mina vandringar på Wermlands och Solörs finnskogar 1821*. Gruetunet museum 1986
- Gottlund, Carl Axel: *Allmogens uti Savolax och Karelen finska familjenamn*. Veidarvon 2010
- Hansson, Bo o.a.: "Finnarnas unika släktnamn".
www.fennia.nu/artiklar/bh_loh_unika_slaktnamno.htm 2006
- Heckmann, Friedrich: *Ethnische Minderheiten, Volk und Nation*. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag 1992
- Heyerdahl, Anders: *Urskogs beskrivelse*. Lillestrøm 1882
- Kihlstadius, Roland: "Några anteckningar om Bredsjön (Haikola)", *Finnkultur nr. 2*, 1984
- Kjeldstadli, Knut: *Norsk innvandringshistorie, bind 2*. Pax 2002

- Larsson, Bo (red): *Svedjebruk och röjningsbränning i Norden – terminologi, datering, metoder*. Stockholm 1995
- Lillevold, Eyvind: *Aurskog og Blaker, bind a-c*. Bygdeboknemnda for Aurskog og Blaker 1961
- Lillevold, Eyvind: *Vinger og Eidskog*. Hamar: Bergers Bokbinderi 1965
- Lindahl, Karl F.: *Brunskogsfinnarna*. Brunskogs Hembygdsforening og Press Förlag 1982
- Lindtorp, Olaf: *Fra Finnskogene i Solør og Vermland*. Kongsvinger: Indlandspostens bok- og aksidenstrykkeri 1946
- Lönborg, Sven: "Finmarkerna i mellersta Skandinavien". I: *Ymer* 1902
- Myhrvold, Jan: "Skogfinsk genealogi i Norge" I: *Genealogen, Medlemsblad for Norsk Slekthistorisk Forening*. Nr. 2/2004
- Mykland, Knut: *Gjennom nødsår og krig 1648-1720, Norges Historie*. Cappelen's Forlag 1977.
- Ottesen, Odd o.a.: *Gårds- og slekthistorie for Høland og Setskog*. Aurskog-Høland kommune 1999
- Paikala, Sirkka: "Från olika namnsystem till ett enhetlig släktnamnsystem i Finland". www.fennia.nu/artiklar/namnsystem_paikkala_no.htm 2006
- Ribsskog, Øyvin: *Finnene kring Mangensjøen*. Mysen: Indre Smaalenes trykkeri 1958
- Sundt, Eilert: *Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge*. Christiania 1850
- Sundén-Cullberg, Ann: *Tolvmilaskogen. Om svedjefinnarna i Skandinavien's skogar*. Torsby: Förlag Boviggen 2000
- Thorvaldsen, Gunnar: *Håndbok i registrering og bruk av historiske persondata*. Tano Aschehoug 1996
- Utne, Ivar: Intervju i nettmagasinet "Din baby", publisert 20.02.2011.
- Weidling, Tor: *Eneveldets menn i Norge: Sivile sentralorganer og embetsmenn 1660-1814*. Oslo: Riksantikvaren i samarbeid med Messel forlag 2000
- Westin, Charles: "Kommentar". I: *Invandrarna & Lokalsamhället. Historiska aspekter på integrationen av invandrare i nordiska lokalsamhällen*. Lars Nilsson og Sven Lilja (red). Stockholm: Stads- och kommunhistoriska institutet 1998
- Østberg, Kristian: *Finnskogene*. Grue: Elverum trykk A/S 1978
- Østberg, Kristian: *Svarteboka*. Oslo 1925

Skriftlige kilder

Trykte kilder

- Det kongelige kommunal- og regionaldepartement: *Stortingsmelding nr. 15: Nasjonale minoriteter i Norge – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar*. 2000-2001
- Opsahl, Erik o.a.: *Finnemantallet 1686*. Utgitt for Kjeldeskriftfondet. Oslo 1990
- Norske Rigs-Registranter, bind 9: Frederik 3.s forordning av 1648 – ”Forordning om skovfinner”, side 132.
- Christian Vs Norske Lov (1687) er tilgjengelig på nett, på UiO sine sider: <http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/prosjekter/tingbok/kilder/chr5web/chr5register.html>
- Almqvist, Gunnar: Fryksdals härads domböcker 1602-1700 (Värmlands museums skriftserie nr. 18 1987) og 1701-1725 (eget forlag 1993).
- Matrikkelutkast, 1723

Utrykte kilder

Statsarkivet i Hedmark:

- Kirkebok, Vinger (Eidskog): 1689-1729
- Pantebok, Eidskog, 1698
- Skifteprotokoll nr.6, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1741 (skifte etter Per Mathisen Savolainen)
- Tingbok nr. 17, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1677 (Pål Pålsen Fjellskogen)
- Tingbok nr. 17, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1677 (Erik Larsen)
- Tingbok nr. 22, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1683 (Ole Mortensen Kjensmo)
- Tingbok nr. 54, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1722 (Hans Sigfridsen Almenningen)
- Tingbok nr. 58, Solør og Østerdalen sorenskriveri, 1733 (Pål Pålsen Hejeland)

Statsarkivet i Oslo:

- Kirkebok, Aurskog: 1707-1735
- Kirkebok, Setskog /Høland: 1719-1727
- Kirkebok, Nes: 1689-1716, 1717-1734

- Skattemanntall, Aurskog, 1642/43
- Skifteprotokoll nr. 8, Nedre Romerike sorenskriveri, 1759 (Skifte etter Johannes Sigfridsen og Elen Nilsdatter Ødegården)
- Skifteprotokoll nr. 4, Øvre Romerike sorenskriveri, 1732 (Skifte etter Mattis Nilsen Mattisrud og Dorthe Rasmusdatter)
- Tingbok nr. 5, Nedre Romerike sorenskriveri, 1671 (Syver og Peder Torbjørnsen Åmot)
- Tingbok nr. 6, Nedre Romerike sorenskriveri, 1672 (Mikkel Eskildsen Fallet)
- Tingbok nr. 21, Nedre Romerike sorenskriveri, 1691 (Utkastelsen fra Søndre Mangen)
- Tingbok nr. 25, Nedre Romerike sorenskriveri, 1695 (Pål Mattisen)
- Tingbok nr. 27, Nedre Romerike sorenskriveri, 1702 (Anders Pedersen)

Riksarkivet:

- Fogderegnskap, Aurskog, 1651/52
- Fogderegnskap 1669, Eidskog
- Manntall; 1664, 1666, 1700/1701
- Stattholderskapets supplikasjonsprotokoll: 1676 og 1681

Svenske kilder³³³:

- Domsbok, Jösse Herad, 1663.
- Jösse Herads domsprotokoll for 10. september 1649.
- Finska Litteratursällskapets arkiv, Helsingfors: Brevsamlingen; Gottlundsamlingen.
- Mantalslängder på Lilla Mangen i Gunnarskog i årene 1646-48.
- Kirkebokens ”bänkradslängd” 1669, nr. 10 – Jernskog.
- Mantalslängder, Slobyn, 1670.
- Mantalslängder, Ulvsjön, 1626-48.
- Mantalslängder, Sörboheden og Häradsrättens domböcker, Mörtnes og Fryksdalen – 1696-1710.

³³³ Informasjonen i disse kildene er fra ulike svenske offentlige arkiver. Da jeg har fått informasjonen fra samarbeidspartnerne mine, har jeg dessverre ikke mer utfyllende opplysninger om hver enkelt kilde enn det som er nedskrevet her.

Muntlige kilder

Samtaler med:

- Bjørn Gunnar Lindalen
- Finn Sollien
- Hardy Krogstad
- Jan Myhrvold
- Odd Ottesen
- Rune Edvardsen
- Sølvi Sogner (på telefon)

Tabelloversikt

- Tabell 2.1: Demografisk oversikt	24
- Tabell 2.2: Demografisk oversikt – kjønn	25
- Tabell 3.1: Det totale antall bekreftede finner i tidsrommet
1650-1725	61
- Tabell 4.1: Fordeling selveiere-leilendinger-husmenn	70
- Tabell 4.2: Oversikt over opphavsstedet til ektefellene til
slektsgründere/innflyttere/innbyggere/løsfinner og deres barn	79
- Tabell 6.1: De mest brukte fornavn i 1650 for menn og kvinner	115
- Tabell 6.2: De mest brukte fornavn i 1725 for menn og kvinner	116

Kart

- Navnelister, gårder og plasser	127
- Oversikt over gårder og plasser i Aurskog/Setskog	128
- Oversikt over gårder og plasser i Eidskog	129

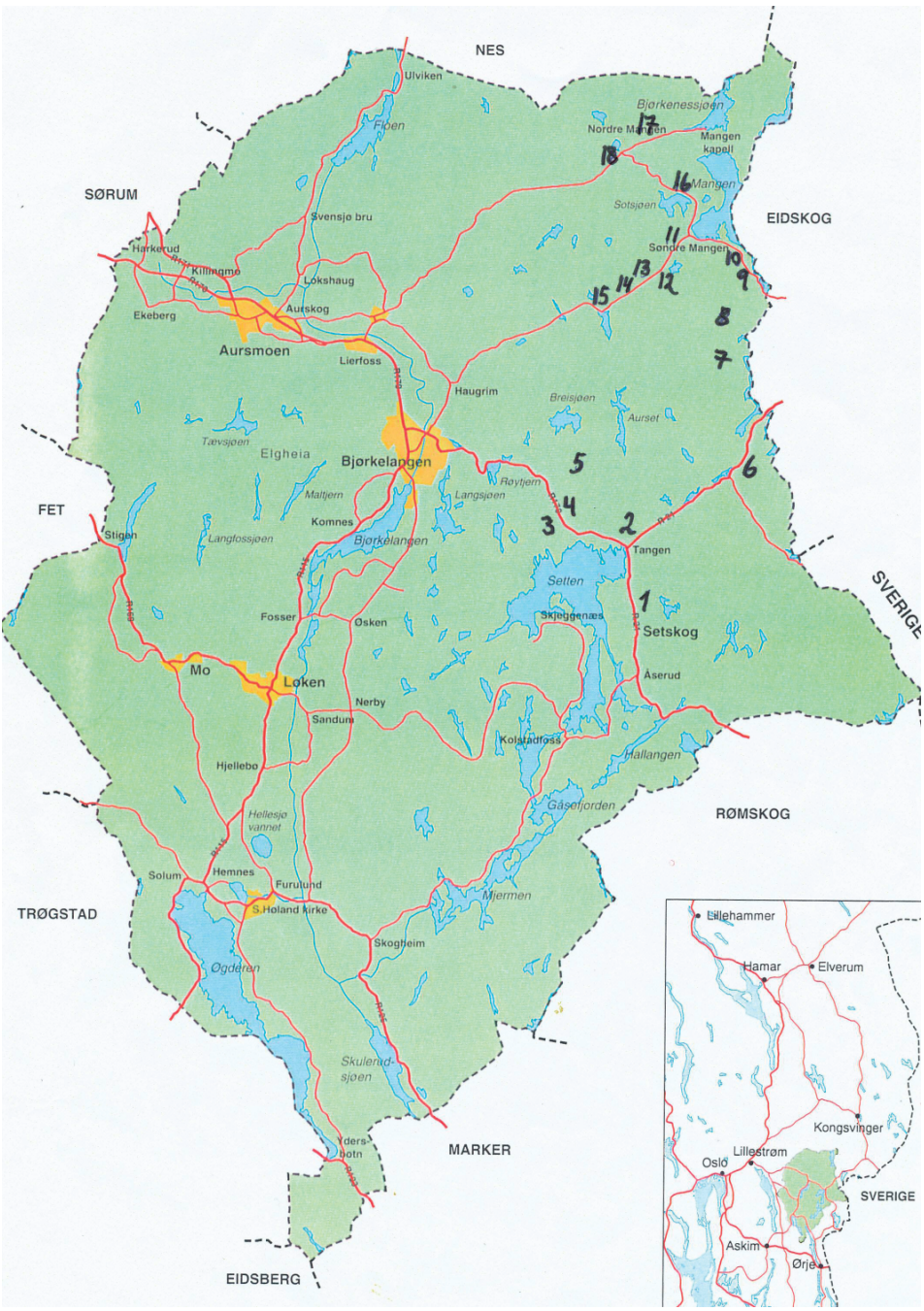
Oversikt over gårder og plasser

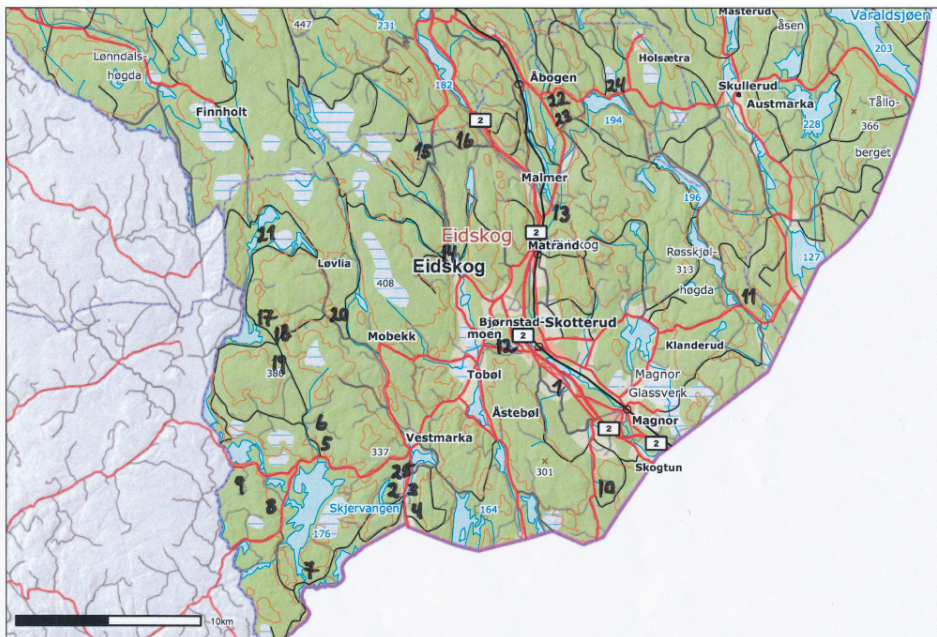
Aurskog/Setskog:

1. Kinnestad
2. Hverven
3. Åmot
4. Ødegården
5. Sætra
6. Grasmoen
7. Langli
8. Gravdalen
9. Øisjøen
10. Øisjøfoss
11. Søndre Mangen
12. Fagerli
13. Bråten
14. Molidalen
15. Garsjøen
16. Soot
17. Ovljen
18. Fallet

Eidskog:

1. Gaustad
2. Almendinga
3. Klanderud
4. Kulblik
5. Ljøner
6. Karterud
7. Kråkfoss
8. Bolskog
9. Lauvhøgda
10. Linkjølen
11. Finnsrud
12. Reppshus
13. Grasmo
14. Vestfjell
15. Buholtet
16. Hornkjølen
17. Havsjømoen
18. Kjernsmo
19. Smerud
20. Fjellskogen
21. Fjellbu
22. Nordre Pramhus
23. Søndre Pramhus
24. Pramhussetra
25. Rambøl

Vedlegg:

Oversikt over mennesker av finneslekt bosatt i Aurskog, Setskog og Eidskog mellom 1650 og 1725

Til grunn for oversikten legger jeg følgende kriterier:

- Mennesker benevnt som finner i FMT eller andre kilder.
- Mennesker med et finsk slektsnavn.
- Mennesker med typisk finske fornavn.
- Mennesker som kan knyttes til typisk finske kulturtrekk som badstue og trolldom/overtro.
- Alle etterkommere etter bekreftede finner født fram til 1725, uavhengig av slektsledd.
- Menneskene må ha vært bosatt i området konstant eller i et kortere tidsrom mellom 1650 og 1725.

- Hver slektsgründer med kone og etterkommere har fått en egen farge. Der hvor mann og kvinne er etterkommer av hver sin slektsgründer, regnes kvinnen til mannens slekt.
- Hver innflytter har en egen farge og er markert med uthevet skrift. Der hvor mann og kvinne er etterkommer av hver sin innflytter, regnes kvinnen til mannens slekt.
- Innbyggerne er i liste 4 markert med blått, for enkelhets skyld. De tre familiene som er presentert i kapittel 3 har imidlertid hver sin farge.
- Lösfinnene er registrert med egen farge, lilla.
- Svart, uthevet skrift: Foreldre, hvis bosted er ukjent.
- Kursiv = Mennesker også registrert på annen liste. Da jeg begynte registreringen, valgte jeg fortløpende nummerering. Dette har vist seg å være svært upraktisk, da det er umulig å flytte folk mellom kategoriene uten å forskyve numrene. Dette er også årsaken til at sannsynlige finner og nordmenn er registrert på de samme listene.
- Årsaken til at jeg har laget flere lister, er av rent praktisk art: Ellers ville jeg sluppet opp for farger.
- Forkortelser: b.f. = bekreftede finner, s.f. = sannsynlige finner, s.n. = sannsynlige nordmenn, d.l. = denne liste.

Bekreftede finner, liste 1:

1. Morten Jakobsen/Pedersen Mangen (d. før 1664)
2. Berte Mortensdatter (1635-1700)
3. Jakob Mortensen (f 1650)
4. Morten Mortensen Ovlien (1647-1721)
5. Kari (1652-1722)
6. **Karis bror (f 1668)**
7. **Karis mor**
8. Peder Mortensen (f 1680)
9. Morten Mortensen (1682-1754)
10. Eli Mortensdatter (1688-1722)
11. Peder Mortensen Ovlien (1648-1728)

12. Morten Pedersen (1693-1722)
13. Marte Pedersdatter (1699-1759)
14. Kari Pedersdatter (1684-1754)
15. Jakob Pedersen (1687-1758)
16. Henrik Pedersen (1699-1717)
17. Anders Mortensen Ovlien
18. Ole Mortensen Kjensmo (d 1766)
19. *Mari Mortensdatter (1662-1744) For hele familien – se liste 2.*
20. *Kari Botvesdatter (1693-1729)*
21. *Ingeborg Botvesdatter*
22. *Ole Botvesen (f. 1701)*
23. *Mari Botvesdatter (1703-1736)*
24. *Lars Botvesen Havsjømoen (1705-1789)*
25. Mikkel Eskildsen Fallet (1614-1670?)
26. Hans Mikkelsen Ovlien (1636-1721)
27. Anders Hansen Garsjøen (1661-1743)
28. Mattis Hansen Fagerlien (1666-1734)
29. Eskild Hansen (1659-1735)
30. Mikkel Hansen Soot (1664-1712)
31. Hans Hansen Dragsjøen (d. 1730)
32. Henrik Hansen (f. ca.1710)
33. Lisbet Hansdatter (f. ca. 1714)
34. Lisbet Hansdatter (1671-1729)
35. Torkil Jonsen Dragsjøen
36. Ingrid Jonsdatter
37. Lisbet Jonsdatter (f. ca. 1710)
38. Kari Hansdatter
39. Sissel Mikkelsdatter (d. før 1726)
40. Sakarias Mikkelsen (1690-1710)
41. Brynild Mikkelsen Bråten (1692-1740)
42. Sakarias Brynildsen Bråten (1724-1783)
43. Ragnhild Mikkelsdatter (1700-1773)
44. Kari Mikkelsdatter (d. 1729)
45. Syver Mikkelsen Soot (f. 1709)
46. *Pål Steffensen Mangestrand (f ca 1635, begravet 26.1.1696)*
47. *Steffen Pålson*
48. *Anders Pålson*
49. *? Pålsondatter*
50. *? Pålsondatter*
51. *Berger Mortensen (f. 1681)*
52. *Karen Olsdatter (1690-1696)*
53. *Tosten Olsen (1693-1696)*
54. *Ole Olsen (1695-1696)*
55. *Kari Olsdatter (f. 1696)*
56. *Tosten Olsen (f. 1700)*
57. *Marthe Olsdatter (1703-1790)*
58. *Anne Olsdatter (1707-1720)*
59. *Ole Olsen (1711-1792)*
60. *Ole Mortensen (1708-1768)*

61. Anne Jakobsdatter (1718-1773)
62. Peder Mortensen (f. 1716)
63. Mikkel Mortensen (f. 1719)
64. Mathis Johannesen Rakeie (1688-1755)
65. Johannes Sigfridssen (1646-1730)
66. Anne Gregersdatter (1631-1732)
67. Johannes Mathisen (1723-1774)
68. Sigrid Nilsdatter (1721-1780)
69. Karen Sigfridsdatter Kråkfoss (1685-1764)
70. Goro Mathisdatter Rakeie (f. 1727) NB: fødselsår
71. Ole Johannesen (1724-1755)
72. Johannes Sigfridsen Grasmoe (1692-1764)
73. Rønnaug Andersdatter Grasmoe (1699-1739)
74. Sigfrid Pedersen (1594 – etter 1666)
75. NN – Sigfrids kone (d. 1685)
76. ? Sigfridsdatter (f ca 1634)
77. ? Pedersen
78. ? Pedersen
79. ? Pedersdatter
80. Peder Sigfridsen (f.1640)
81. NN
82. Johannes Pedersen (f. 1661 eller etter foreldrenes giftermål i 1665 - død før 1719)
83. Peder Pedersen Sjølungen (f. ca 1666)
84. NN Pedersdatter
85. Sigfrid Johannesen Rakeie (1681-1756)
86. Berte Johannesdatter Rakeie (f. 1687)
87. Mikkel Johannesen Rakeie (1693-1718)
88. Kari Johannesdatter Rakeie (1695-1711)
89. Anne Johannesdatter Rakeie (f. 1699)
90. Sigfrid Sigfridsen Lauvhøgda (1648-1708)
91. Hans Sigfridsen Almeningen (1682-1758)
92. Berte Sigfridsdatter (f. 1684)
93. Henrik Sigfridsen (1686-1762)
94. Peder Sigfridsen (f. 1690)
95. Lars Sigfridsen (f. 1692)
96. Hans Johannesen (f. 1697)
97. Ole Johannesen (1698-1773)
98. Anne Johannesdatter Auli (1702-1788, Nes)
99. Anders Pedersen (f. ca 1687)
100. Pål Sigfridsen Rakeie (1719-1798)
101. Kari Sigfridsdatter Rakeie (f. 1721, Nes)
102. Marte Sigfridsdatter Rakeie (f. 1725)
103. Lisbeth Eriksdatter Bjørknes (f.1705)
104. Marte Eriksdatter Bjørknes (f. 1711)
105. Per Eriksen Bjørknes (1715-etter 1780)
106. Johannes Eriksen Bjørknes (f. 1718)
107. Ole Eriksen Bjørknes (f. 1718)
108. Berte Eriksdatter Bjørknes (f. 1723)
109. Mathis Mathisen (f. 1715)

110. **Berte Hansdatter Lauvhøgda (1704-1764)**
111. Ingrid Hansdatter Lauvhøgda (f. 1706)
112. Sigfrid Hansen Lauvhøgda (1710-1785)
113. Marte Hansdatter Lauvhøgda (1713-1786)
114. Anne Hansdatter Lauvhøgda (1716-1794)
115. Ingeborg Hansdatter Lauvhøgda (f. 1719)
116. Hans Hansen Lauvhøgda (ca 1722-1768)
117. Lisbeth Hansdatter Valkoinen (f. 1725)
118. Ragnhild Hansdatter Lauvhøgda (f. 1722)
119. Ole Larsen Kråkfoss (1715-1763)
120. Ole Nilsen Krokstad (1723-1796)
121. Anders Nilsen Krokstad (1727-1801) NB: Fødselsår
122. Annika Israelsdatter Smerud (1719-1752)
123. **Israel Johansen Laukkainen - samme person som 32 b.f.3.**
124. Ingeborg Johannesdatter (1720-1801)
125. Syprian Johannesen (1721-1742)
126. Lars Olsen Kråkfoss (død før 1720)
127. Ole Hansen Lauvhøgda (f/d 1709)
128. Peder Henriksen Mangen (f. 1606)
129. **Kari Eskilsdatter (f. 1670)**
130. **Johan Johansen (1662-1706)**
131. **Berte Svendsdatter**
132. Sigfrid Henriksen (døpt 1.1.1691)
133. Anne Henriksdatter (1658-1739)
134. **Jakob Jakobsen**
135. **Marte Tostensdatter**
136. Nils Mikkelsen Ovlien
137. **Kari Henriksdatter (1665-1740)**
138. **Mattis Nilsen Mattisrud (død 1732), Nes**
139. **Tor Andersen Garsjøen, Aurskog**
140. **Kari Andersdatter**
141. **Lisabeth Andersdatter (1696-1768)**
142. **Marte Andersdatter**
143. **Pål Steffensen finnedreng (f. 1660)**

Bekreftede finner, liste 2:

1. **Botve Larsen Havsjømoen (1637-1732)**
2. **Mari Mortensdatter (1662-1744)**
3. **Tryg Botvesen**
4. **Kari Botvesdatter (1693-1729)**
5. **Ingeborg Botvesdatter**
6. **Ole Botvesen (f. 1701-1770)**
7. **Ågot Olsdatter (1725-1803)**
8. **Mari Botvesdatter (1703-1736)**
9. **Lars Botvesen Havsjømoen (1705-1789)**
10. **Henrik Henriksson - Lusca-Heiken (1659-1700)**
11. **Hidrich Simson Huska**

12. Morten Henriksen (168?-1696)
13. Henrik Henriksen (1689-1696)
14. Anders Henriksen (f. 1691)
15. Clemet Henriksen (1693-1698)
16. Mathis Henriksen (1696-1698)
17. Marte Henriksdatter (f. 1699)
18. Erik Erlandsen Savolainen (1717-1744)
19. **Erland Mattisen Savolainen**
20. Mathis Iversen (1655-1729)
21. Klemet Mathisen (f. 1691)
22. Mikkel Mathisen (f. 1693)
23. Annika Mathisdatter (f.1695)
24. Iver Mathisen (1705-1707)
25. Ole Mathisen (f. 1709)
26. **Mattis Påsen (f. 1606)**
27. **Pål Mattisen (f. 1666)**
28. **Børet Mattisdatter (f. 1669)**
29. Pål Påsen Fjellskogen (1614-1698)
30. Marte Larsdatter (1610?-1709)
31. Kristoffer Påsen Fjellbu
32. Lisabet Pålsdatter (f 1669)
33. Anne Pålsdatter (1673-1710)
34. Eli Pålsdatter (1673-1696)
35. Klemet Påsen (1676-1729)
36. Marte Kristoffersdatter (1644-1696)
37. Berte Kristoffersdatter (1660-1748)
38. Daniel Kristoffersen (1670-1739)
39. Lisabeth Henriksdotter
40. **Eli Klemetsdatter (f 1698)**
41. Ragnhild Klemetsdatter (f 1700)
42. Morten Klemetsen (1701-1718)
43. Margrete Klemetsdatter (f 1705)
44. Pål Klemetsen (f 1707)
45. Lisabet Klemetsdatter (f 1709)
46. Marte Klemetsdatter (f 1711)
47. Pål Simonsen (1672-1762)
48. Berte Simonsdatter (f. 1678)
49. Anders Simonsen Smerud/Fjeldskogen (1681-1753)
50. Kristoffer Simonsen (1682-1698)
51. Valborg Simonsdatter (1685-1745)
52. Marte Nilsdatter (1724-1754)
53. Mattis Simonsen (1690-1748)
54. Mons Simonsen (1692-1724)
55. Helge Simonsdatter (1694-1776)
56. Berte Andersdatter (f 1694)
57. Peder Andersen (1697-1773)
58. Valborg Andersdatter (1699-1766)
59. Lisbet Andersdatter (f 1701)
60. Kristoffer Andersen (1702-1771)

61. Ole Andersen (1704-1706)
62. Marte Andersdatter (1706-1707)
63. Ole Andersen (1709-1711)
64. Lars Danielsen
65. Karen Danielsdatter
66. Mathis Mathisen Savolainen (f 1712)
67. **Mathis Mathisen Savolainen (1670-1735)**
68. Lisabeth Danielsdatter (f/d 1695)
69. Ole Danielsen (1697-1736)
70. Peder Danielsen (f 1699)
71. Anne Danielsdatter (1701-1734)
72. **Peder Mathisen (1708-1773)**
73. **Per Mathisen Savolainen (1655-1741)**
74. **Mathis Pedersen Savolainen (1700-1770)**
75. **Kirsten Pedersdatter Savolainen (1703-1764)**
76. **Lars Pedersen Savolainen (1708-1801)**
77. **Pål Pedersen Savolainen (1711-1762), 1725**
78. **Anne Mathisdatter Savolainen (1724-1789), 1725**
79. **Peder Mathisen Savolainen (1726-1777)**
80. **Vilhelm Mathisen Savolainen (f 1731) NB: Fødselsår!**
81. **Berte Pålsdatter Savolainen (f 1741) NB: Fødselsår!**
82. **Anders Larsen (f 1739) NB: Fødselsår!**
83. **Pål Jørgensen Hornkjølen (1646-1726)**
84. **Kirsten Andersdatter (f 1632)**
85. **Anders Pålsen (1669-1696)**
86. **Marte Pålsdatter Hornkjølen (1678-1758)**
87. **Berte Pålsdatter (1679-1743)**
88. **Jørgen Pålsen (1680-1699)**
89. **Ole Pålsen (1682-1713)**
90. **Johannes Pålsen (1682-1766)**
91. **Anne Pålsdatter (1687-1745)**
92. **Henrik Simensen (f 1704)**
93. **Jørgen Olsen (f 1705)**
94. **Berte Olsdatter (1707-1709)**
95. **Ole Olsen (f 1710)**
96. **Anders Johannesen (1714-1733)**
97. **Ole Johannesen (1716-1801)**
98. **Anne Johannesdatter (f 1721)**
99. **Pål Johannesen (1724-1749)**
100. **Jens Jensen (f 1640)**
101. NN
102. **Peder Jensen (1670-1709)**
103. NN Jensdatter
104. **Jens Pedersen (f 1700)**
105. **Kari Pedersdatter (1703-1707)**
106. **Ingeborg Pedersdatter (f 1706)**
107. **Peder Andersson (1630-1706)**
108. **Helge Mattisdatter (1644-1725)**
109. **Valborg Pedersdatter (f 1666)**

110. **Peder Pedersen (f 1668)**
111. Anders Pedersen (1669-1725)
112. **Marte Pedersdatter Buholtet (1670-1733)**
113. Berte Pedersdatter (1671-1732)
114. **Lars Pedersen (f 1679)**
115. **Kari Pedersdatter (1680-1696)**
116. **Anne Pedersdatter (1682-1698)**
117. **Eli Pedersdatter (1685-1698)**
118. **Anne Pedersdatter (f/d 1708)**
119. **Lisbet Pedersdatter (f 1709)**
120. **Marte Pedersdatter (f 1712)**
121. **Peder Pedersen (1715-1736)**
122. **Anders Pedersen (f 1717)**
123. **Søren Pedersen (f 1720)**
124. **Berte Pedersdatter (f 1723)**
125. **Kirsti Mathisdatter Savolainen (1713-1794)**
126. **Per Mathisen Savolainen (f 1715)**
127. **Lars Mathisen Savolainen (1715-1722)**
128. **Anne Mathisdatter Savolainen (1717-1750)**
129. **Kari Mathisdatter Savolainen (1717-1751)**
130. **Anders Mathisen Savolainen (f 1719), 1725**
131. **Lisbet Mathisdatter Savolainen (1719-1793)**
132. **Simen Mathisen Savolainen (1722-1801)**
133. **Lars Mathisen Savolainen (1724-1794)**
134. Simon Mathisen (1645-1705)
135. Tor Simonsen (f 1700)
136. Kari Simonsdatter (f 1702)
137. Simon Simonsen (f 1705)
138. Marthe Johansdatter Fjeldskogen (1676-1760)
139. Simon Andersen (1708-1716)
140. Ole Andersen (1710-1771)
141. Erik Andersen (f 1713)
142. Marthe Andersdatter (1716-1782)
143. Kari Andersdatter (f 1718)
144. Simon Andersen (1720-1798)
145. Anders Andersen (1722-1733)
146. Mons Andersen (1724-1784)
147. Abraham Simonsen (f 1697)
148. Guri Pålstdatter (f 1707)
149. Marte Gulbrandsdatter (1717-1784)
150. **Karen Steffensdatter Rajalainen**
151. Ole Mathisen (f 1709)
152. Simon Mathisen (1715-1746)
153. Svein Mathisen (1716-1732)
154. Kristoffer Mathisen (1722-1769)
155. Berger Mathisen (1723-1775)
156. Simen Monsen (f 1720)
157. Arne Monsen (1722-1741)
158. Hans Pedersen (1727-1807) NB: Fødselsår!

159. **Anne Syversdatter Finsrud (f 1638)**
160. **Marie Mathisdatter (f 1681)**
161. **Mathis Andersson Savolainen/Saffveland (1634-1695)**
162. **Peder Pedersen Savolainen/Saveland**
163. **Apolone Danielsdatter (1680-1717)**
164. **Britta Pedersdatter Savolainen**
165. **Pål Pedersen Savolainen**
166. **Apolone Pedersdatter Savolainen (f 1714)**
167. *Marte Johansdatter (1685-1760) - samme person som nr. 138 på denne listen.*
168. **Gulbrand Oddsen/Olsen**
169. **Kari Torsdatter Fjeld**
170. **Anne Mathisdatter (1634-1707)**
171. **NN (Pål Mattisens kone)**
172. **Søren Sørensen Bjørknes**
173. **Erik Sørensen Bjørknes (1675-1760)**
174. **Berte Sørensdatter (1681-1725)**
175. **Ole Sørensen Brauter (1674-1743)**
176. **Erik Pålson (1694-1734)**

Bekreftede finner, liste 3:

1. **Lars (Laurits) Sigfridsen Finnsrud (f 1636)**
2. **Kirsten Mogensdatter (Monsdatter) (f 1638)**
3. **Laurits Lauritsen (f 1674)**
4. **Anne Lauritsdatter (f 1679),**
5. **Mari Lauritsdatter (f 1680)**
6. **Mogens Lauritsen (f 1681)**
7. **Marte Lauritsdatter (f 1682)**
8. **Jacob Lauritsen (f 1683)**
9. **Anne Mortensdatter (f 1643)**
10. **Erik Olsen (f 1666)**
11. **Mattis Olsen (f 1672)**
12. **Kari Olsdatter (f 1670)**
13. **Eli Olsdatter (f 1674)**
14. **Guro Olsdatter (f 1685) – muligens samme person som 20 b.f.4.**
15. **Mattis Olsen (f 1680)**
16. **Hemming (f 1642)**
17. **Gjertrud Kristoffersdatter (f 1650)**
18. **Lisabeth Hemmingsdatter (f 1684)**
19. **Torbjørn Brynhildsen Åmot (1626-1694)**
20. **Syver Torbjørnsen Åmot (f 1651)**
21. **Halvor Torbjørnsen Åmot (f 1658)**
22. **Karen Torbjørnsdatter Åmot (1663-1733)**
23. **Peder Torbjørnsen Åmot (f 1660)**
24. **Gulbrand Torbjørnsen Åmot (f 1652)**
25. **Ole Syversen Åmot (1675-1727)**
26. **Ingeborg Halvorsdatter (1697-1731)**
27. **Ingeborg Olsdatter Kinnestad (1705-1775)**
28. **Gulbrand Olsen Åmot (1702-1788)**
29. **Berthe Nilsdatter Gåsviken (1728-1811)**

30. **Johan Bertilsson Laukkainen (1632-1718)**
31. **Gertrud Israelsdøtter Parkkoinen (1650-1734)**
32. **Israel Johansen Laukkainen (1681-1740)**
33. **Annika Johansdotter Laukkainen (1682-1771)**
34. **Karen Israelsdatter Laukkainen (1710-1732)**
35. **Ingrid Israelsdatter Laukkainen (1713-1787)**
36. **Bertil Israelsen Laukkainen (f 1715)**
37. **Erik Israelsen Laukkainen (1715-1773)**
38. **Anders Israelsen Laukkainen (f 1717)**
39. **Annika Israelsdatter Laukkainen (1719-1752) – samme person som 122 b.f.1.**
40. **Kristoffer Israelsen Laukkainen (f 1722)**
41. **Gjertrud Israelsdatter Laukkainen (1726-1748) NB: Fødselsår!**
42. **Johan Jakobsen (f 1707)**
43. **Anne Steffensdatter Rajalainen**
44. **Anne Jakobsdatter (1714 – 1783)**
45. **Erik Larsen**
46. **Johan Henriksen (f 1651)**
47. **Valborg Steffensdatter**
48. **Steffen Johansen (f 1685)**
49. **Daniel Pålson (f 1624)**
50. **Eli Larsdatter (f 1643)**
51. **Lars Danielsen (f 1675)**
52. **Erik Danielsen (f 1678)**
53. **Henrik Danielsen (f 1680)**
54. **Kari Danielsdatter (f 1673)**
55. **Lisbet Danielsdatter (f 1684)**
56. **Erik Jensen Jerpset (f 1674)**
57. **Nils Eriksen (f 1674)**
58. **Marte Mortensdatter (f 1666),**
59. **Gjertrud Steffensdatter (f 1666)**
60. **Daniel Olsen (f 1686)**
61. **Ole Eriksen**
62. **Anne Steffensdatter (f 1665)**
63. **Sigfrid Mathisen (f 1669)**
64. **Peder Buholt (1640-1706)**
65. **Ole Thomasen Vaisen (1660-1764)**
66. **Thomas Thomasen Vaisen (f 1714)**
67. **Anne Olsen (f/d 1723)**
68. **Anne Olsen (1724-1754)**
69. **Lars Povelsen Mamon (f 1650)**
70. **Sigfrid Arnesen (f 1640)**
71. **Poul/Pål Gischeland/Jescheland (1656-1733)**
72. **Simen Madsen (f 1646)**
73. **Henrik Henriksen (f 1676)**
74. **Anne Torbjørnsdatter Karterud (1680-1761)**
75. **Ole Thomasen Vaisen (f 1691)**
76. **Berthe Thomasdatter Vaisen (f 1704)**
77. **Kari Thomasdatter Vaisen (f 1706)**
78. **Henrik Henriksen (1615-1705)**

79. **Ingrid Klausdatter (1677-1711)**
80. **Berte Danielsdatter (1653-1715)**
81. **Brynhild Torbjørnsen Åmot (f. 1662)**
82. **Anders Nilsen (f 1643)**
83. **Mari Siversdatter (f 1645)**
84. **Nils Andersen (f 1681)**
85. **Else Andersdatter (f 1683)**
86. **Peder Andersen (f 1686)**

Bekreftede finner, liste 4 (fra Vinger kirkebok 1):

1. **Johan Pyhan**
2. **Anne Sigfridsdatter**
3. **Peder Pedersen finne**
4. **Sara Jensdatter**
5. **Ragnhild Pyrua**
6. **Peder Eriksen**
7. **Anne Pålsdatter Lauvhøgda**
8. **Lisabeth Villumsdatter Dahl**
9. **Mari Hansdatter Langfoss**
10. **Erland Mathisen Vestfield**
11. **Søren Sørensen finne**
12. **Anne Mortensdatter**
13. *Simon Madsen/Mathisen – samme person som 134 b.f.2.*
14. *Kari Torsdatter Fjell– samme person som 169 b.f.2.*
15. **Tomes Larsen**
16. **Olaug Eriksdatter**
17. **Johan Mathisen Axlan**
18. **Kari Bergersdatter Håkerud**
19. **Anders Steffensen Railan/Rajalainen**
20. **Eli Olsdatter V. Berger**
21. **Berte Steffensdatter Railan/Rajalainen**
22. **Thomes Johanssøn Kock**
23. **Lars Larsen (f 1694)**
24. **Eli Marisdatter Langfoss (f 1705)**
25. **Malene Pederdatter Railan/Rajalainen (f 1707)**
26. **Peder Railan/Rajalainen (1666-1717)**
27. **Lars Pedersen Railan/Rajalainen (f 1712)**
28. **Johannes Pedersen Railan/Rajalainen (1714-1715)**
29. **Anne Pedersdatter Railan/Rajalainen (f 1716)**
30. **Anders Andersen Railan/Rajalainen (f 1716)**
31. **Pål Johansen Puuoppoinen (f 1716)**
32. **Johan Pålsen Puuoppoinen**
33. **Anne Kirstensdatter (f 1723)**
34. **Kirsten Steffensdatter**
35. **Sara Jonsdatter (d 1692)**
36. **Bent Eriksen (d 1694)**
37. **Mathis Larsen (d 1695)**
38. **Jacob Nilsen (1688-1699),**
39. **Peder Andersen Railan (1713-1714)**

40. **Samuel (1635-1710)**
41. **Mattis Lauvhøgda**
42. **Mattis Ljøner**
43. **Henrik Lauvhøgda**
44. **Ingeborg Lauvhøgda**
45. **Hans Lauvhøgdas kvinne**
46. **Anders Henriksen Lauvhøgda**
47. **Anne Havsjømoen**
48. **Tyri Lauvhøgda**
49. **Hans Lauvhøgda**
50. **Anne Lauvhøgda**
51. **Ole Fjeld**
52. **Karen Havsjømoen**
53. **Ole Finsrud**
54. **Pål Mathisen Rambøl**
55. **Einer Havsjømoen**
56. **Pål Jensen Næs**
57. **Mathis Tobøl**
58. **Elen Tobøl**
59. **Anders Henriksen Lauvhøgdas kvinne**
60. **Peder finne**
61. **Henrik Klanderud**
62. **Anders Hansen Lauvhøgda**
63. **Kvinne**
64. **Pål Jerpset**
65. **Kvinne**
66. **Anne S. Berger**
67. **Mari Ljøner**
68. **Peder Pålsen Almenningen**
69. **Den surøyde Bent finne**
70. **Kvinne**
71. **Den enøyede Peder finne**
72. **Mikkel Hansen Havsjømoen**
73. **Kvinne**
74. **Peder finne Grasmo**
75. **Ole Mathisen**
76. **Marte Bergersdatter Fjell**
77. **Erik Garsjøseter**
78. **Johan Hachen**
79. **Peder Labeland**

Oversikt over innbyggere av henholdsvis sannsynlig finsk og norsk etnisitet, Aurskog, Setskog og Eidskog, 1650-1725

- Fargekodene i sannsynlige finner, liste 1, er de samme som i bekreftede finner, liste 1, mens fargene i sannsynlige finner, liste 2, er de samme som i bekreftede finner, liste 2 etc.
- Mennesker som mest sannsynlig var nordmenn, er merket med ”SN” etter navnet sitt.³³⁴

Sannsynlige finner/nordmenn, liste 1:

1. *Kari Henriksdatter (1665-1740) – samme person som nr. 137 b.f.1.*
2. *Mattis Johansen Rakeie – samme person som nr. 64 b.f.1.*
3. **Torsten Bergsen Ovlén (1654-1752), SN**
4. *Tor Andersen Garsjøen, Aurskog – samme person som nr. 139 b.f.1.*
5. **Paul Siverson, Mangen**
6. *Nils Mikkelsen – samme person som nr. 136 b.f.1.*
7. **Tore Auli, SN**
8. **Mikkel Vestgård**
9. **Dorte (1653-1733)**
10. **Marte Pedersdatter (1681-1757)**
11. **Tor Hansen Fossum, SN**
12. **Anders Larsen Drognes, SN**
13. **Jon Torsen, SN**
14. **Knut Johansen, SN**
15. **Mattis Mikkelsen**
16. **Kari Paulsdatter (1656-1744)**
17. **Halvor Hågensen Sot (1680-1725), SN**
18. **Kari Klemetsdatter (1688-1758)**
19. **Gulbrand Torsen Sot (1698-1729), SN**
20. **Hans Olsen Soot (1701-1781), SN**
21. **Hans Torsen, SN**
22. **Berte Hansdatter Gravdalen (f. 1713)**
23. **Norsk kvinne, gift med Pål Steffensen Mangestrand, SN**
24. **Marte Aslaksdatter (1685-1719)**
25. **Barbro Engebretsdatter (1681-1729), SN**
26. **Engebret Olsen, SN**
27. **Marte Amundsatter, SN**
28. **Goro Torsdatter, SN**
29. *Marte Tostensdatter - samme person som nr. 135 b.f.1*
30. **Tosten NN – bekreftet finne**
31. **Åste Andersdatter – bekreftet finne**
32. **Peder Hesbøl, SN**
33. **Torkild Olsen, SN**
34. **Sidsel Mikkelsdatter**

I disse listene har jeg i de fleste tilfeller brukt navn som eneste identitetsmarkør. Derfor vil det herske tvil om den valgte etnisitet er korrekt.

35. **Mikkel Hansen**
36. **Kari Pålstdatter**
37. *Berte Hansdatter – samme person som nr. 110 b.f.1.*
38. *Hans Sigfridsen Almendingen – samme person som nr. 91 b.f.1.*
39. Randi Olsdatter Rambøl
40. **Ole Søndre Mangen**
41. **Halvor Hansen Gravdalen**
42. *Berte Svendsdatter – samme person som nr. 131 b.f.1.*
43. **Svend Hansen – bekræftet finne**
44. **Sigrid Isaksdatter – bekræftet finne**
45. **Ole Eriksen (1701-1742)**
46. **Erik Klemetsen**
47. **Anne Gulbrandsdatter, SN**
48. **Frantz Olsen (1715-1783), SN**
49. **Kari Gulbrandsdatter, SN**
50. **Sissel Mikkelsdatter**
51. **Anne Johansdatter**
52. **Nils Olofsson (1691-1751)**
53. *Kristoffer Andersen – samme person som nr. 60 b.f.2.*
54. *Anders Pedersen - samme person som nr. 47 s.f.2.*
55. *Berte Kristoffersdatter - samme person som nr. 37 b.f.2.*
56. **Marte Mortensdatter (1717-1762)**
57. **Marte Jørgensdatter**
58. *Botve Larsen Havsjømoen – samme person som nr. 1 b.f.2.*
59. **Anders Andersen (f. 1626)**
60. *Peder Henriksen Mangen – samme person som nr. 128 b.f.1.*
61. *Laurits Lauritsen – samme person som nr. 3, b.f.3?*
62. *Anne Henriksdatter - samme person som nr. 133 b.f.1.*
63. **Kari Eskildsdatter – samme person som nr. 129 b.f. 1.**
64. **Tor Evensen Sundsrud, SN**
65. **NN**
66. **Marte Mikkelsdatter Auli (1668-1730)**
67. **Guro Knutsdatter Spondalen (1699-1770), SN**
68. **Knut Torsen, SN**
69. **Anne Pålstdatter Mangen (1690-1770), SN**
70. **Povel (Pål) Knudsen, SN**
71. **Ellen Torsdatter, SN**
72. **Marte Amunds datter Auli (1715-1791), SN**
73. **Amund Halvorsen Lundberg, SN**
74. **Goro Eriksdatter, SN**
75. **Anders Persen Ovlien (f. ca 1720)**
76. **Hans Olsen Bergseie**
77. *Erik Sørensen Bjørknes – samme person som nr. 173 b.f.2.*
78. *Søren Sørensen Bjørknes– samme person som nr. 172 b.f.2.*
79. **Knut Olsen, SN**
80. **Mari Kristoffersdatter Dingsrud (f 1725), SN**
81. **Kristoffer Torstensen Dingsrud, SN**
82. **Marte Olsdatter, SN**
83. **Hans Olsen Rakeie**

84. **Marte Pålsdatter**
 85. **Kristoffer Larsen Hauggrim, SN**
 86. Samuel Persen Rud (1700-1742), SN
 87. **Peder Torkildsen, SN**
 88. **Marte Samuelsdatter, SN**
 89. Berte Jensdatter (1709-1786)
 90. Hans Torsen (1709-1769), SN
 91. Mogens Amundsen (1707-1787), SN
 92. Anders Persen
 93. Erik Hansen
 94. *Lars Olsen Kråkfoss - samme person som nr. 126 b.f.1.*
 95. Daniel Pedersen
 96. Eli Halvorsdatter Gravdalen (1731-1785)
 97. **Halvor Hansen Gravdalen - samme person som nr. 41 d.l.**
 98. **Lisbeth Andersdatter Garsjøen**
 99. Gunnhild Hansdatter Baarli, SN
 100. **Anne Torbjørnsdatter Karterud - samme person som nr. 23 s.f.3 og 74 b.f.3!**
 101. Berte Tryggsdatter Ljøner (f. 1710)
 102. **Trygg Embretsen Ljøner, SN**
 103. **Marte Olsdatter**
 104. Kari Karlsdatter Almenningen (1698-1778), SN
 105. **Karl Bergersen Almenningen, SN**
 106. Rønnaug Andersdatter Grasmoen (1699-1739)
 107. Berte Stensdatter (1712-1742)
 108. Elen Nilsdatter Ødegården (1719-1799)
 109. **Nils Mathisen**
 110. **Kirsten Syversdatter Ødegården**
 111. Erik Jørgensen Vormsund, SN
 112. *Ole Sørensen Brauter – samme person som nr. 175 b.f.2.*
 113. **Syver Fjeld**
 114. **Ole Torp (forlover 69 og 126), 1690, 1725**
 115. **Eli Gulbrandsdatter Klemmetsbråten (1639-1734)**
 116. **Villum Olsen Klemmetsbråten (1631-1709)**
 117. **Embret Villumsen Klemmetsbråten (1681-1723)**
 118. Anne Jørgensdatter (1721-1798), SN
 119. **Jørgen Torbjørnsen, SN**
 120. **Ragnhild Olsdatter, SN**
 121. **Hans Thomasen (1675-1754), SN**
 122. **NN, SN**
 123. **Ingeborg Henriksdatter (d 1710)**
 124. **Mari Eriksdatter (1681-1751)**
 125. **Lisbet Larsdatter (1700-1768)**
 126. **Halvor Hansen Gravdalen – samme person som nr. 41 og 97 d.l.!**
 127. **Lisabeth Andersdatter - samme person som nr. 141, b.f.1.**
 128. *Anders Hansen – samme person som nr. 27, b.f.1.*
 129. *Dorte Torsdatter*
 130. **Ingeborg Hansdatter**
 131. **Erik Sørensen (f 1713)**
 132. **Søren Sørensen – samme person som nr. 11, b.f.4?**

- 133. **Berte Pedersdatter**
- 134. **Thomas Hansen (f 1711)**
- 135. **Johanne Jørgensdatter (f 1709), SN**
- 136. **Dorthe Rasmusdatter (d 1732)**

Sannsynlige finner/nordmenn, liste 2:

- 1. *Tor Andersen Garsjøen, Aurskog (1694-1744) - samme person som nr. 139, b.f.1.*
- 2. *Anders Hansen Garsjøen – samme person som nr 27 b.f.1 og 128, s.f.1.*
- 3. *Dorte Torsdatter – samme person som nr. 129, s.f.1.*
- 4. **Dorte Trondsatter (1695-1733)**
- 5. **Pål Syversen (1710-1737)**
- 6. *Marte Andersdatter (1696-1793) – samme person som nr. 142, b.f.1.*
- 7. **Hans Hansen (1735-1758)**
- 8. **Hans Jakobsen**
- 9. **Marte Olsdatter**
- 10. **Anders Andersen Hake (1738-1806)**
- 11. **Anders Andersen**
- 12. **Klara Hansdatter**
- 13. *Anne Pålstdatter (1673-1710, gift m nr 10) – samme person som nr. 33 b.f.2.*
- 14. *Pål Pålsson – samme person som nr. 29 b.f.2.*
- 15. *Marte Larsdatter - samme person som nr. 30 b.f.2.*
- 16. **Anne Andersdatter Rudberg**
- 17. *Lisabet Pålstdatter (f. 1669) – samme person som nr. 32 b.f.2.*
- 18. **Erik Moen**
- 19. **Ole Kulblik**
- 20. **Dorte Haveråen**
- 21. **Kari Kulblik**
- 22. **Mari Fjell**
- 23. **NN**
- 24. **NN**
- 25. *Simon Mathisen – samme person som nr. 134 b.f.2.*
- 26. **Anne Andersdatter**
- 27. **Valborg Mikkelsdatter (1670-1771)**
- 28. **Mikkel NN**
- 29. **Kjersti Larsdatter**
- 30. **Anders Sørensen (f 1668)**
- 31. *Marte Johansdatter (1685-1760) - samme person som nr. 167 b.f.2.*
- 32. **Nils Amundsen, SN**
- 33. **Ingrid Pedersdatter Snedsbøl**
- 34. **Anne Mogensdatter**
- 35. **Kirsten Andersdatter (1689-1716), SN**
- 36. **Anders Andersen, SN**
- 37. **Sigri Audunsdatter, SN**
- 38. **Torbjörg Bergersdatter (1672-177), SN**
- 39. **Berger Olsen, SN**
- 40. **Åse Svensdatter, SN**
- 41. **Anne Persdatter (1691-1742), SN**

42. **Peder Arnesen, SN**
43. **Inger Mikkelsdatter, SN**
44. **Peder Hansen (1700-1742)**
45. **Hans Pedersen**
46. **Anne Embretsdatter**
47. *Anders Pedersen – samme person som nr. 111 b.f.2.*
48. **Hans Nilsen (1697-1763)**
49. **Nils Hansen**
50. **Marte Gulbrandsdatter**
51. **Marte Kristensdatter (1688-1742), SN**
52. **Kristen Stangnes, SN**
53. **Anne Syversdatter, SN**
54. **Sissel Guttormsdatter (f 1701), SN**
55. **Guttorm Mathisen, SN**
56. **Ambjørg Brynjoldsdatter, SN**
57. **Nils Larsson (1693-1776)**
58. **Simen Pålsen (f 1680)**
59. *Anne Danielsdatter – samme person som nr. 71, b.f.2.*
60. *Daniel Kristoffersen – samme person som nr. 38 b.f. 2.*
61. *Berte Pedersdatter - samme person som nr. 113 b.f.2.*
62. *Anne Mathisdatter – samme person som nr. 170 b.f.2.*
63. **Marte Pedersdatter**
64. **Halvor Olsen (f 1709), SN**
65. **Marte Pålsdatter Hornkjølen - samme person som nr. 86 b.f.2.**
66. **Kari Vilhelmsdatter (1695-1772), SN**
67. **Vilhelm Isaksen, SN**
68. **Karen Amundsdatter, SN**
69. **Ole Guttormsen (1719-1809) , SN**
70. **Karen Pedersdatter (1727-1766) NB: Fødselsår!**
71. **Peder Olsen**
72. **Berte Kristoffersdatter**
73. **Elen Tostensdatter (1733-1781), SN**
74. **Ragnhild Pedersdatter (f 1732,)**
75. **Anne Tordsdatter (1714-1782), SN**
76. **Tord Tordsen, SN**
77. **Ingeborg Vilhelmsdatter, SN**
78. *Lisbet Pedersdatter – samme person som nr. 119 b.f.2.*
79. **Simen Pålsen**
80. **Anne Eriksdatter**
81. **Anne Nilsdatter**
82. **Karen Olsdatter**
83. *Peder Pedersen - samme person som nr. 110 b.f.2.*
84. *Berte Sørens datter – samme person som nr. 93 d.l.- bekreftet finne.*
85. **Mari Eriksdatter (f 1716)**
86. **Mari Eriksdatter Aasberget (1728-1793)**
87. **Marte Larsdatter (1667-1697)**
88. **Lars Embretsen**
89. **Marte Olsdatter**
90. **Elen Bergersdatter, SN**

91. **Berger Syversen, SN**
92. **Kari Isaksdatter, SN**
93. *Berte Sørensdatter – samme person som nr. 174 b.f.2.*
94. **Siri Knutsdatter, SN**
95. **Hans Gudmundsen, SN**
96. **Mathis Mathisen**
97. **Jon Persen, SN**
98. **Hans Gulbrandsen (1720-1784), SN**
99. **Gulbrand Eriksen, SN**
100. **Anne Hansdatter, SN**
101. **Hans Josefsson (1723-1773), Sverige/Sør-Odal**
102. **Ole Kjelleren (1689-1769)**
103. **Kjeller NN**
104. **NN**
105. **Eli Kristoffersdatter (1734-1790), Grue/Brandval**
106. **Katarina Jonsdatter, Sør-Odal**
107. *Kari Torsdatter Fjeld – samme person som nr. 169 b.f.2.*
108. **Tor Olsen**
109. **Eli Nilsdatter - bekreftet finne**
110. **Anne Andersdatter**
111. **Valborg Mikkelsdatter (1670-1771)**
112. **Mikkel NN**
113. **Kjersti Larsdatter**
114. **Kari Olsdatter (1729-1801)**
115. **Ole Eriksen**
116. **Åse Eriksdatter**
117. *Gulbrand Oddsen – samme person som nr. 168 b.f.2.*
118. **Anders Amundsen (f 1709)**
119. **Amund Svendsen**
120. **Berte Monsdatter**
121. **Kari Nilsdatter (f 172?)**
122. **Inger Olsdatter (1712-1787)**
123. **Ole Jakobsen**
124. **Kari Olsdatter**
125. **Kari Nilsdatter (1718-1773)**
126. **Nils Syversen**
127. **Mari Nilsdatter**
128. **Berte Gundersdatter (1723-1785)**
129. **Gunder Hansen (**
130. **Sigri Hansdatter**
131. **Sigri Gundersdatter (1720-1795)**

Sannsynlige finner/nordmenn, liste 3:

1. Anders Nilsen (f 1643)
2. Mari Siversdatter (f 1645)
3. Nils Andersen (f 1681)
4. Else Andersdatter (f 1683)

5. **Peder Andersen (f 1686)**
6. **Kvinne**
7. **Barn**
8. **Kari Olsdotter (d 1700)**
9. **Elen Pedersdatter (d 1702)**
10. **Kari Hansdatter Hverven (d 1699), SN**
11. **Hans Engebretsen Hverven, SN**
12. **Margrethe Haagensdatter Bunes, SN**
13. **Per Andersen Fossen (f 1690)**
14. **Ole Andersen Kinnestad, SN**
15. **Anders Olsen Kinnestad, SN**
16. **Berthe Tollefsdatter, SN**
17. **Malene Johannesdatter (1662-1744)**
18. **Nils Olsen Gåsviken (1701-1751)**
19. **Ole Nilsen Gåsviken**
20. **Anders Ougensen (1718-1789)**
21. **Margrete Syversdatter (1710-1783)**
22. **Ingrid Klausdatter – samme person som nr. 79 b.f.3.**
23. **Anne Torbjørnsdatter Karterud - samme person som nr. 74 b.f.3.**
24. **Torbjørn Andersen**
25. **Mathias Jørgensson (1695-1755)**
26. **Malena Adolfsdatter (1730-1812),Sverige**
27. **Anne Guttormsdatter (1722-1801), SN**
28. **Guttorm Mathisen – samme person som nr. 55 s.f.2.**
29. **Ambjorg Brynjoldsdatter (mor 27 d.L.) – samme persom som nr. 56 s.f.2.**
30. **Marte Olsdatter Torp**
31. **Marte Arnesdatter Pramhus (1692-1770)**
32. **Arne (f 1720)**
33. **Berte Danielsdatter – samme person som nr. 80 b.f.3.**
34. **Ole Torp**
35. **Nils Ovlien (død før 1652), SN**
36. **Erik Nilsen Ovlien, SN**
37. **Torstein Nilsen Ovlien (f 1618), SN**
38. **Erik Torsteinsen Ovlien (f 1656), SN**